

Маъруф Жалил

ПАРИЗОДИМ

Шеърлар

ТОШКЕНТ

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1984

Жалил, Маъруф.

Паризодим: Шеърлар.— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1984.— 184 б.

Чиқиш маълумотларида авт.: Маъруф Джалил (Джалилов).

Хаёлларим юриб-юриб қайтиб келади,
Баъзан қуруқ, гоҳ янги гап айтиб келади,—

дейди Маъруф Жалил бир шеърида. Унинг аксарият шеърларида ана шу учқур хаёлларнинг топилдиқлари ўз ифодасини топган. Шоир баъзан узоқ ўтмиш қаърида милтиллаб турган бир ёруғлик сири, гоҳ Ватан урушининг битмаган жароҳатлари, гоҳ эса дўстликнинг дарз кетган қирралари ҳақида хаёл суради. Ҳаммасида ҳам шоирнинг истиқбол ҳақидаги ўйлари етакчидир.

Мазкур тўпламга Маъруф Жалил шеърларидан саралаб тартиб берилди.

Джалил, Маъруф. Мой идеал: Стихи.

Уз2

Д 4702570200—131
М352 (04) — 84 35 — 84

ПАРИЗОДИМ

Паризодим, сени излаб тоғларга бордим,
Айтолмадим юракдаги саволларимни.
Аммо, топиб юпансик, деб қўйиб юбордим —
Тоғ бургути каби ўжар хаёлларимни.

Узим жавоб беролсайдим,
Бошимни эгиб,
Шамол каби югурмасдим, қўним билмасдан,
Шивирламас эдим ҳар бир дарахтга тегиб,
Ҳатто тоғлар сўзлар эди сукут қилмасдан.

Пишқирарди ювош бўлиб қолган дарёлар,
Хазон бўлган лола қайта кўтарарди бош,
Эски йўлда янграр эди янги наволар,
Кучга тўлиб нур сочарди кузда ҳам қуёш.

Ҳар бир мева туғилади куртак ва гулдан,
Аммо озми атиргулдай мевасиз гуллар!
Йўқ, мен қийиқ қидирмадим бу ерда қилдан,
Манзил сари элтмас экан дуч келган йўллар.

Мен танлаган йўл ҳаётга бегона эмас,
Мўъжизалар учрамайди унда эҳтимол,
Балки ҳеч ким тақдиримни қилмайди ҳавас,
Сенга атаб эколмасам битта ҳам ниҳол.

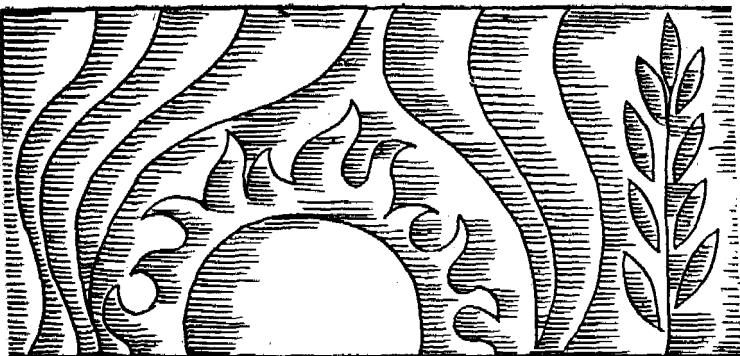
Қоронғуда йўқотарман балки йўлимни,
Балки бир тош йиқитади адашганимда,
Балки биров мадад берар кўриб ҳолимни,
Балки куним битар сенга етишганимда.

Аммо сенга қилмагайман зарра хиёнат,
Қасам ичиб бермаганман гарчи қатъий сўз.
Сен мангусан бу дунёда, мен — бир омонат,
Эзгу ҳислар ичра лекин ёнурман ҳануз.

Паризодим, сени излаб тоғларга бордим,
Айтолмадим ўйлаб юрган саволларимни.
Аммо, топиб юпансин, деб қўйиб юбордим —
Тоғ бургути каби ўжар хаёлларимни.

УРУШ ДАВРИ ХОТИРАЛАРИ

**«Ёрдам беринг!» дейди кимдир бехосдан,
Билмайман бу фарёд кимнинг розидир.
Балки бу, одамлар, сизларни ўйлаб
Ҳасрат чеккан замин илтижосидир.**

«МЕН СИЗНИ СЕВАРДИМ...»

Армияда хизмат қилиб юрган пайтимда бир гуруҳ ўзбек йигитлар билан Ғарбий Украинадаги қардошлик мазорларидан бирини зиёрат қилган эдик. Бир қабрнинг мрамар тошидаги «Мен сизни севардим...» деган ёзув бизни ларзага солди. Ҳар биримиз ўзимизча кўп нарсалар ҳақида ўйладик.

Ҳар бир юракка чуқур алам, армон солувчи бу сўзлар балки шу қабрда ётган жангчининг чўнтагидан чиққан бир парча қоғозга ёзилган бўлгандир.

«Мен сизни севардим...»

Шу гапда пинҳон

Дунёга сиғмаган чексиз бир армон.

Мендан қилсин дея Севги ифтихор,

Улимдан ҳайиқмай курашган шунқор.

Кимни севар эдинг бунчалар содиқ?

Кимни кўрар эдинг жонингдан ортиқ?

Севганинг тонг каби наволармиди?

Севганинг «гул барги қаболар»миди?

Севганинг тоғларми, ўрмонми, баҳор?

Недир сени бунча қилган бахтиёр?

Қабр жим, қабр лол, атрофда сукут,

Сукут сақлар эди номаълум йигит.

Аmmo бир олис ғам, яқин дард бўлиб,
Алам, ҳасрат бўлиб, ғулғула солиб,
Кўрган одамларнинг намлаб кўзларин
Дилини ўртарди армон сўзлари:
«Мен сизни севардим»...

Қайдадир соғинар муштипар онанг,
Қайдадир бахтингни тилайди отанг.
Қайдадир йўлингга ўғлинг кўз тутар,
«Отам келади», деб қизгинанг кутар.
Эҳтимол оқшомлар ўртаб хаёлинг,
Кўкдан юлдузингни излайди ёринг.
Эҳтимол оила, турмуш қурмасдан
Кўпнинг бахти учун жангга киргансан.
Севардинг мардликни, севардинг юртни,
Севардинг иқболни, севардинг эркини,
Ниманинг номики Адолат бўлса,
Севардинг нимага ҳамма интилса...
Аmmo севмас эдинг хору зорликни,
Севмасдинг хоинлик, риёкорликни.
Бир ўқ йиқитганда, қайтадан туриб,
Е қатл олдидан ночор ўтириб,
Хаёлинг нурафшон кунларга оқиб,
Дегансан авлодлар кўзига боқиб:
«Мен сизни севардим»...

ҚИЗИЛ ВАГОНЛАР

Каттақўрғон. Вокзал. Тумонат одам.
Ҳамманинг бошида уруш ташвиши.
Ҳамманинг дилини кемирар алам,
Уйлардан кетмоқда шодлик, бахт қуши.
Жаҳонгир, Каримжон,
Саид ва Ҳайдар —
Тўрт тенгдош бир кунда жўнади жангга.
— Қасд қилган душманнинг йўлин тўс, қайтар,
Яксон қил, раҳмат, дер, эл-юрт отангга!

Ҳар дилда шу хитоб янграрди беун,
Ҳар дилга берарди шу сўз жасорат,
Юрт бошига машъум кулфат ёққан кун
Мард йигит панада топмас ҳаловат.

Вокзал гувиллайди.

Йиғлайди кимдир.

Кимдир юпатади: «Сабр қилгин», деб.
Шу пайт жаранглаган овоз келди бир,
Қўшиқ янграб кетди дилни ром этиб...

«Дийдор кўришгунча хайр, онажон,
Хайр энди, дилдорим, поездим келди.
Ёвни яксон қилиб қайтаман омон,
Хайр энди, хайр, яхши қол энди».

Поезд йўлга тушди қаттиқ чинқариб,
Кўзларда мўлтираб қолди армонлар.
Мурғак хаёлимни кетди елдириб,
Уфқларга сингиб қизил вагонлар.

УРУШ ҚОНУНИ

Жангда ҳардамхаёл бўлсанг,
Билмаганинг билдирар.
Дўстларингни зор йиғлатиб,
Душманингни кулдирар.

Ажалингда беш кун аввал
Паймонангни тўлдирар.
Сен душманни ўлдирмасанг,
Душман сени ўлдирар.

Авваламбор қилич олиб,
Жангга мағрур кирмагил,
Шитоб қилиб кирсанг агар,
Иккиланиб турмагил.

Хужум қилган нокасни ур,
Алпомишдай сар-басар.
Сен душманни ўлдирмасанг,
Душман сени ўлдирар.

ЖАНГЧИ ВАСИЯТИ

Ғалаба қувини нишонлаш учун
Ҳадемай гул олиб баҳор келади.
Сизни кўрганидан бўлади мамнун,
Ҳар йил қутлаш учун такрор келади.

Бахтиёр дамларни қилиб каромат,
Эслар ўзи ўтган имтиҳонларни.
Ёру биродарлар севмайди фақат,
Баҳор ҳам севади қаҳрамонларни.

Табиат кўзидан уйқуни қувиб,
Мардларни мадҳ этиб оламни кезар.
Ғубор бўлиб ётган ғамларни ювиб,
Меҳрини япроқлар, гулларга ёзар.

Бизлар муҳаббатни покиза сақлаб,
Садоқат бурчини баланд билганмиз.
Жонимизни, Ватан тузини оқлаб,
Унинг эрки учун фидо қилганмиз.

Мана шу орзудай зангори осмон,
Мана шу куч тўплаб ётган далалар,
Сизларга қолсин, деб бўлганмиз қурбон,
Унутиб юборманг бизни, болалар.

ҒАЛАБА БАЙРАМИ

Ғалаба, ғалаба! Келдинг-ку охир,
Бағримиз тўлдириб шонга, сурурга.

Гарчи йўлинг бўлди узоқ ва оғир
Ва лекин тўлдирдинг қалбимиз нурга.

Ким ўгли, ким ёри, ким отасини
Кутган каби кутди сени интизор.
Галаба, қай тилда олқишлаб сени,
Фахрим сенга қандай этайин изҳор.

Соғинч, изтироблар, ҳижрон ғамларин
Қанча юраклардан ювиб ташладинг!
Қанча белга боғлаб қувват камарин,
Қувончдан қанчалар кўзни ёшладинг!

Хомуш ўйлар қолди яна жонланиб,
Гўёки эрта тўй, бугун арафа.
Умид турфа рангда кетди товланиб,
Олам гўзаллашди сендан, галаба!

ЎЗ АЗАСИГА ЕТИБ КЕЛГАН ЖАНГЧИ

Каттақўрғон район Пайшанба қишлоғида Ҳамид Холов деган киши бор. Кўп йиллар ўқитувчилик қилган. Ҳозир пенсияда. Шу киши ёшгина йигит пайтида урушга кетган эди. Аввал гоҳ-гоҳ хат келиб турган, кейин узоқ вақт хат-хабар келмай қўйган. Шундай кунларнинг бирида: «Фарзандингиз Ҳамид Холов Ватан учун курашда қаҳрамонларча ҳалок бўлди», деган қорахат келган. Оилада йиги-сиғи кўтарилиб, аза очилган.

I

Ҳар кун қишлоққа келар қорахат,
Аза очилади ҳар кун дафъатан.
Номард ўлим, сенда борми ҳеч шафқат?!

Ўлимни, урушни, Гитлери қарғаб,
Аччиқ ҳасрат билан ёрин этиб ёд,
Бағри қон бевалар, мунгли келинлар
Уликсиз азада чекишар фарёд.

Она фарёдидан тошлар сув бўлиб,
Келин ҳасратидан сувлар ёнган чоқ —
«Ҳамид акам келди,
Ҳамид акам!» деб,
Бир тўда болалар келди югуриб,
Ёришиб кетгандай бўлди ҳаммаёқ.

Ҳар ким ўз дардини айтиб йиғларди,
Фарёд чектирарди далдасиз завол.
Болалар югуриб шовқин кўтарди,
Тошдай қотиб қолди бир ҳовли аёл.

Бир аскар жилмайиб аста келарди,
Кўриб жон қолмади она жонида.
Қандай дуркун эди, барваста эди,
Икки қўлтиқтаёқ энди ёнида.

II

Остин-устун бўлиб тўлғанди замин,
Замбарак ўқию, бомба дастидан.
Ҳамид билмай қолди
Учиб кетдими,
Ё кириб кетдими ернинг остига.

Унқир-чўнқир бўлиб ётган далада
Утиб борар эди бир ҳамшира қиз —
Уни кўриб қолди тупроқ ичида,
Кўтариб орқага йўл олди шу кез.

III

Госпиталда топиб дардига шифо,
Юришни ўрганиб ёғоч оёқда,
Икки оёғини ўлимга бериб,
Ўзи кириб келди қўлтиқтаёқда.

Бевақт ўлиш эмас, душманни қириб,
Бурчим юртга омон қайтмоқдир, деди:
Ҳали бўйдоқ эди. Уйланмай туриб,
Фарзанд кўрмай туриб ўлолмас эди.

АРМИЯДАГИ ЮРТДОШЛАРИМГА

Сиз мардона қурол кўтариб,
Эл тинчини қўриқлаб ҳушёр,
Жанг илмини сувдай ўрганиб,
Юртимизга қайтасиз такрор.

Суягини хор қилмас султон,
Тирикда ҳам, ўлган чоғда ҳам.
Авлодингиз ўтган қаҳрамон,
Орқасидан ўқ еб ўлмаган,

Жасорат жўш уриб қонида,
Адолат деб совет мардлари
Кўпи қолди жанг майдонида,
Бунда турар бўш қабрлари.

Қалқон қилди сизни ўзига
Ўлганларнинг тирик руҳлари.
Қирғинларни кўп кўрган Ватан,—
Элнинг умид ва орзулари.

Ортингиздан келади ёшлар,
Топширасиз жабҳани мерос.

Дўстлар сизни тўйларга бошлар,
Пахтазорга чорлайди қуёш.

Аммо ҳали анча бор унга,
Орадаги йўллар ҳам узоқ.
Интизорлик улғаяр кунда,
Хат келганда чекинар фироқ.

Учиб ўтса кўкдан турналар
Эсга солиб ёш чоғингизни,
Юрагингиз майин тирналар,
Соғинарсиз ўз боғингизни.

Соғинч ҳисси жўш урсин мудом,
Қамраб олсин қалбни кучлироқ.
Севса қаттиқ соғинар одам,
Соғинч сўнар севги ўлган чоқ.

Кўришармиз боғларда дийдор,
(Лўнда қилсам шу ерда сўзни)
Қора кўзлар сизга интизор,
Ўзбекистон кутмоқда сизни.

ТУНГИ ҚИЧҚИРИҚ

«Ердам беринг, ёрдам», қичқирди кимдир.
Мен уйғониб кетдим бу қичқирикдан.
Майин шамол елар,
Тинибди ёмғир,
Кўча бўм-бўш эди манзарга чиқсам.

Сукунат бағрида мудрарди шаҳар,
Соат юрар эди қўлимда «чиқ-чиқ»,
Шу дам бир кулфатдан бергандай хабар
Яна такрорланди ўша қичқирик.

«Ёрдам беринг, ёрдам!»
Мен ҳушёр тортиб,
Атрофга қарайман, қайдан бу нидо?
Мен қайдан келганин англамай туриб,
Дафъатан тинади аламли садо.

Ёрдан келмоқдами ёки осмондан,
Қаердан келмоқда, қичқирмоқда ким?
Нола қилмоқдами биров армонда,
Ёки қичқирмоқда ўзимнинг қалбим?

Бирдан титраб кетди шунда вужудим,
Инсоф берсин дедим одам аҳлига.
Қим бедор, ким ухлоқ — гафлатдадир ким,
Барибир кўнглида бордир таҳлика.

«Ёрдам беринг», дейди кимдир бехосдан,
Билмайман бу фарёд кимнинг розидир.
Балки бу, одамлар, сизларни ўйлаб
Ҳасрат чеккан замин илтижосидир.

Мен ҳам ҳар кун тинглаб радиоларни,
Ҳар эрта газета варақлаб туриб,
«Қирғин қуроллари» деган хабарни,
Унинг оқибатин хаёлан кўриб —

«Қичқиргим келади: «Ёрдам беринг!»— деб,
«Ишга солингиз деб, барча имконни,
Токи жаҳл билан Ерни портлатиб,
Чилпарчин қилмайлик жумла жаҳонни».

«Ёрдам беринг, ёрдам!» қичқирар кимдир...

УМР

Кимлар бу кўчадан ўтмаган?
Ҳиммати дарёдан устунроқ,
Ғазаби вулқондан жўшқинроқ,
Юраги осмондай кенгларми?
Мардликда Рустамга тенгларми?
Ё мактаб, ё пахса уй қуриб,
Ё ўксиз кўнгилни тўлдириб,
Ҳар тонгдан бир ҳикмат кутганлар?
Ё алдаб разил иш тутганлар?
Зиндонда нур кўрмай синиққан,
Ё омов етакдаб чиниққан,
Меҳрибон, заҳматкаш деҳқонми,
Босқинчи, бешафқат хоқонми —
Кимлар бу кўчадан ўтмаган?

Замонлар ортидан чанг бўлиб
Умидлар қолганмиш тўкилиб.
Бир шоир айтгандай тераман,
Саралаб халқимга бераман,
Юрмоққа келганда навбатим,
Меҳнату ишқ бўлди улфатим.
Йиллардир, ойлардир унга зеб
Қисқаси, аталар УМР деб.
Кимлар бу кўчадан ўтмаган?

ТОҒЛАР

Қоядан бир парча узилиб кетса,
Дердим: балки тоғнинг гапирганидир.
Балки олам билан нола қилгани,
Балки қучоғига чақирганидир.

Кейин билсам дунё ёш эмас экан,
Ҳайрон қилган экан кўпларни аввал.

Ҳеч ким бунинг сирин ечолмас экан,
Яшаб нимагадир бўларкан маҳтал.

Умид етаклаган ҳаммани ишга,
Аммо бахт ҳар кимга бўлмаган насиб,
Бировни йўқчилик минг кўйга солса,
Бировни хиёнат ўлдирган осиб.

Умид тинч кўймаган одамларни ҳеч,
Бахтиёр кунларга ундаган тинмай.
Бировнинг қўлига тутқазса қилич,
Бировнинг уйини ғам босган тундай.

Ҳаётга йўл топмай сўлган ғунчалар,
Армон бўлиб киргач шўрли тупроққа,
Дунё ғариб бўлиб қолса шунчалар,
Ер қандай чидасин бундай фироққа.

Бахтиёр кун ишқи бўлмаган забун,
Гўрда ҳам бир умид ўнталаб туққан.
Тоқат бомба каби портлаган куни
Ер қаърини ёриб, тоғ бўлиб чиққан.

...Ўша тоғ кифтида турибман танҳо,
Кўзимга ташланар беҳисоб конлар.
Унинг ҳар зарраси асил кимиё,
Шунча нодир экан ўша армонлар.

ХАЁЛЛАРИМ

Хаёлларим ўйнаб-ўйнаб қайтиб келади,
Баъзан қуруқ, гоҳ янги гап айтиб келади.
Гоҳ аскарлар ётоғида бўлади меҳмон,
Гоҳ ўзи ҳам аскар тузар гўё қўмондон.
Гоҳ яйловда қўй боқади чўпонлар билан,

Гоҳ пайкалда кузни ўйлар деҳқонлар билан.
Гоҳ тилларда куйлансин деб тўқийди газал,
Гоҳ юртига меъмор каби беради сайқал.
Темир-бетон деворларни пайванд қилар гоҳ,
Чилвир сочлар хаёлини парканд қилар гоҳ.
Бу дунёда умид билан яшаган инсон
Утмасин деб фарёд чекиб юрак, бағри қон.
Ҳеч кимсани ишонч алдаб кетмасин, дейди,
Елғиз кулфат мақсадига етмасин, дейди.
Кишан билан озодликнинг фарқин билмаган
Ғафлатдаги тутқунларга зарда қилмасдан,
Тургин, дейди, фаришталар ризқ улашганда,
Эрта турмоқ одатингни қилмагин қанда...
Хаёлларим юриб-юриб қайтиб келади,
Баъзан қуруқ, гоҳ янги гап айтиб келади.

ИЛҲОМИМ

Ҳисоб бер, илҳомим, кеч келдинг нега?
Ёки мен йўлингга чиқмаганмидим?
Ёки бўлмовдимми аҳдимга эга,
Хизматингга умрим тикмаганмидим?

Одамда кайфият бўларкан ҳар хил,
Баъзан сизмас экан кўнгилга гул ҳам.
Билмасдан шаънингга тегиздимми тил,
Ёки кўрмадимми шодлигим баҳам?

Ё кўз-кўз қилдимми барвақт ранжитиб,
Ё ташлаб қўйдимми қадрингга етмай?
Ноҳақ ишлатдимми сени камситиб,
Бефарқ қарадимми такаллуф этмай?

Ошналарим ҳар хил, ошналарим кўп,
Бирини юрагимдай ҳамиша бирга.
Бирини ўсал бўлсам кетар юз буриб,
Бирини таъна қилар мен бесабрга.

Агар таънанг бўлса, айтавер сен ҳам,
Айтавер илҳомим, ранжимайман ҳеч.
Майли, ситам қилсанг,
Қилмасанг карам,
Майли, қўлга олсанг найза ё қилич...
Аммо юрагимга қўл солмай туриб,
Сен ҳам кетиб қолма мендан юз буриб.

ТОНГОТАР...

Ҳали кўчамиздан бўғиқ гуриллаб
Бирорта машина ўтганича йўқ.
Стол устидаги соат чириллаб,
Ҳали олтига бонг органича йўқ.

Ҳали ухлар бахтни тушида кўриб,
Бахтга ошиқ бўлган йигитлар, қизлар.
Ҳали ишхона ё кўчада юриб,
Кундузги ташвишлар эгасин излар.

Мең-чи, хаёл суриб ҳовлида якка
Сокин тонготарга солардим қулоқ,
Ҳаёт ухлар эди гўдакка ўхшаб,
Орзулари эса юарди уйғоқ.

ҚУШИҚ АЙТГИМ КЕЛАР...

Қўшиқ айтгим келар,
Дилдаги ҳислар —
Қафасдаги қушдай
Чиқмоқчи қочиб,
Марҳабо дер эдим
Вақтимни хушлаб,
Кўнглим дарчасини
Қўярдим очиб.

Қўшиқ айтгим келар,
Атрофим жимжит..
Аммо куйламоққа
Қўрқаман шу дам.
Чунки чақалоғи
Ухласа тинчиб,
Бевақт уйгонмасин
Дер экан одам.

КАПТАР

Олиб келдилару каптарни,
Шу дам
Ҳис қилмай товушсиз фарёдларини,
«Учиб кетмасин», деб
лоқайду беғам
Юлиб ташладилар қанотларини.

Аммо у осмонни наҳот унутар,
Наҳотки воз кечар муродларидан.
Одамлар!
Учишга яралган каптар,
Уни жудо қилманг қанотларидан.

БЕДАНА

Қафасда патирлаб турар бедана,
Узини ҳар ёнга урар бедана
Сепилган тариқдан қилгандай ҳазар,
Тилла сувдонга ҳам ташламай назар.

Узин уравериб қафас рошига,
Пати қолмаса ҳам шўрли бошида —
Ҳаво булут бўлиб чаққандай чақин,
Ишонч билан сакрар, патирлар тагин.

Сира тан бермасди тақдирига у,
Яна далаларни қилгандай орзу.
Шу аҳволда умри бўлса ҳам адо,
Девдимки, қафасга кўникмас асло.

Наҳот ишонганим алдади, наҳот,
Тўпори қушни ҳам енгдими ҳаёт?
Ёки тан олдим ичорлигини,
Яшириб қафасдан безорлигини.

Энди кунда сайрар, сайраган сайин
Дону қурт-қумурсқа берар хўжайин.

ИНСОН

(Тарих йўлларида)

ПАРЧА

Нур, ҳарорат билан қилмасдан савдо,
Кўёш кезиб юрар кўкда бепарво.
Ердаги ишларга тушганда кўзи,
Негадир ёпилиб қоларди юзи.
Шунда менинг нохуш ҳолимни кўриб,
Булут ҳам йиғларди тепамда туриб.
Мен-чи, пинҳон тутиб қон ютганимни,
Излардим йўқотган умидларимни.
Лекин тор қафасга солганни эмас,
Эрку юртни тортиб олганни эмас,
Сенинг занжирингда дея ҳақиқат,
Сени қарғар эдим, тилсиз табиат.

* * *

Кечир мени, кечир, ношукур дема,
Энди ранжитмайман, жоним, ғам ема.

Дўстим эканингу бойлигим, ризқим,
Маъсумлигингни ҳам қачонки сездим:
Шундан бери юриб иқбол йўлида
Неча бор ўлганман тожлар қўлида.
Шундан бери қачон алданиб қолсам,
Ҳушёр бўлмоқ учун ичардим қасам.
Шундан бери гоҳи очлик йиқитар,
Шундан бери умид қўлимдан тутар,
Шундан бери излаб тенглик, озодлик,
Ўзимга қиламан ўзим устодлик.

* * *

Бирини чақмоқ тошдан яратар қуёш,
Бирини кўз чиқарар қўяман деб қош,
Ҳалиям туғсин деб бўғоз олтиним,
Тухмат корхонаси ишлар бетиним.
Шубҳа ё ғаразга очиларкан йўл,
Самимий ҳурмат ҳам, севги ҳам бир пул.
Номус ҳам, гурур ҳам қадрин йўқотиб,
Не мардлар кетмоқда ботқоққа ботиб.
Игирманчи аср, серзиё асрим,
Маданий, асабий, беҳаё асрим.

* * *

Биламан, сийнангда жароҳат билан
Енма-ён турибди ўлиму ўлан.
Биламан, қалбингда ишонч, хавотир,
Чунки бирга яшар нокасу ботир,
Биламан, истагинг тинчлик, адолат,
Аммо қисматингда уруш, адоват.
Камми аламини ютиб юрганлар?
Камми қулай пайтни кутиб юрганлар?
Сен космос асрисан, атом асрисан,
Озодлик асрисан, ситам асрисан.

* * *

Асрим, кечир, сени бир оз қаргадим,
Биларсан, мақтовдан жуда чарчадим.
Агар тушунсангу, ишонсанг менга,
Қарғиш ҳам, мақтов ҳам лойиқмас сенга.
Туғилиш, ўлиш-ку дунё неъматини,
Аммо бунча чигал инсон қисмати?
Кел, асрим, писанда қилиб тақдирга,
Ким эдим, ким бўлдим, эслайлик бирга.

* * *

Азоб, камситишининг бўлсам гувоҳи,
Безиб кетар эдим дунёдан гоҳи.
Суяк-суягимга етса ҳам ғамлар,
Яқин деб ўйлардим бахтиёр дамлар.
Агар умид билан кечирмасам кун,
Телба дунё мени қиларди мажнун.
Мен Алпомиш эдим, Гилгамиш бўлдим,
Сўнгра Широқ бўлиб қайта туғилдим,
Гоҳи куйлай десам — чиқмаган овоз,
Гоҳи ёзай десам — бўлмаган қоғоз.
Гоҳ садр тушганман жанозаларда,
Гоҳ ётиб юрганман ҳавозаларда,
Ҳар бир қадамимни ёд билар тарих,
Кўрган-билганини тутмайди дариг,
Мен Арасту эдим, Форобий бўлдим,
Ибн Сино бўлиб қайта туғилдим.
Гоҳ ёруғ дунёни ташвишга қўйдим,
Гоҳ мағлуб бўлганда номусга тўйдим.
Ернинг хотираси мустаҳкам жуда,
Асаби бузилмас ҳуда-беҳуда.
Сўранг дарёлардан, тоғлардан сўранг,
Чақирингу, ўтган чоғлардан сўранг,
Нималар қилиши мумкин эди-ю,

Аммо ҳақиқатда не қилолди у?
Мен Муқанна эдим, сарбадор бўлдим,
Сўнгра Темур бўлиб қайта туғилдим,
Икки шиша бўлди йўлимда ҳамроҳ,
Икки шиша қилди ғафлатни камроқ.
Бири сиёҳ эди, бири май эди,
Иккиси «хизматга тайёرمىз», деди.
Дунё сирин очдим биттаси билан,
Бошқаси ғамимни тарқатди дилдан.
Бошпанам бўлса ҳам шу ёруғ дунё,
Менга топилмасди беминнат зиё.
Зинҳор тиллақўнғиз шуъласи эмас,
Қуёш васли эди кўнглимда ҳавас.
Мен Улуғбек эдим, Галилей бўлдим,
Сўнг Бруно бўлиб қайта туғилдим.
Қўлимда шафтоли,
Мен турибман тик,
Дейман: Шафтолидан данаги кичик,
Аммо бундай ўйлаб қарасам бир вақт:
Данакнинг ичида бор экан дарахт.
Тилимга чиқмасдан содда саволим,
Яна дунё кезиб кетди хаёлим...
Волтер, Гегель эдим, мен Маркс бўлдим,
Сўнгра Ленин бўлиб қайта туғилдим.

* * *

Октябрь тонгида кўриб бахтимни,
Унга берган эдим сўнгги аҳдимни,
Дунёни бахтиёр кўролсам девдим,
Коммунизмни ҳам шунинг-чун севдим.
Гарчи дунё ҳали унча бут эмас,
Бут эмасу, аммо ожизман демас.
Буни ҳамма ерда кўриб турибман,
Ҳамма ерда иқбол излаб юрибман.
Изладим, излайман, сафарим узоқ,

Излаганим бир кун очади қучоқ,
Тилим, феълим ўша, миллатим ўша,
Қувончим, ташвишим, кулфатим ўша.
Ушадир ҳунарим, ўшаман ҳамон.
Мансабим меҳнатқаш,
Унвоним — ИНСОН!

ТОШКЕНТГА

Эй қадим Туроннинг валломат шаҳри,
Икки минг ёшингни қутгайман бугун.
Сен ҳар бир ўзбекнинг безовта фаҳри,
Гурури, умиди бўлганинг учун.

Сен ҳар бир ўзбекнинг қалбида борсан,
Отаси, онаси, фарзанди каби,
Деҳқон интилгандай қишда баҳорга,
Сен билан боғлиқдир эзгу матлаби.

Сенга интилади гоҳ тушларида
Парвоз қилганлар ҳам, қилмаганлар ҳам.
Сенга интилади турмушларида
Роҳат кўрганлар ҳам, кўрмаганлар ҳам.

Хаёл ё амалда сенга интилар,
Қалбан юксалади интилган сари.
Сени энг муқаддас манзил деб билар,
Денгизга оқувчи дарё сингари.

Халқ ақлу закосин гули бундадир,
Бундадир истиқбол муҳандислари.
Ҳамма нарса аён, ҳамма нарса сир,
Бунда рангба-рангдир қувонч туслари.

Тошкент яшамоқда халққа интилиб,
Халқим ўз бахтини кўргандай унда.
Ўтмиш сабоқларин мухтасар қилиб,
Эртани ўйлайди Марказком бунда.

РАҲМАТ, ОДАМЛАР!

Балки кўрмаганман сизни ҳеч қачон,
Балки эртага ҳам кўрмоғим гумон.
Балки кўришганмиз кўча-кўйларда,
Балки кўришганмиз аза-тўйларда.
Гоҳо трамвайда бирга кетганмиз,
Гоҳо танимасдан салом деганмиз.
Балки ишхонамиз шундай ёнма-ён,
Лекин отингизни билмасман ҳамон.
Меҳнат қилиб кунни-кунга улайсиз,
Мени танимасдан бахтим тилайсиз.
Раҳмат, одамлар!

Иш, ижод бағридан қайтганда уйга,
Дил мойил бўлганда қўшиққа, куйга,
Секин радиони бураб қўярсиз,
Болангизни қўлга олиб суярсиз.
Ватан осмонига боқарсиз ҳар тун,
Кўнглингизни қилар юлдузлар мафтун.
Шу юлдуз экилган кўк осмон каби
Сизнинг меҳрингизга тўлиқдир қалбим.
Чунки койгансиз ким ноҳақ бўлса,
Турғизиб қўйгансиз кимдир йиқилса.
Шундай қўлламаса одамни одам.
Фақат зўр ғамхона бўларди олам.
Раҳмат, одамлар!..

ҚАЛБ ВА РУБОБ

Дўстим Исроилга

Ниҳол эккан чол каби хаёл сурар рубобинг,
Дийдор кўришган дўстдай аҳвол сўрар рубобинг.
Бахти кулган йигитдай қувноқ бўлар бир маҳал,
Маъсум гўдак сингари дудуқланар бир маҳал.

Гоҳ бургут парвозини эсга келтириб қўяр,
Гоҳ йиғлаб, йиғлатгуси, гоҳи кулдириб қўяр...
Айтгил, дўстим, ростини: чалганинг рубобмиди
Еки менинг қалбимми?

Негаки торларни шод сўзлатса нозик қўлинг,
Тонгдай гўзал туйғулар қўзғатса нозик қўлинг,
Ўтмишу ҳозир билан дилда анжуман қуриб,
Ўзимни бир сайёҳдай ҳис қилдим тинглаб туриб:
Дунёнинг ёқасидан кирдим, енгидан чиқдим,
Гўё қаридим, гўё ўсиб янгидан чиқдим,
Ёғочу сим шунчалар ҳисларга серобмиди
Еки сенинг қалбингми?

ЯНА ЙУЛЛАР

Уфқлар кенгаяр йўл ошган сари,
Теранроқ кўради оламни кўзлар.
Бир манзилга элтар йўлларнинг бари,
Умр йўлларида сўнар юлдузлар.

Беруний, Улугбек юлдузи каби,
Порлоқ излар қолар элнинг қалбида.
Майхўр бўлса ҳамки Ҳайём лақаби,
Хушдурур бефаҳм ҳушёр олдида.

Юлдузлар йўлларда сочилиб ётмас,
Юлдузлар орзуси яшар безавол.
Пушаймон тошлари оёққа ботмас,
Йўлларда адолат изласа хаёл.

Йўлдан пул излаган, шуҳрат излаган
Қанча мард, номардни кўрмади ҳаёт.
Қанча кулфатларни чекмадинг, Ватан,
Йўлинг ҳақлигини қилгунча исбот?!

Ҳар ким йўл очади ўз тақдирига,
Ҳар ким ўз бахтини излайди ёлғиз.
Умид ранг беради йўл тасвирига,
Нур ва соя бўлар кеча ва кундуз.

Рамзий довон ошиб хаёл доимо,
Ҳамон йўл юради излаб зиёни!
Одамлар ҳаётга беради баҳо,
Йўллар занжирига ўраб дунёни.

НЕГА ЯШАЯПМАН...

Нега яшаяпман ёруғ дунёда,
Боболар йўлини такрорлашгами?
Отамнинг чироғи ёнган бинода
Узимга меросхўр тайёрлашгами?

Узгалардан кўра кўп алам чексам,
Баҳам кўрсам фақат шодлигим ошкор,
Ишонч ва садоқат уруғин эксам,
«Сабаби тириклик» эмасдир зинҳор.

ОДДИЙ ЖУМБОҚ

Кўнгил очгим келар қувончни куйлаб,
Тўлиб кетса дейман куйимга осмон.
Аммо бошим қотар дунёни ўйлаб,
Оддий жумбоқларга бўламан ҳайрон:

Муқаннани бадном қилдилар нега?
Нега Улуғбекни сўйдилар, ахир?
Одамзод фикрини бўлдилар нега?
Нега умидларни этдилар сағир?

Эй, идрок, эътиқод, бефойдаминг,
Сен қайда эдинг, эй покиза виждон?

Сен-чи, сен адолат, сен қайда эдинг?
Наҳот сен бўлмасанг оламга посбон?

Жанна д'Арк ким учун кўрди шуълани,
Сирли товушларга эргашди нечун?
Уни тўполонда кимлар ушлади,
Гулханда ким ёқди? Нега? Ким учун?

Булар ўтаётиб бошқа манзилга
Бошпана сўраган мусофир эмас.
Булар солмоқ бўлган ҳаётни йўлга,
Оламга уфуриб янги бир нафас.

Билсам, тилаб олган буларни дунё,
Ожиз кўзларини нурга тўлдирган.
Аммо тополмагач, муносиб баҳо,
Замонларнинг ўзи бўғиб ўлдирган.

МАҚСАДИМ

(Шекспирга ўхшатма)

Мен ўзимни мақтамайман,
Мақтамайман қалбимни,
Чунки сотмоқ мақсадим йўқ
Муҳаббату қадримни;
Чунки сотмоқ мақсадим йўқ,
Матонату сабримни,
Мен ўзимни мақтамайман,
Мақтамайман қалбимни.

Лекин сени мақтагайман,
Сени, жўшқин Ҳаётим:
Меҳнат билан яшартириб,
Меҳрим билан безатдим.

Чунки авлод-аждодимга
Тухфа қилмоқ муродим,
Шунинг учун мақтагайман
Сени, жўшқин Ҳаётим.

ЭҲ, САЙЁҲ БУЛУТЛАР

Эҳ, сайёҳ булутлар, сайёҳ булутлар,
Бемаврид кулфатдай етиб келдингиз.
Шодмон кўнгилларни вайрон қилдингиз.
Қароқчи йўлиққан карвондай бир зум
Пахтакор юзидан қочди табассум.
Чаноқда турибди ризқимиз ҳали,
Ҳали келмаган-ку аёз маҳали.
Аммо сиз ўйламай аҳволимизни,
Ташвишга қўйдингиз иқболимизни.
Нечук тинч ухлайлик кечалари биз,
Ҳали чала турар режаларимиз,
Эй, сайёҳ булутлар, сайёҳ булутлар.

«Бизни тўхтатишга кучинг етмайди,
Ризқимиз тупроқда қолиб кетмайди.
Бекорга овора қилганинг қолар,
Бекорга овора бўлганинг қолар».
Ҳар деҳқон сўзида истехзо, ғазаб.
«Уйинг куйсин», дейди осмонга қараб.
Сиз эса қуёшнинг юзини тўсиб,
Кўз ёши қиласиз асабни бузиб.
Қуйроқ бўлсангиз югурар эдим,
Хазон супургандай супурар эдим.
Плани бажариб, куйлардик шодон,
Аммо, сиз йўл тўсиб турибсиз ҳамон.
Эҳ, сайёҳ булутлар, сайёҳ булутлар.
Қўйинг, қуёш чиқсин осмонга ахир,
Ҳосилни йнғайлик хирмонга, ахир.
Ахир, чала ишлар кўпдир уйда ҳам,

Эй табиат, элга карам қил, карам.
Шунча жабру жафо ёққани етар.
Қанча меҳнат сувга оққани етар.
Етар, булутларга энди олдир дам,
Эй табиат, ерга карам қил, карам.

ШУ ҲАМ ҚИШ БЎЛДИМИ...

На қор, на совуқ бор қишмикан десам,
Баҳормикан десам на гул, на ёмғир.
Уйғоқ юрибман-ку тушмикан десам,
Табиат, бўлмасанг бунча муғомбир?!

Ер ҳордиқ истайди, сен эса ҳамон
Майда гийбат каби сочасан қиров.
У эриб кетади кун чиққан замон,
Йўқ бўлар қўрқоқнинг жаҳлидай дарров.

Нега увилламас оч бўри каби —
Изғирин югурмас кўчама-кўча.
Наҳотки муҳрлаб қўйилган лаби,
Аччиқ тили наҳот бормаса сўзга.

Шу ҳам қиш бўлдими? Қиш бўлса агар,
Намойиш қилмасми касби корини?
Беҳавас кўринар нега бу қадар,
Еки йўқотдими харидорини?

Қиш мода эдими, айт-чи, табиат,
Назардан қолдими қор ҳам, совуқ ҳам?
Агар шундай бўлса бошқасин ярат,
Қишнинг қишлигини ҳис қилсин одам.

Қор босган далада қиличдай қинсиз,
Сўппайган дарахтлар турса чайқалиб,
Мўридан дуд чиқса кечаю кундуз,
Деҳқон хурсанд бўлса уйда дам олиб.

Қиш эса пайсалга солмоқда ҳамон,
Ҳамон қорга интиқ уйғоқ далалар.
Билмадим, ишчан қиш бошланар қачон,
Қачон қорда яйраб ўйнар болалар?
Шу ҳам қиш бўлдимиз?

ДАРЕНИ ИЗЛАР ШАМОЛ

I

Дарадан дарё билан оқиб ўтарди шамол,
Далаларга дарёдай сингиб кетарди шамол.
Портлатиб, тоғни тешиб, метин лаҳм қурдилар,
Асов дарё бошини шу лаҳмга бурдилар.
Эски ўзан одамлар ташлаб кетган қишлоқдай,
Хувиллаб ётар эди кераги йўқ тошлоқдай.
Сувга кўзини тикиб учмас балиқчи қушлар,
Эшитилмас қирғоқдан турли-туман товушлар.
Четда эски қайиқлар тўнкарилиб ётибди,
Сувсизликдан ёрилиб, дарё лаби қотибди.
Эски ўзан устида кезиб майин бир шамол:
«Қайга кетди дарё?»— деб берарди гўё савол.

II

Лаҳмга кирган дарё йўқотиб ҳаловатин,
Йўлни кенгайтирмоққа ишга солиб қудратин,
Тоғни иккига бўлиб юборай деб ичидан,
Тўлғанди, аммо бу гал иш чиқмади кучидан.
Йўлда учраган ғовни бузиб кетарди аввал,
Сейояни оқизиб, эзиб кетарди аввал.
Бу ахир тўсиқ эмас, қирғоқ емирган сув-ку,
Бу ахир қирғоқ эмас, тошни кемирган сув-ку...
Дунёда уч балодан биттаси эрди, ахир,
Қанча боғу одамнинг бошини ерди, ахир.

Даҳшат солиб, ҳайқириб чиқди лаҳм бағридан,
Турбиналар гуриллаб юриб кетди қаҳридан.
Унинг қаҳри тошлардан симга бойланиб кетди.
Уйларда, кўчаларда нурга айланиб кетди.

Эски ўзан устида кезиб адашган шамол:
«Қайга кетди дарё?»— деб ҳамон берарди савол.

Норак.

ИУҚОЛГАН ОБИДА

На кузнинг совуқлари, на ёзнинг жазираси,
На қор, ёмғир зуғуми пашша чаққанча бўлмай
Йилларнинг кучин олиб, вайрон қилмоқ шеваси
Унга бўларди ёшлик, куч бахш этувчи гулдай.

Гурур каби барқарор, ишонч сингари собит,
Мазмундор сукут билан асрларни қаршилаб —
Не-не давру давронлар, тонгларга бўлиб шоҳид,
Инқирозу парвозин, шону иснодин улаб —

Асрларнинг йўллари туташган чорраҳада
Йўл кўрсатувчи бўлиб, дилларга ихлос солиб,
Кўрган кимсалар учун гўёки бир мартаба,
Кўрмаган кимсаларга турарди орзу бўлиб.

Биров эсдалик учун олиб кетди бир гиштин,
Ҳовлига йўлақ қилди гумбазни бузиб биров.
— Мана текин гишт, — деди қувончдан тугиб муштин,
Уй қурмоққа киришди биров ўзига дарров.

Шундай қилиб дунёдан йўқолди бир гўзаллик,
Қайси мард энди уни топиб беради бизга?
Қани, қани боболар ижод қилган тугаллик?
Эй Инсон, хазинангдан йўқотдинг бир мўъжиза!

ҲАЁТ ҚИЗИҚ

Ҳаёт қизиқ китобга ўхшар...
Аммо воқеалар бунда атайлаб
Жойлаштирилмаган навбати билан,
Қаҳрамонлар эса олинмас сайлаб,
Иш қилмас ёзувчи рағбати билан.

Тонг билан сўзлашиб яккама-якка,
Қуёш чиқишини кузатмас ҳар ким,
Ҳар ким ета олмас юксак-юксакка,
Нажотни ҳар кимга узатмас ҳар ким.

Китобда ўзгарар ҳамма қаҳрамон,
Ҳаммаси юксалар пояма-поя,
Китобда бу яхши, униси ёмон,
Чала қолиб кетмас бирорта ғоя.

Бунақа чегара ҳаётда бўлмас,
Воқеа давомин кузатмоқ мушкул.
Чалкашиб кетади, аммо ечилмас,
Кичкина тугун ҳам, муаммо тугул.

Мен эса оламда ниманки бўлса,
Бутун борлиғича кўрмоқ истайман,
Кўрмоқни истайман охиригача,
Лекин дунёни мен қандай қистайман.

Барибир у менинг раъйимга юрмас,
Ўзи билганидан қайтмас барибир,
Унинг қонунари сира эскирмас,
Унга насиб қилган шунақа тақдир...

МУҚАННА

Халққа айтинг, мен асло ўлганим йўқ,
Ев қўлига таслим ҳам бўлганим йўқ.

Ҳамид Олимжон.

Биламан, азизим, мен ҳам биламан
Жасур Муқаннанинг воқеасини.
Эҳ, сизга ҳижжалаб нима қиламан,
Фидойи одамнинг фожиасини.
«Ев олса ватанни олибди, лекин,
Дўппи топилади омон бўлса бош»,
Дея тинч кечирса бўлмасмиди кун?!
Нега лоқайдликка бермади бардош!
Юртнинг катталари бор эди, ахир,
Ахир, бор эди-ку лашкарбошилар!
Аммо, нега уни кўтарди аср!
Уйлаб тажрибасиз ақлим шошилар.
Қилич Муқаннани енга олмади,
Енга олгани йўқ тумонат аскар.
У мағлуб бўлмасди курашда, балки
Душманлар юзма-юз келганда агар.
Лекин ҳамма ерда тарқалди иғво,
Иғво ҳам бўлурми шунчалар гўзал?—
Қуйма ҳақиқатга ўхшарди гўё,
Ҳақиқатдай содда, ихчам ва тугал,
«Бу — бўҳтон, туҳмат!» деб оҳ урмади у,
Узини оқлашга қилмади шитоб.
Устозу дўстига югурмади у,
Ҳеч кимни қоралаб ёзмади китоб,
Вақт деган ҳакам бор ёруғ дунёда,
Ечилмай қолмайди бирорта тугун.
Минг йил Ҳошим номи бўлди қоп-қора:
Аммо эл олдида оппоқдир бугун.

ЭНДИ ЁШ ЭМАСМАН

Энди ёш эмасман. Биламан, устоз,
Уйлаб сўйлаш лозим менинг ёшимда.
Аммо зўрлик қилиб баъзан эҳтирос
Турли маломатлар солар бошимга.

Зада юрагимнинг жароҳатлари
Тирналиб очилди кечқурун бехос —
Шу қоғозга тушди оғриқ дардлари,
Ўтган гаплар учун кечиринг, устоз.

Сиз-ку бермагансиз балки эътибор,
Балки қарагансиз шунчаки гап деб.
Мени бир андиша бўгади такрор,
Ҳижолат боради жонимдан ўтиб.

Сизга ҳасратимни тўкмоқчи эмас,
Сизга айтмоқчийдим ифтихоримни.
Ўзгалар эҳтимол ҳеч нарса демас,
Шеърим сўзлаб берар Сизга зоримни.

Елғиз ниҳол эдим, боғбон бўлдингиз,
Давосиз дардимга топдингиз даво.
Нотекис йўлимни равон қилдингиз,
Умрбод бўлдингиз холис раҳнамо.

Энди ёш эмасман. Биламан, устоз.

КУЗ БОШИ

Осмон денгизида ташланар кўзга
Сокин сузиб юрган булут кемаси.
Мезон урилади қорайган юзга,
Бу тўкин фаслнинг муқаддимаси.

Ҳали сарғаймаган яшил япроқлар,
Ҳали далаларга бегона шабнам.
Ҳали лойқаланиб оқар ирмоқлар,
Ҳали узум узиб майиз солган кам.

Пода орқасидан чиққан чанг каби
Кўкка сузиб чиқди каттакон булут:
Балонинг аксидай ўтиб кетади,
Жигарим, меҳнатинг бўлмайти нобуд.

Ўзинг тушунасан кузнинг феълени,
Бугун келганинг йўқ Ўзбекистонга.
Гарчи тутиб бўлмас унинг қўлини,
Куз ҳам карам қилур яхши деҳқонга.

Бир парча булутга қилмагин парво,
Бепарво ҳам бўлма ўтиб кетар деб.
Жигарим, биламан, сен бедор дарё,
Аммо дарёга ҳам керак-ку тартиб.

«Шаҳарда ўтириб насиҳат қилмай,
Хирмон тозалашга кел» десанг агар,
Бир чойнак аччиқ чой ичилиб бўлмай,
Ёнингда шайланиб тураман, жигар.

Ўзим насиҳатдан тўйиб кетганман,
Ёзмоқчийдим йилнинг тўкин чоғини,
Шундай бўлиб қолди, кечир, тўсатдан,
Шундай келиб қолди фикр оқими.

Ана, ҳаво яна очилиб кетди,
Юзларингга чиқди ҳорғин табассум.
Менинг қисқагина хатим ҳам битди,
Энди бошланмоқда серташвиш мавсум.

ФАРҒОНА

Пахтазорда сув тарарди қўлида кетмон била,
Феъли кенглик баҳс этарди чеки йўқ осмон била,
Аския айтиб куларди гоҳида меҳмон била,
Олам аҳли билмаган ҳеч бундайин мардонани.

Сўзни нозик ҳис этилмас ҳеч бир элда бунчалик,
Тобланибди меҳнат ила гармселда бунчалик,
Йўлда ҳормоқ билмас асло — нони белда, бунчалик
Кўрмаганман турфа хислат тўплаган фарзонани.

Майли, менга ўз сирини очмаса ҳам Ахсикат
Хотирамда тиклагайман унга монанд мамлакат,
Ерни севган элни кўрдим бир-бирига ҳамжиҳат.
Ҳар қадамда учратар ким изласа дурдонани.

«Сояи ғамда қолибман: кулфатимдир беҳисоб.
Тегмади ман заррани бошига ҳаргиз офтоб».¹
Ошиқ ҳолин шарҳ этарди боғда ҳофизу рубоб,
Мен ҳам унга жўр бўлардим тўлдириб чойхонани.

Журжи Зайдон тасвир этган бунда оташхона йўқ,
Утга арзи ҳолин айтган битта ҳам мағона йўқ,
Фонийи мағоналарга нил бўёқ соғона йўқ,
Дилкушо водийки, эслатгай яшил кошонани.

Эл ичида номи қутлуғ фанда Фарғоний қадар,
Бунда ҳар деҳқон мусаввир касбида Моний қадар,
Бир умрга бўлдим ошиқ Шайх Санъоний қадар,
Билмадим, қандай яшардим севмасам Фарғонани.

¹ Ҳувайдо ғазалидан.

Чала ярим сарғайган боғда,
Шитирлаган бир садо келар.
Камон каби эгилган шохда
Тизилиб турибди заъфар беҳилар.

Олмаларнинг уч-учларида
Роса пишиб, шарбатга тўлиб,
Фурсат кутиб, кўздан нарида
Турар мени ҳайратга солиб.

Пайти келиб ё ўзи тушар,
Ёки узар бир насибахўр.
Олмурут ҳам, анор ҳам учрар
Олмаларга бўлган каби жўр.

Сен оҳиста ўтиб борасан,
Шитир-шитир хазонни босиб.
Мен ҳар кеча тушда кўраман,
Сени шунча манзиллар ошиб.

ҲАЗИЛ

«Шеъринг кўринмайди анчадан буён,
Тинчликми, не бўлди, гапир-чи, болам,
Юзларингда қон йўқ, ҳолинг паришон?»—
Деб парвона бўлар меҳрибон холам.

«Мақола ёзишга — ўтказишдими?
Нега куласан?— деб куйинар холам.—
Сояга ўхшайди амал қўрмагур,
Нима, шоирликдан тушдингми, болам?»

КЕКСАЛИК

Хотира суст, хаёл паришон,
Аввалгидай чақнамас кўзлар.
Гайрат бору етмайди дармон,
Қайнаб ётар ичимда сўзлар —

Тонгда кетар ўгил хизматга,
Фабрикага кетади келин.
Бири боғча, бири мактабга
Неваралар йўл олар секин.

Кўпқаватли шинам маконда
Тағин ўзим қоламан ёлғиз.
Телевизор қўяман шунда,
Гоҳи кўнглим бўлади нохуш.

Эрмак қилиб қараб турмоққа
На экин бор, на мол, на товуқ.
Гайрат қўймас жим ўтирмоққа,
Дармоним йўқ, эрмагим ҳам йўқ.

Чиқаману кўчага секин,
Майли сўнгра ўзидан кўрсин.
Бошимдаги кексалик дардин
Адаштириб келаман бир кун.

УИЛАРИМ

Қушлар ҳамма ерда бўлади пайдо,
Кўрмаса туролмас севган жойларин.
Улар оддий қушга ўхшайди, аммо,
Дўстлар, қуш эмас у,
Менинг ўйларим.

Баҳор олиб келар боғларингизга,
Шифтга ин қуради сизга ишониб,

Тонг маҳали куйлаб беради сизга,
Кайфи чоғ бўлсин деб уйғониб.
Улар хафа бўлмас дон бермасангиз,
Сиз хафа бўлсангиз,
тушмайди пастга.
Тилагим бор дунёда ёлғиз:
Зинҳор отманг, дўстлар,
Солманг қафасга.

Улар қуш эмасдир,
Менинг ўйларим.

* * *

Келиб-келиб ҳасратимни сенга айтдимми?!
Ундан кўра, бўлмасмиди тошларга айтсам,
Ундан кўра бўлмасмиди айтсам сойларга,
Тўтиларга, теракларга, ёнғоқларга ҳам...
Ҳаммасига-ҳаммасига бирма-бир айтиб,
Юрагимни бўшатмоқни истардим, аммо,
Ўйлардимки, қизиғи йўқ уларга бунинг,
Қизиқ-қизиқ жумбоқларга тўладир дунё.
Гийбат эмас, фитнесларнинг режаси эмас,
Юрагимни эзиб юрган ҳасратларимни
Шамолларнинг қулоғига қуйиб қўйсайдим,
Ҳар бир бино пештоқига ўйиб қўйсайдим,
Жар солсайдим олам узра овоза қилиб,
Унда сенинг бўлармиди менга керагинг.
Келиб-келиб ҳасратимни сенга айтдимми?!

* * *

Нега хаёлимга ҳеч нарса келмас,
Барча кўрганларим наҳот бетаъсир?

Нега кўз ёшларим дув-дув тўкилмас,
Кулгим ҳам жаранглаб чиқмас негадир.

Уй олдим. Шумиди яшашдан мақсад,
Шумиди ўйлаган сўнгги довоним?
Чеккан заҳматларим шунгами фақат,
Шугина эдими фақат армоним?

Дон ҳам, сув ҳам керак битта товуққа,
Уй-жой, ул-бул керак бир одамга ҳам.
Шунинг-чун ўзини урар ўт-чўққа,
Орзуси рўёбга чиқади кам-кам.

«Болам катта бўлса, ёнимга кирар,
Ташвиш камаяр», деб ўйлайди киши.
Билмас бола билан ташвиш ҳам ўсар,
Шу сабаб камаймас орзу ва иши.

Менинг ҳам ишларим бошимдан ошиб,
Ташвиш-ишдан қўйиб турган дамдир бу.
Шеърга кетай дейман улардан қочиб,
Аммо қочолмасдан турибман, ёҳу.

Нега хаёлимга ҳеч нарса келмас.

МАРҲУМЛАР ШАҲРИНИНГ АҲОЛИСИГА

Чала қолган ишларингизни,
Ширин-ширин тушларингизни,
Чалкаш-чалкаш қисматингизни,
Яхши-ёмон хислатингизни,
Қаро ерга олиб кетган ниятингизни менга беринг.

Эплаб адо қилолмаган вазифангизни,
Тўплаб-тўплаб ишлатмаган тажрибангизни,
Алданганда титроқ солган қутлуғ орият,

Галаба ё ўлимга дуч келтирган ният
Ва яшашга бўлган чексиз ғайратингизни менга
беринг.

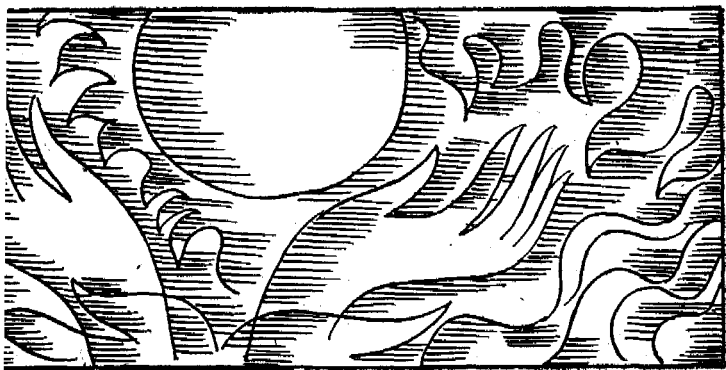
Менга беринг ер юзида жой тоқолмасдан
Ер остига олиб кетган армонингизни,
Инсофингиз, виждонингизни,
Қўли калта имконингизни
Ҳамда бунёд этолмаган бўстонингизни менга беринг.

Менга беринг ичга ютган аламингизни,
Менга беринг босолмаган қадамингизни,
Менга беринг кўролмаган оламингизни,
Утмиш билан истиқболни пайванд қилай деб,
Ҳеч кимсага ишонмаган каломингизни менга беринг.

Болаларга уй-жой мерос қолдирган каби,
Эрк, истиқбол, Ватан мерос қолдирган каби,
Улмас Умид, Ишонч мерос қолдирган каби
Неки сизни ўртагандир, қувонтиргандир —
Авлодларга ҳаммасини топширай ахир,
Олис ҳамда ёрқин-ёрқин давомингизни менга беринг.

УЙҒОТ САРВИНОЗИМНИ

Сенга бегонадир ташвиш, ғамларим,
Менда ҳеч чора йўқ, сенда ҳеч карам.
Менга осон тутсанг ҳижрон дамларин
Муҳаббат дардига учрагин сен ҳам.

ҚАТРАЛАР

* * *

Кўнглимда йўқ имо-ишора,
Аммо нима борлиги аён.
Ҳақ олишга изласам чора,
Дунё жавоб бермайди ҳамон.

Жавоб бермас ҳоким табнат,
Ер ҳам, кўк ҳам қилмайди парво.
Сукут сақлаш бўлса фазилат,
Сен баридан аълосан, дунё.

* * *

Агарда у бўлмаса сароб,
Тоғ деганим соя чиқмаса.
Чектирса ҳам майли изтироб,
Суянганда алдаб йиқмаса.

Тик кўтариб юрсам бошимни,
Оёқ ости бўлмаса қадрим.
Дўстлар билан есам ошимни,
Етар уни топмоққа сабрим.

* * *

Мен йўлингга кўз тутарман,
 сен кутарсан ўзгани,
Сенга содиқ дўст қани-ю,
 менга шаҳло кўз қани?
Мен садоқат истагайман,
 сен эса ширин калом,
Менга меҳри жон қани-ю,
 сенга ширин сўз қани?
Менда бор юлдуз хаёли,
 сен-чи, шам парвонаси,
Сенга битта шам қани-ю,
 мен учун юлдуз қани?
Дилдаги пинҳон сиримни
 ҳаммага айтар шамол,
Сир тутувчи дўст қани-ю,
 сир олар жосус қани?
Шубҳалар вайронаси ичра
 турарман хаста ҳол
Қўлда бир шамшир қани-ю,
 дилда бир фонус қани?!

* * *

Қани менинг севинчларим, ғамларим қани?
Занг босмаган қилич каби дамларим қани?

Зим-зиё қалб гўшасида дўстлар шам эди,
Бугун ёруғ қалб гўшаси— шамларим қани?

Мудом тўкис ҳаётимда бўлар бир камлик,
Айтинг, кемтик ҳаётимда камларим қани?

Гоҳ ҳижрон, гоҳ учрашувдан кўзлар бўлса нам,
Учрашув бор, ҳижрон бору намларим қани?

Белга боғлаб юрар эдим белбоғу ханжар,
Дўппим бошда, белбоғ билан ханжарим қани?

Маъруф, энди афсус қилма ўтган кунларга,
Дегил: «Қоши қора, сочи анбарим қани?»

* * *

Тушларимда сузаман Зарафшон дарёсида,
Унгимда-чи, қуяман икки ўт аросида.

Бир кўзлари чўлпоннинг фироқида ўртаниб,
Истиқболни кўраман изтироб зиёсида.

Ул менинг ўйларимни англари ё англамас,
Етиб борса на бўлғай рақиблар ижросида.

«Уйғот сарвинозимни, айтиб унга розимни».
Хаёлимни йўллайман субҳидам сабосида.

Хаётимда юпанч йўқ, юрагимда ҳаловат,
Маъруф излар бахтини муҳаббат имлосида.

* * *

«Уртанур ёлғизлигидан, бунга ёр даркор», деб.
Излашур ёр менга дўстлар «бўлса миннатдор», деб.

Кўзлари чўлпон мисоли, лаблари ғунча мисол,
Барчасини севса арзир, «бокира дилдор» деб.

Бўлмаса ҳам излагайман ҳар бирдан битта айб,
Айтмоғим мумкин эмас, «кўнглимда ўзга бор», деб.

«Ким» дея қистаб сўроқлаб оғритар бошимни сўнг,
Қўрқаман сирим уларга бўлмаса ошкор, деб.

Майли ташвиш чекса чексин мен учун аҳбобларим.
Аҳду паймон биз тузайлик, «иккимиз ҳамкор», деб.

Сен йўлимга кўз тутарсан, мен кутарман интизор,
Уйлагаймиз якка-якка: «келса у такрор», деб.

Ҳаммасини садқа қилдим йўлларингга ўйламай,
Сен нечун ўйлаб турибсан: «Борми бир асрор?» деб.

* * *

Қувиб зулматни кун чиқди,
Наҳот сен чиқмасанг, жоним.
Кўнгил бўстон бўларми, сен —
Унга гул экмасанг, жоним.

Сабрсиз дилда тоқат йўқ,
Висол дардига офат йўқ.
Умид айтур: «Фароғат йўқ
Риёзат чекмасанг, жоним».

Йўқотгай ҳуснини орзу
Ситам бирла кураш чоғи
Кўзингни мисли ёш оҳу
Йўлимга тикмасанг, жоним.

Хаёл этмай кўчанг таркин
Сени излаб ўтар ҳар кун,
Тиларман, ҳеч қачон ғамгин
Бошингни эгмасанг, жоним.

Ҳаётда кўп умидим бор:
Емон кун бўлмагай такрор.

Утар Маъруф йўлингда зор
Агар сен тегмасанг, жоним.

* * *

На бўлди сенга, эй кўнгил,
мени ҳарён судрарсан?
Гоҳи узлатни кўзлаб, гоҳ
этиб сарсон судрарсан.

Сени куйингда юрмоққа
на имкон, на мадор қолса,
Қилиб дўқ, илтижо айлаб,
топиб имкон судрарсан.

Утар йиллар ҳаётимни
талаб ё аста зийнатлаб,
Гоҳи мамнун бўлиб, гоҳи
чекиб армон, судрарсан.

Мени дарду ғамим йиглаб
олар бўлса оёғимдан,
Қилиб дарду ғамим майна,
уриб хандон судрарсан.

Узингни қўлга ол энди,
десам кўп қилма овора,
Қулоқ солмай ҳамон ўзни
билиб осмон судрарсан.

Эгиб олмоқ сени мушкул,
биноқ айтгил карам бирла
Қачон Маъруфни дардига
бўлиб дармон судрарсан.

* * *

Ноз этарсан менга бунча, мақсадингни айта қол,
Ҳасратинг гар бўлса пинҳон, ҳасратингни айта қол.

Мен унинг бир чорасини топгали бел боғлагум,
Қанча бўлса шубҳа қилмай хизматингни айта қол.

Гар дилингда бўлса тухмат ёр дилин оғритгали,
Майли тухмат бўлса ҳам, шу тухматингни айта қол.

Мен муҳаббат кўчасида изгиган шайтон эмас,
Қайси хислат бўлса маъқул, хислатингни айта қол.

Қисматим ноз қилган эрса, шунчаки қисмат дема,
Сен ўзингни илтифотли қисматингни айта қол.

Сенга қалбим давлатини қатра қолмай топширай,
Менга бахш этмоқчи бўлган давлатингни айта қол.

* * *

Нетай сен эл аро афсона бўлсанг,
Менам ёлғиз, сенам бир дона бўлсанг.

Мени соғ деб ичингда чекма озор,
Менам девонаман девона бўлсанг.

Неча кунки шинам уй излар эрдим,
Мени бағрингга олгин хона бўлсанг.

Хусумат қўлини ажрат ёқамдан,
Агарда ярқироқ пешона бўлсанг.

Олиб Зуҳра каби ошкор қилурман,
Одамлар ичра сен пинҳона бўлсанг.

Ҳамон сўзим етиб бормас дилингда,
Наҳотки шунчалар бегона бўлсанг?!

МУВАШШАХ

Сени кўрганда, эй дилбар,
Ёнар тоғдай ўсар кўнглим.
Агарда кўрмасам мистар
Бўлиб ғамда тўзар кўнглим.

Лабинг ҳажрида ўртандим,
Сабр-тоқатга ўртандим,
Иноят бирла сўйла ким
Қарорингни бузар кўнглим.

Мени ошифта ҳол қилган,
Вале ёлғиз жафо бирлан
Аросатга солиб келган
Жафокордан безар кўнглим.

Хаёлинг туну кун йўлдош,
Соғинчдан гоҳи кўзда ёш,
Оёғингга қўяй деб бош
Шамоллардан ўзар кўнглим.

Нажот бергил ўзинг ёлғиз
Мени девона қилган қиз,
Кечикдинг, деб яна афсус,
Умид торин узар кўнглим.

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Ўтиб ойлар ҳануз мунглиғ дилимни ўзга банд этмас,
Умид кўшким этиб яксон нигорим макру панд этмас,
Кўриб паст душманимни ё менинг қадрим баланд этмас,
Мени мен истаган ўз суҳбатига аржуманд этмас,
Мени истар кишининг суҳбатин кўнглим писанд этмас.

Деса жоҳил: «Йигит эрсанг, ўзингни ташла шу наҳра»,
Деди оқил кулиб: «Ераб, бу ботқоқдан ўзинг асра»,
Жўшиб қоним томирда гарчи тортиб турса ҳам наъра,
Не баҳра топқомен андинки, мендин истагай баҳра,
Чу улким баҳраи андин тилармен баҳраманд этмас.

У бўлса гоҳ хиром айлаб ғулу солгай саботимга,
Бу бепарво билар, аммо қиё боқмас муродимга,
Қўшиб айтай мудом кўнгил навосини баётимга,
Нетай ҳуру пари базминки, қатлим ё ҳаётимга
Аён ул чашм захр айлаб, ниҳон бу нўшханд этмас.

Кўз очмоқ гарчи мушкул гоҳи-гоҳ сағи маломатдин,
Мен излармен саодатни бу оламда камолатдин,
Не фойда тиллақўнгиз шуъласи янглиғ фароғатдин,
Керакмас ой ила кув шакликим, ҳусну малоҳатдин,
Ичим ул чок-чок этмас, таним ул банд-банд этмас.

Бу оламда ягона ул, қиёси йўқ хуморимким,
Вале кўкка етар ҳар дам жафо қилганда зоримким,
Керакмас дардима ўлсам-да кетсам ўзга доримким,
Керак ўз, чобўки мажнунваши қотил шиоримким,
Бузуғ кўнглимдин ўзга ерга жавлони саманд этмас.

Гуноҳкор бандалар ичра гуноҳсиз қилмоғинг оғир,
Умр қисқа, вале чексиз юпанч бергай умид соҳир,
Агарчи сен ҳаёт завқин суришга шунчалар моҳир —
Кўнгил уз чарх золидин, фирибин емаким охир,
Ажал сариштасидан ўзга бўйнингга каманд этмас.

Етар жабру жафо чекканларинг шунча, кўнгилни уз,
Маишат қил, яшаб қол деб мени диққат қилар беюз,
«Вафодоринг бўларман» деб бериб Маъруфга танҳо сўз,
Ул ой ўтлуғ юзин очса, Навоий тегмасин деб кўз
Муҳаббат тухмидин ўзга ул ўт узра сипанд этмас.

СЕН БЎЛМАСАНГ ЁНИМДА

Қайси куни эй, дилбар, қайда менга сўз бердинг,
Ақлимни олиб қандай, кўнглимга қачон кирдинг,
Сен лафзи кароматми ё субҳи сабо эрдинг?
Кел, ўзни намоён қил, пинҳона мени кўрдинг,
Бир лаҳза қаноат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

Кундуз куни офтобим кўнглимга қадам қўймас,
Тунда тўлин ойимни абр отли ситам қўймас,
Гоҳи эзилиб ёмғир эгнимни шинам қўймас,
Эркин нафас олмоққа йўлларда алам қўймас,
Ўйимда ҳаловат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

Йўлда адашиб юрган бола кабидир ҳолим,
Мажнун дилидан чиққан нола кабидир ҳолим,
Арқонга мадад бўлмас тола кабидир ҳолим,
Оҳу кўзида битган вола кабидир ҳолим,
Умиди саодат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

Шамол каби беқарор, аммо ҳалол, дейдилар,
Латофатда ягона гўё хаёл, дейдилар,
Жавоби тилсим бўлиб қолган савол, дейдилар,
Кўплар умри кўйида топган завол, дейдилар,
Кўнглимда итоат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда,

Тунни уладим тонгга васлингга тўярман деб,
Ҳижрон кўзини, дилбар, ёнингда ўярман деб,
Ғам лашкарини ўйнаб қониға бўярман деб,
Ғурбатдаги бошимни тиззанга қўярман деб,
Умримда фароғат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

Балки топарман ёзда, эҳтимол қиш топмасам,
Кўнглим ўрнига тушмас эрта ё кеч топмасам,
Остин-устун қилурман дунёни ҳеч топмасам,
Қаламим қилич бўлар агар қилич топмасам,
Умримда давомат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

Улкамга баҳор янглиғ уйғониш олиб келгин,
Қудрат тўла дарёдай гулгула солиб келгин,
Иқбол йўли кўп оғир, майлига, толиб келгин,
Маъруф каби тўйларга ногора чолиб келгин,
Шеъримда ҳарорат йўқ, сен бўлмасанг ёнимда.

* * *

Қайдадир маъсума гул, маъсума гул,
Кўрмасам кўнглим хижил, кўнглим хижил,
Ўтда бағрим ўртаниб бўлмоқда кул,
Кунма-кун ороланиб яшнайти ул,
Чора йўқ васлига етмоққа ҳануз,
Рози дил изҳор этмоққа ҳануз.

Эй азал котиблари, айланг нидо,
Ул санам этгайми менга жон фидо?
Юлдузим бирмиди рўзи ибтидо,
Чархи кажрафтор мени чалғитди ё?
Чора йўқ васлига етмоққа ҳануз,
Рози дил изҳор этмоққа ҳануз.

Мен ҳануз яйдоқ умид отидаман,
Бошу сўнгсиз, типпа-тик шотидаман,
Тушда кўрган дамларим тотидаман,
Бекарам бир дилрабо ёдидаман,
Чора йўқ васлига етмоққа ҳануз,
Рози дил изҳор этмоққа ҳануз.

Бир боқиб парвосизим кулгайми деб,
Йўлида зор юрганам билгайми деб,
Сўйламиш: ёр биз томон келгайми деб,
Мен кутарман бахтиёр қилгайми деб,
Чора йўқ васлига етмоққа ҳануз,
Рози дил изҳор этмоққа ҳануз.

Сен вафо қилсанг ёнингга боргамен,
Майли, учрай йўлда, ёмғир, қорга мен,
Майлига бошимни берай дорга мен,
Маъруф умрим топширай дилдорга мен,
Чора йўқ васлига етмоққа ҳануз,
Рози дил изҳор этмоққа ҳануз.

СЕНИ ЎЙЛАЙМАН

Олис манзилларда юрганимда ҳам,
Бир ишга банд бўлиб турганимда ҳам,
Ё бошим ҳар томон урганимда ҳам,
Дўсту душманларни кўрганимда ҳам,
Сени ўйлайман.

Сени ўйламасдан ўтган дамим йўқ,
Фикринг билан бойман, зарра камим йўқ,
Дардим бору лекин бир малҳамим йўқ,
Чунки сендан ўзга дилда ғамим йўқ.
Сени ўйлайман.

Билмадим ўзимни ўйлайман қачон,
Умримни созуриб ўтмоқда замон,
Дилимда меҳрингу қўлимда армон,
Ватан ёди билан тер тўкиб ҳамон
Сени ўйлайман.

Қошки не ғам билан юрганим билсанг,
Хаёлим яратган боғларга келсанг,
Йиллар нени олди, сен қайтиб берсанг.
Елғиз ҳаётимга бахт бўлиб кирсанг,
Сени ўйлайман.

* * *

Агар ишончимга бўлсанг сазовор
Ва ювиб юборсанг дилдан ғуборни,

Менинг ҳаётимга кирарсан, дилдор,
Ҳамда гуллатарсан битта рўзгорни.

Бу рўзгор Турон деб аталмиш диёр,
Унинг иқболидир менинг иқболим.
Умрим ҳар баҳорда бўлмаса такрор,
Табиат, табиат, бергил заволим.

Мен унинг доғини кўрмайин токи,
Токи бирга бўлай доим курашда.
Унинг меҳри билан яшайин ёки,
Ёки ёниб кетай ўша оташда.

* * *

Сени кўрган эдим уч кун илғари,
Бир умр қийналиб ҳижрон домида
Қафасдан қутулган бургут сингари
Учиб бормоқдаман бугун ёнингга.

Билмадим не учун жонимга ёр деб,
Қисмат қаҳри бунча қаттиқ тушибди.
Ҳар лаҳза бошимга бир ташвиш ортиб,
Чеккан юз дардимга бир дард қўшибди,

Учиб бормоқдаман минг армон билан,
Мен билан учмоқда шодлик, йзтироб.
Учиб бормоқдаман кўк-осмон билан
Ҳижрон лашкарини этганча туроб.

Бўронлар йўлимни тўсмоқчи бўлар,
Омонат ғов бўлиб туюлар шубҳа.
Қалбим шиддатига чидолмас улар
Ишонч менга қудрат қилганда туҳфа.

Учиб бормоқдаман ғовларни бузиб,
Дарёдай жўшмоқда томирда қоним.

Учиб бормоқдаман кутганинг сезиб,
Мудом соғинч билан кутиб ол, жоним,

* * *

Шунча йиллар армон бўлиб
Юрагимда ётган сир.
Узун тунлар тўшагимда
Тикон бўлиб ботган сир...

Гоҳи олис юлдуз бўлиб
Олислардан чорлаган,
Гоҳ йўлимда тароватли
Атиргулдай порлаган,

Ҳаётимнинг мазмуни деб
Излаганим сенмисан?
Дунё кезиб танлаганим,
Қўзлаганим сенмисан?

Бир кўрганда юрагимдан
«Ушами?» деб сўрадим,
«Уша», деди бу ифбатдан
Илҳом олган юрагим.

Аммо бир кун тиниқ ҳислар
Лойқаланди кўп ёмон.
Шунда дилга жаллод каби
Кириб келди бир гумон...

Қўз олдимни туман босди,
Ларза тушди оламга,
Лаънат дедим шунда билмай
Қўнгил берган одамга.

* * *

Тор хонадан боқардим тўймай,
Кенг жаҳонга қилиб илтижо;
«Шубҳамни ол бир дона қўймай,
Сенга қилай жонимни фидо.

Ҳеч кимсага даркор эмас у,
Ҳеч ким унга бўлмас харидор.
Шубҳа ичра қолиб кетдим-ку,
Шубҳалардан бўлдим-ку безор».

Ишончимни чорладим шунда,
У келтирди қанча далиллар.
Зарра салмоқ йўқ эди унда,
Жиддий гапми, ахир, ҳазиллар.

Бу ҳам оғир ҳақорат бўлиб
Юрагимга газаб тўлдирди.
Отеллодай нафратга тўлиб
Ўз шубҳамни бўғиб ўлдирдим.

* * *

Йўл ахтариб сенинг қалбингга
Мен ўзимни йўқотиб қўйдим.
Аниқ кўрмай балки мўлжални,
Қоронғида ўқ отиб қўйдим.

Сарбоним бўл,
Йўл кўрсат ўзинг,
Қайси йўлдан борай қалбингга.
Қизармасин уятдан юзинг,
Ғуноҳ қилмай мен ҳам олдингда.

* * *

Мен орқандан лаънат демасман
Ва қилмасман сени гуноҳкор.
Гийбатларга ташна эмасман,
Бунда эмас ғурур, ифтихор.

Кўнгил хуши бўлса матлабинг,
Муҳаббатдан изладинг нега?
Нега қалтис жардан ҳатладинг,
Журъат қилиб сўзладинг нега?

Висол билан қисқарган тунлар,
Орзуларнинг ҳаммаси тамом.
Тамом бўлган бахтиёр кунлар
Бу кун биздан олар интиқом.

Энди чида. Ортга қайтиш йўқ,
Қўлдан келса унут барини.
Қайтаролмас на онт ва на дўқ
Озод бўлган дил каптарини.

* * *

Сени йўлдан урди рақиблар,
Севги ўлди туғилмай туриб.
Кулдиради мени таъқиблар
Ҳижрон билан бошимга уриб.

Аччиқ кулиб гангиб қоламан,
Билолмайман айтган сўзимни.
Гоҳ ўзимни қўлга оламан,
Очолмайман баъзан кўзимни.

Изтиробга тўла ҳаётим,
Туюлади ғариб, мазмунсиз.

Ҳавас қилар кимдир саботим,
Сен буларни билмайсан, Юлдуз.

Қанча дамлар ўтди бефойда,
Бекор кетди қанча изтироб,
Мен ожизман макр бор жойда,
Мен ғолибман кулганда офтоб.

Ҳеч бирига қилмайман афсус,
Нафратим бор дилда уларга.
Поймол бўлди ғурур ва номус,
Ачинаман ёлғиз шуларга.

ШОМДА ЧИҚҚАН ОЙЛАР БОТМАСИН

Сен ғафлатда ётарсан, ўғлон,
Олиб қочар бахтингни карвон,
Тезроқ, кўзғол, кетмасин имкон,
Шомда чиққан ойлар ботмасин.

Ой ботса ҳам сўнмас юлдузлар,
Аммо кўзга кўринмас излар.
Тутқин ёринг илтижо қилар:
Шомда чиққан ойлар ботмасин.

Аён бўлсин сенга аҳволим,
Муҳаббатда касби кулолим,
Шом еб чиққан бахти ҳалолим,
Шомда чиққан ойлар ботмасин.

Ой ботар деб мен ютарман қон,
Даркор эмас сенсиз ширин жон,
Тезроқ келгин кўрмайин хазон,
Шомда чиққан ойлар ботмасин.

БОҒЛАР СЕНСИЗ ҲУВИЛЛАБ ҚОЛДИ

Совиб борар кундан-кун ҳаво,
Мени дардга қилиб мубтало,
Топиб кетдинг дардинга даво,
Боғлар сенсиз ҳувиллаб қолди.

Қушлар кетди сен билан бирга,
Бебош шамол барг сочар ерга,
Ой ҳам чиқмас тунлар сайрга...
Боғлар сенсиз ҳувиллаб қолди.

Сен қайларда юрибсан ҳозир,
Мен бу ерда занжирсиз, асир,
Қайдан олай тоқатни, ахир,
Боғлар сенсиз ҳувиллаб қолди.

Булбул каби сайраб ирмоқлар,
Жилоланиб рангин чироқлар,
Гавжум эди сен юрган чоғлар,
Боғлар сенсиз ҳувиллаб қолди.

* * *

Юрагимни аёвсиз тилган
Гумонларга лаънат айтаман.
Пайшанбада¹ сени дуч қилган
Тақдиримга раҳмат айтаман.

Мен шоҳ эдим тожсиз, ўлкасиз,
Сен бошимга тож қилдинг ато.
Гадоӣ эдим шошқол, халтасиз,
«Байроқ қил», деб келтирдинг мато.

¹ П а й ш а н б а — қишлоқ номи.

Йўқ, мен бугун осойишта бахт
Ва иқболга урмай ўзимни,
Курашларда излайман омад,
Сенга бериб вазмин сўзимни.

Энди қалбни аёвсиз тилган
Гумонларга лаънат айтаман.
Пайшанбада сени дуч қилган
Қисматимга раҳмат айтаман.

* * *

«Мен бахтимни топиб оларман,
Сен юрарсан умрбод дайдиб»,
Деганингни ўйлаб қоларман,
Келмаса ҳам у кунлар қайтиб.

Бўлганимда ишқинга дучор,
Айтганимда садоқатимни,
Ўйлабмидим этарсан деб хор
Авайлаган муҳаббатимни.

Энди яна сенда ихтиёр
Холис ўйлаб қилгин хулоса:
Бахт мен билан юрарми бедор,
Ё сен билан қилар муроса.

Мақсадимга йўл очди шеърим,
Ўйқудаги бахтни уйғотдим.
Сен менсимай хўрлаган севгим
Етаклади, ортидан чопдим.

Оёқларим йўлда қавариб,
Кечалари қақшаб чиққанда,
Умид келди мадад кўтариб,
Тун бўзариб тонгни туққанда.

Йўқ, мен сени излаганим йўқ,
Кўнглим йиғлаб интилганда ҳам,
Бўлсин дедим юзгинанг ёруғ,
Уз сўзимда туролдим маҳкам.

Нега сени яна учратдим —
Биринчи Муҳаббатим...

«ҚАРҒИШ»

Узоқдан ҳолимга ташлайсан назар,
Гоҳ ўтиб кетасан кўрмаган бўлиб.
Гоҳи ҳолатимдан қилгандай ҳазар
Юзимга қарайсан ҳайратга тўлиб.

Сенга бегонадир ташвиш, ғамларим,
Менда ҳеч чора йўқ, сенда ҳеч карам.
Менга осон тутсанг ҳижрон дамларин
Муҳаббат, дардига учрагин сен ҳам.

* * *

Қўй, мени йўлимдан қолдирма,
Меҳрингни эслатиб толдирма.
Биламан, биламан, аммо, қўй,
Эгарни тескари солдирма.
Уксима «бегона эди», деб,
Кўзимнинг ёғини еди, деб,
Ноз қилиб, қаноти чиққанда:
«Хайр энди, кетаман», деди деб.

Қўй, энди, керакмас бу ёғи,
Учмасин умидлар чироғи.
Ички сел бостириб келмоқда,
Тўлмоқда кўзларим қирғоғи.

Еллари шамолда ҳилпираб,
Сағриси кумушдай ялтираб,
Бир оқ от келарди ҳар кеча,
Ҳар кеча тушимда гулдираб.
Умримга бердинг-ку тароват,
Бахтимни этдинг-ку каромат.
Мадорим бўлиб қол бир умр.
Тузоғим бўлмагил, муҳаббат.

ДОРИЛФУНУНИМ

(Тошкент Давлат университетига)

Йўлга чиққан ўғил каби эгиб бош бугун,
Остонагни тарк этарман кўзда ёш бугун,
Томоғимга тиқилар бир қаттиқ тош бугун,
Гарчи мени кутаётир қаламқош бугун,
Унутмасмаң сени асло, дорилфунуним.

Товуқ каби ўз қаноти фаҳмига етмай,
Икир-чикир ташвишларга қўл силтаб кетмай,
Юксак-юксак парвозларни ихтиёр этмай
Юрар эдим, дединг: бургут яшар бургутдай,
Унутмасмаң сени асло, дорилфунуним.

Қишлоғимда эшитган чоғ фазилатингни,
Севган эдим ҳақиқатгўй табиатингни,
«Қўл етмас бир олам», дея тутиб отингни,
Кеча-кундуз дилда сақлаб эътиқодингни,
Унутмасман сени асло дорилфунуним.

Биринчи бор эшигингдан киргайда шодон,
Ухшаши йўқ бир истиқбол бўлиб намоён,
Бахтдай кулиб боққан эди улуг бир армон,
Аммо орзу орзу экан, армондир армон,
Унутмасман сени асло, дорилфунуним.

Талабалик олтин давр деганича бор,
О, бу давр туйгулари қандай беғубор,
Бу баҳорга ўхшамайди бошқа ҳеч баҳор,
Бир армон бор: бундай ҳаёт бўлмайди такрор,
Унутмасмаң сени асло, дорилфунуним.

Сўнгги довон ошилган кун байрамдир, дўстлар,
Ўйин, кулги, қўшиқ билан хуррамдир, дўстлар,
Аммо, дилда байрам аро аламдир, дўстлар,
Бу айрилиқ олдидаги қадамдир, дўстлар,
Унутмасмаң сени асло, дорилфунуним.

Йўлга чиққан ўгил каби эгиб бош бугун,
Остонагни тарк этарман кўзда ёш бугун,
Томоғимга тиқилар бир қаттиқ тош бугун,
Гарчи мени кутаётир қаламқош бугун,
Унутмасман сени асло, дорилфунуним.

* * *

Афсус, минг афсуски, эмасман рассом,

Фақат хотирамда олиб юрмасдан
Сени тасвирлашга топардим бўёқ.
Яна бир кўрсам деб ҳаёл сурмасдан
Рассом бўлганимда чизардим шундоқ.

Бир кўришда, дилбар, рухсорингни мен
Қандай чизганимга бўлардинг ҳайрон.
Сўнг мени унутиб юбормасдинг ҳеч,
Топмасанг бир умр қилардинг армон.

Афсус, минг афсуски, эмасман рассом..

* * *

Йўлга боқдинг кўзинг тўрт бўлиб,
Ишонмадинг келмайди десам,
У ҳам кутди ой каби тўлиб,
Деразадан боқди дам-бадам.

Шубҳаларни қарғаб ичингда,
Ишончингни тинмай чорладинг.
Кўролмадинг ҳатто тушингда,
У келмади, сен ҳам бормадинг.

Уртангизга тушай десам мен:
«Кечир, дединг, керак эмас бу».
Осон йўлни кўзламадинг сен,
Қийналмоқни истамади у..

* * *

Уйни соғиндингми, зерикдингми ё,
Ё бирор мунофиқ эзди бағрингни?
Нега кўзларингда маржон-маржон ёш,
Йиғлаб тўкмоқ бўлдинг ёки қаҳрингни?
Кўзингда ёш кўриб ўртанди қалбим,
Юрагим қон бўлди ҳолингни кўриб,
Нега кўз ёшига қул бўлиб қолдинг,
Айт, нега йиғлайсан юзингни буриб?
Ҳали пахтазорга чиқиб кетамиз,
Эгатларга тушиб йўқолар ғаминг.
Бош эгиб ўтирма бу ерда ёлғиз,
Елғизлик бўлмасин сира ҳамдаминг.
Балки зор эмассан юпатишимга.
Балки ортиқчадир меҳрибонлигим.
Балки куйинишим тегар ғашингга,
Балки маъқул тушар совуққонлигим,
Сени шу аҳволга туширган ғамни

Қўлимдан келади балки аритмоқ.
Ғуноҳ эмасдир-ку ночор одамнинг
Ҳолини сўрашу қўлидан тутмоқ,
Айт, нега йиғладинг?..

КУН САНАЙМАН...

Кун санайман йўлингга қараб,
Ишонч менга беради таскин.
Қуёш чиқар сочини тараб,
Нигоҳ ташлар оламга вазмин.

Кунлар ўтар, дарак йўқ сендан,
Юрагимга тушар ваҳима.
Нега хабар олмайсан мендан,
Юз бердимми ёки бир нима?

Сени ўйлаб сураман хаёл,
Не-не гаплар ўтмас кўнгилдан.
Оғир ўйлар келганда малол
Сўзлашаман хотиранг билан.

Кун санайман йўлингга қараб..

ЮЛДУЗ

Мен бир қизни севган эдим тушимда кўриб,
Аммо излаб тополмовдим одамлар ичра.
У-чи, мени кузатаркан тепамда туриб,
Йўлга қараб, қарамабман тепамга сира.

Уни излаб не йўлларни пиёда кездим,
Уни излаб бошгинамни урдим тошларга,
Умид билан менга қараб турганин сездим,
Хижолату бахтдан кўзим тўлди ёшларга.

«Уша юлдуз бўлар ҳамма дардингга даво,
Уша юлдуз ёруғ қилар бир кун юзингни.
Сен хиёнат қилсанг агар, у қилмас вафо»,
Тинглар эдим хаёл суриб севгим сўзини.

Энди мени юпатолмас ўткинчи ишлар,
Энди менга таскин йўқдир ғам бор жойларда.
Энди менга бегонадир алдамчи тушлар,
Туш ҳикматин сўрамайман энди сойлардан.

Энди беғам давраларда чувалмас фикрим,
Энди худбин шуҳратга мён толиб эмасман.
Ҳаммасини юлдузимнинг йўлига тикдим,
Энди ундан бошқасига кўнгил бермасман!

* * *

Чўлда юрган чанқоқ йўловчи
Кўзларига ташланади кўл.
Югуради ҳолдан тойгунча,
Аммо сира қисқармайди йўл.

Югуради, юрган сари
Бўлар сувга баттарроқ ташна.
Сувдан умид узган маҳали
Чиқиб қолар олдидан чашма.

Уша ташна мён эдим билсанг,
Шошиб қолдим сени кўрган дам.
Билсанг шунда бахтлироқ эдим
Подшо бўлган мусофирдан ҳам.

* * *

Йиллар ҳаммамизни отди ҳар томон.
Ҳар томон бурилиб кетди йўлимиз,

Йиллар биримизни синайди ҳамон,
Баланд биримизнинг мудом қўлимиз.

Бизнинг қаддимизни кўтарди мағрур
Оталар курашда яратган ҳаёт,
Айт, дўстим, биз ахир қандай меросхўр,
Ғалаба ўрнига келтирсак иснод?

Зарафшон бўйида кўзимни очиб,
Атрофни ўраган тоғларни кўрдим,
Эртақлар тингладим хаёлим қочиб,
Тушда қанча-қанча девларни қирдим.

Ешликда тугилган тоғдай орзулар,
Тоғдай бардош бўлиб очди кўзимни.
Қалбда порлаб кетар олис ёғдулар
Зарафшон бўйида кўрсам ўзимни.

Уша табиатдай содда, беғубор,
Бахтиёр дамларим тушса ёдимга —
Қўлимда нозланиб турса ҳам баҳор,
Ачиниб кетаман ўз ҳаётимга.

Қанча кунларимни елга совурдим,
Ҳақиқат деб билдим қанча ёлгонни.
Баъзан ўз қадримни тупроққа қордим,
Қалтак олиб қувдим қанча имконни.

Бугун мен Зарафшон сувига боқиб,
Сенга ва ўзимга бераман савол:
Шундай давом этса, мағзини чақиб,
Бизга нима дейди, қодир истиқбол?

Энди мен кечаги Маъруф эмасман,
Сен ҳам чилвир сочли бокира эмас.
Бугунги кунга боқ, «ёлгон» демасдан,
Бугунги кун ҳали хотира эмас.

Сен осмон сингари узоқ эмассан,
 Яқин ҳам эмассан дастурхон каби.
 Шу нотинч дунёда борми демассан,
 Қачондир мен турган хонадон каби.

Бахтиёр қиласан баъзан тушимда,
 Сирли юрагингни бир менга очиб.
 Гоҳ мадад берасан оғир ишимда,
 Қўл етмас жойга сўнг кетасан қочиб.

ИЛТИЖО

Ҳаёт, сенга бир сўзим бор,
 Елвораман, қулоқ сол,
 Қайтиб беру ташвишимни,
 Ясама бахтингни ол...

Уша қизни яна кўрсат,
 Овозини эшитай,
 Орқасидан чопиб бориб
 Қўлларига гул тутай.

Ваъда бериб бажаролмай
 Хуноб бўлиб юрганим,
 Одамлардан четга қочиб —
 Танҳо хаёл сурганим,

Ишонч менга панд берганда
 Не ўйларга борганим.
 Бошим қотиб, ҳушёр тортиб
 Қилни қирққа ёрганим,

«Инсон бахти нимадир?» — деб
 Сабоҳлардан сўрганим,

Уз бахтимни узлатдамас,
Курашларда кўрганим,

Кўрсат ҳамма-ҳаммасини,
Қайта бошдан кечирай.
Кўрсат ўша қизни яна,
Бир бор қасам ичирай.

Икир-чикир ташвиш ичра
Нондай бўкиб қолдим мен.
Тағин бўлмай безовта деб
Ҳадиксираб толдим мен.

Ҳаёт, сенга бир гапим бор,
Елвораман, қулоқ сол.
Қайтиб беру дардларимни,
Ясама бахтингни ол...

ШАМОЛ

Дала бўйлаб югурар шамол,
Билмадиму, у нима излайди.
Ҳар дарахтга беради савол,
Ҳар бир ниҳол бошин силайди.

Тополмайди бир жойда қўним,
Югуради тиним билмасдан.
Ундан аҳвол сўрамас ҳеч ким,
Мен ҳам унга савол бермасман.

Гоҳ увиллаб симларга тегиб,
Гоҳи бўлар аччиқ изғирин.
Гоҳ дарахтлар шохини эгиб,
Хушламоқчи бўлар хотирин.

Баҳор чоғи парвона бўлиб
Табиатга суйкалар аста.

Боқар экан ғунчалар кулиб,
Тўлиб кетар олам ҳавасга.

Аммо шамол билмайди қўним,
Шамол каби хаёлим сарсон.
Сенсиз шундай ўтади куним,
Юрагимни эзгилар армон.

СЕНИ ҚЎРГИМ КЕЛСА

Сени кўргим келса кимлардан сўрай,
Қайларга бош урай манзилинг излаб?
Рангсиз бўшлиқларда нимани кўрай,
Тасодиф кутайми қисматдан бўзлаб?

Сўнгсиз ўйларимнинг чигал иплари
Ёзилиб кетарми сенинг қўлингда?
Ҳижрон кўчасининг олғир итлари
Юрмоққа қўярми мени йўлингда?

Кундузи қуёшдан сўрадим айт деб,
Кечаси сўрадим сени ҳилолдан.
Яна қуёш келди сафардан қайтиб,
Қароқчи юлдузлар кетдилар ҳолдан.

Баҳорда гуллардан, қишда совуқдан,
Ёзда саратондан сўраб ёлвордим.
Гоҳи узоқлардан, гоҳи ёвуқдан
Келган-кетганларнинг ёнига бордим.

Сени кўргим келса кимлардан сўрай...

— Хайр. Яхши қолинг.

— Кузатиб қўяй...

— Раҳмат. Уйдагилар чиқиб тургандир.

Уйладим: бўлмасин тагин ноқулай,

Майли, дедим, сенга шу бўлса манзур.

Сен кетдинг.

Йўлингга термулиб қолдим.

Дунё билан қолдим яккама-якка.

Осмон хаёлимдай ўзга тус олди,

Шафқатсиз изтироб тушди юракка.

Сохрили ҳуснга бойдир табиат,

Гўзал чехраларга тўладир дунё.

Мен учун дунёда битта ҳақиқат,

Бир сенда кўринар ҳақиқий маъно!

Сени кўрмай ўтди яна бир куним,

Яна бир кун ботди изтироб ичра.

Қандай хаёлларда кечади туним,

Қандай тугилади тонгдай бир мисра?

Уша оқшом бизга дийдор кўришмоқ

Ва севиб қолмоқни кўрганди раво.

Менга беради-ю эринмай сабоқ,

Аммо, сени ҳамон яширар дунё.

СЕН ЙЎЛГА ЧИҚАСАН

Сен йўлга чиқасан бугун кечқурун,

Мен кутиб оламан сени саҳарда.

Дилим ўйнамоқда кўрмасдан бурун,

Қандай бўлар экан кўрсам агарда.

Сен йўлга чиқасан бугун кечқурун,

Мен кутиб оламан сени саҳарда.

Ўзимни қўярга тополмай ўрин,

Соатга қарайман нечанчи марта.

Сен йўлга чиқасан бугун кечқурун,
Мен кутиб оламан сени вокзалда.
Кўксимни поралаб ташлар эди тун,
Агар сабр менга бермаса далда.

СЕНИ УЧРАТДИМУ

Нимагадир интизор эдим,
Ниманидир излардим саркаш.
Топдим дедим, гоҳи панд едим,
Хижолатдан кўнглим бўлди ғаш.

Тўкин-сочин бўлса ҳам турмуш,
Доим юзим ёруғ бўлса ҳам,
Қийнар эди мени бир ташвиш,
Ҳаётимда недир эди кам.

Нималигин ўзим ҳам билмай,
Уйламоқ ҳам келмай хаёлга,
Кўнглим эса ҳеч қачон тўлмай,
Кўниколмай бу сирли ҳолга —

Нимагадир интизор эдим,
Ниманидир излардим саркаш,
Топдим дедим, гоҳи панд едим,
Хижолатдан кўнглим бўлди ғаш.

Аммо сенинг ийманиб кулган
Кўзларингни кўрганим замон,
Фикрим уфқи ёришди бирдан,
Бирдан бўлди ҳаммаси аён.

* * *

Тажрибасиз ёш бола эдим,
Сирли олам эдинг мен учун.

Сени мангу гўзаллик, дедим,
Сажда қилдим пинҳон туну, кун.

Хуснинг учун шунчалар содиқ
Одам йўқдир мендан зиёда.
Йиғлардим
Ким хуснингдан ортиқ.
Гўзаллик бор деса дунёда.

Тайёр эдим сен учун мудом
Дарё кечиш, ўтга киришга,
Узоқ эдинг бу сирдан тамом,
Мен зор эдим битта кўришга.

Агар шунда менга бир одам:
Бахт бор деса ундан юксакроқ,
Қарамасдан кимлигига ҳам,
Эси йўқ деб ўйлардим шу чоқ.

Туйғуларим гарчи шиддатли,
Билмас эдим кўп гапни у кез.
Билар эдим бир ҳақиқатни,
Бу ҳақиқат сен эдинг ёлғиз.

Узинг ерда юрсанг ҳам бурун,
Таърифларинг осмонда эди,
Узинг юксак-юксакда, лекин,
Таърифларинг пастроқда энди.

ҲАЁТИМНИНГ МАЗМУНИ

Наҳот барча кулфатимнинг
Бир қиз бўлса яқуни?
Сен эмасми ҳаётимнинг,
Яшашимнинг мазмуни.

Сен эмасми умрим бўйи
Иқболим деб кутганим,
Сен эмасми вафо кўйи —
Қайта-қайта ўтганим.
Сен эмасми таним, жоним,
Уйлаганим минг хаёл,
Сен эмасми қадрдоним,
Ўзбекистон, айта қол!

ИШОНЧ ВА ХАТОЛАР

Ишонаман ваъдаларнинг ростлигига,
Ҳамма яхши одамларнинг дўстлигига,
Орзуларнинг зинҳор сароб эмаслиги,
Хаёл билан ҳақиқатнинг мослигига.

ИШОНЧ

Ишонаман ваъдаларинг ростлигига,
Ҳамма яхши одамларнинг дўстлигига,
Орзуларнинг зинҳор сароб эмаслиги,
Хаёл билан ҳақиқатнинг мослигига.

Кураш тўғрисида гапирганларнинг
Зинҳор мардлигига қилмайман гумон.
Икки юзламалик ёлғон эканига,
Тўғрилиқ рост эканига ишонаман мен.

Шубҳа, Ишончсизлик, келма ёнимга,
Кўрсатма илондай совуқ турқингни.
Эртанинг бугундан гўзаллигига
Ишонч бор, барибир ишонаман мен.

Евузлик тимсоли — бомбалар бир кун
Трактор ўрнида ишлар шубҳасиз.
Вайрон қилувчи-мас, бунёдкор бўлиб
Хизмат қилишига ишонаман мен.

Тўғри йўлга тушар адашган дунё,
Кўзини очади ғофил одамлар.

Эртакка ишонган боладай дилдан
Ҳамма-ҳаммасига ишонаман мен.

СУЗСИЗ ҚУШИҚ

Бир йигит оҳиста бошлади қўшиқ,
Оҳиста сузилди хаёлчан кўзи.
Куйлади, куйлади энтикиб, жўшиб,
Аммо қўшиғининг йўқ эди сўзи.

Ошиқлар ноласи бор эди унда,
Бор эди кейсалар ақли нуфузи.
Қўшиқ зуваласи бор эди унда,
Аммо қўшиғининг йўқ эди сўзи.

Тилга олиб бўлмас бирор гуноҳнинг
Эҳтимол қўшиқда ётгандир изи.
Виждон азобидир сохта гуноҳнинг,
Аммо қўшиғининг йўқ эди сўзи.

Балки дўст қилмиши солинди куйга,
Эҳтимол эсланди кимнингдир тузи.
Бир лаҳза ҳаммани толдирди ўйга,
Аммо қўшиғининг йўқ эди сўзи.

Ҳар қалай бор эди даҳшатли бир гап,
Уни айтмасликка чидолмас ўзи.
Куйларди бирма-бир ҳаммага қараб,
Аммо қўшиғининг йўқ эди сўзи.

* * *

Туш кўриб уйғондим саҳар пайти мен.

Дилимда на севинч, на бир изтироб,
На ҳайрат, на ҳасрат ёши қўлимда.

Мавҳум бир палағда кайфият шу тоб
Уйғонди туш аро ўтган йўлимда.

Агарда тушимга гавжум тўйхона,
Ё бўм-бўш қабрлар кирган бўлсайди
Ва ё жазавага тушган девона
Менга ҳамла қилиб турган бўлсайди.

Хаёлга не келмас,
Тушга не кирмас,
Аммо тасодифми тушдаги гаплар?
Гарчи ҳамма тушлар бошни қотирмас,
Менинг бошим қотди нега бу қадар?
Қолди юрагимда мавҳум изтироб,
На аччиқ, на тотли — туссиз хотира.
Бундай туш гўёки чўлдаги сароб,
Сароб тушда ҳикмат бўлмайди сира.

* * *

Гоҳ бир «дўстим» чалган оёғимга
Душманларим болта уради.
Ажаб, кесак отганлар эмас,
Менга қараб итлар ҳуради.

Буни кўриб ҳайрон бўлар биров,
Биров дейди: «Бу қўрқоқлар дўқи».
Мен ўзимга душман яратмайман,
Қимдир душман қилмоқчи чоғи.

Нотекис дунёда кетиб борардим
Ўз ёғимга ўзим қоврилиб,
Бир кун менга суҳбатдошим деди:
«Гапирсанг-чи, бундоқ ёрилиб».

Яхши бўлмоқ қийин ҳаммага,
Ёмон бўлмоқ ундан ҳам оғир.
Лекин яшаб бўлмас дунёда
Яхши ҳам, ёмон ҳам бўлмасдан ахир.

НЕ ЖИН УРДИ...

Оғзин қулоғимга тутиб,
Бир гап тағин келди етиб,
Ҳайрон бўлдим ёқа тутиб,
Не жин урди, дўстгинам...

Истадингми элдан нафрат
Еки йўлдан урди шуҳрат.
Ё гафлатда босди гафлат,
Не жин урди, дўстгинам...

Шивир-шивир гаплар бугун,
Кўча кезар шошиб юпун.
Сени ўйлаб кечди бу тун,
Не жин урди, дўстгинам...

Уз фикримга қилиб амал,
Ишонмовдим бунга аввал,
Рост бўлса шу миш-миш сағал
Не жин урди, дўстгинам...

* * *

Ҳаёт менга раво кўрган йўллар бепоён,
Бепоендир хаёлимнинг сомон йўллари.
Ҳали дунё на бўстондир ва на гулистон,
Ҳали кўпдир қалбларнинг ҳам саҳро, чўллари.

Уз кўнглимга ҳамоҳанг бир кўнгил топмадим,
Чора толдим, аммо дўстлар, энгил топмадим.

Бўйимга мос бўй топдим у кўнгил бермоққа,
Ўз кўнглимга ҳамоҳанг бир кўнгил топмадим.

Кўп ўйладим одамзоднинг паст-баландини,
Бир суҳбатда билиб олдим баъзан беҳато.
Гоҳ бахилдан ажратолмай қолдим тантини,
Одамзодни тўлиқ билиб бўлмаскан асло.

Дўст сўзидан олам гулу қўшиққа тўлиб,
Юрагингда янграб кетар нурли садолар.
Аммо, дўстим, у туюлмас бахт куйи бўлиб,
Қароқчидай талаб кетса йўлда хатолар.

СЕН МАРД БЎЛСАНГ...

Сен мард бўлсанг, сув лойқатиб қилма томоша,
Сен мард бўлсанг, йўл кўрсатгин адашганларга.
Сен мард бўлсанг, қўшиқ айтгин тўйларда, аммо,
Қўшиқ айтиб келма зинҳор жанозаларга.

Сен мард бўлсанг, денгизларга тош отма ўйнаб,
Сен мард бўлсанг, тупурмагин тоғлар бетига,
Сен мард бўлсанг, ранжитма ҳеч, ранжитма ерни,
Ҳамма орзу-умидларнинг онасидир у.

Сен мард бўлсанг, душманларни дўстга айлантир,
Сен мард бўлсанг, ишонч туғдир шубҳа ўрнига.
Иноқ элни пароканда қилма душмандай,
Сен мард бўлсанг, пароканда элни бирлаштир.

* * *

Оламга жар солиб катта кўчада
Қўшиқ айтиб юрар бир йигит ҳамон,
Ачиниб бош чайқар бир чол супада:
«Бунча қичқирасан хўроздай, нодон!

Тинмай «Бахтлиман» деб куйлаб ўтасан,
Бахтлига ўхшамас сира овозинг,
Билмайсан, куйлашинг бахтга
Ғарқлигингдан эмас,
Интиқлигингдан.
Қўй, масхара қилма ўзингни-ўзинг,
Кулгисига қолма бахтсизларнинг ҳам...»
Ҳамон бахтлиман деб куйлашдан қолмас,
Ўзининг ҳолини билмаган одам.

Т У Ш

Афсус, ишонч аллалари
Солди мени гафлатга,
Меҳр тўла қалбим бугун
Тўлиб кетди нафратга.

Борардим олисни кўзлаб
Инсоний бахт қасдида,
Кулфат писиб ётган экан
Оёғимнинг остида.

Қоқилганда ҳушим учиб,
Очилганда кўзларим,
«Не кўрдинг?— деб сўрамангиз
Қизиқсиниб, дўстларим.

Биров қорнин ушлаб кулар,
Биров ҳайрон, дарғазаб.
Тўнкани бир тепай дейман,
Теполмайман, вожааб,

Борай десам манзил сари
Мен кўзлаган йўллар йўқ
На дарахт, на бирор белги,
Фақат тўнка... қуп-қуруқ.

Шунда бирдан вужудимни
Қамраб олди ваҳима,
Қисмат менга дўқ урарди
«Тўлагин, деб, жарима».

«Нима учун? — дердим ёлғиз, —
Қайдан келди тўнкалар?»
Наҳот шундан мағлуб бўлсам,
Ожизманми шунчалар?

Сабабини сўрамангиз,
Агар очсам дилимни,
Дўстлар, дўстлар, кесиб ташланг,
Кесиб ташланг тилимни.

ИУЛТУСАР ВА ҒИЙБАТЧИЛАРГА

Сизга нима ёмонлик қилдим,
Нега бунча чуватасиз гап?
Нега тош отасиз панадан,
Нега тиржаясиз хуфёна қараб?
Сиз-ку мени яхши билмайсиз,
Аммо меъ биламан кимлигингизни.
Шунинг учун сўрайман очиқ:
Мендан нима истайсиз, мендан?

Ҳар бир сўзингизда яширин илмоқ,
Бошингизда бўлса мужмал режалар.
Кўзингизга кучукдан хунук,
Алвастидан баттар кўринсам керак,
Ёсумандай кўринасиз
Сиз ҳам кўзимга.
Кўнглим айнир сизни кўрганда.
Сизга ҳеч ишим йўқ, ҳушим йўқ,
Мендан нима истайсиз, мендан?

Менинг кулфатимдан ундирмоқчисиз
Узингизга қувонч гулини,
Васвасага билмай учдим мен,
Юриб қолди тегирмонингиз.
Чўлдай бўлса менинг ҳаётим,
Бўстон бўлди сизнинг кўнглингиз.
Эй, сиз шуҳрат тиланчилари,
Фитначилар, уй бузғувчилар.
Нафрати бор сизга кўпларнинг,
Мендан нима истайсиз, мендан?

Миш-миш билан ўлдирмоқчисиз,
Аmmo Ватанимдан, элимдан,
Утмиш, истиқболдан қарзим кўп.
Қарзни тўламаслик фирибгарлик-ку!

Қисматимнинг фироқларию,
Дўстларимнинг хиёнатиди —
Мен ўзимга ҳайкал қўяман —
Бахтлиларга аччиқма-аччиқ.
Мен бахтсиз эмасман аслида
Сизни бахтли ҳисобласалар,
Менинг бу бахтсизлигим
Сизнинг бахтингиздан кўра ҳалолроқ!
Олтин ваъда қилинг,
Амал ваъда қилинг,
Ваъда қилинг ҳузур-ҳаловат,
Ваъда қилинг меҳру садоқат,
Мен муте бўлмаган бахтсизлигимни,
Ҳаром бахтингизга бермасин асло!
Сизга-ку ишим йўқ, ҳушим йўқ,
Мендан нима истайсиз, мендан?

Хоҳласам куламан, хоҳласам
Йиглайман, ачиниб боқманг сиз,
Сиз шафқат билдириб келманг ёнимга.

Меҳр изҳор қилманг
Олисдан кулиб,
Жафокаш қилиб ҳам
Кўрсатманг мени,
Бари туюлади ҳақорат бўлиб.
Биз, ахир, Лениндан оламиз ибрат,
Ленинча қурамыз ҳаётимизни.
Коммуна биносин пештоқларига
«Инсон», деб ёзамиз ўз отимизни,

Сиз, эй, ўз уйига тупуриб қочган,
Ўзга оёғига бош урган кўрлар!
Мен сиздан ҳеч нарса талаб қилмасман,
Сиз-чи, мендан нима истайсиз, мендан?

* * *

Сен шунчаки қилма табассум,
Сен шунчаки сўрама кўнгил.
Менинг гулга келар ҳавасим,
Ёшлик, софлик таровати ул.

Сокин кўлга тош отма ўйнаб,
Нозли-нозли ташлама назар.
Қўй, бошимни қотирма куйлаб,
Ростдан булбул бўлмасанг агар.

* * *

Сотганим йўқ виждонимни, сотганим йўқ,
Дуч келганга таъна тошин отганим йўқ.
От тепкисин от кўтарар, тулки эмас,
Шу сабаб мен тулкига сўз қотганим йўқ.
Бирор зотнинг ёстиғини қуритмадим,
Йўқ, мен бундай гуноҳларга ботганим йўқ,
Ҳалол ишда кун кечирдим, ҳалол яшаб,
Нопок дарахт мевасини тотганим йўқ.

Ўмон уруғ эка туриб носоз ерга,
Зинҳор-зинҳор яхши ҳосил кутганим йўқ,
Нима бўлса толеимдан кўрдим, аммо,
Эътиқодим, сени пулга сотганим йўқ.
Менинг битта Ватаним бор ер юзида,
Ундан гўзал Ватан излаб чоғганим йўқ.

* * *

Шаҳар қурар экан жафокаш қўллар,
Қонли урушларга бераркан барҳам,
Танишдай туюлса нотаниш йўллар,
Нотаниш туюлар таниш йўллар ҳам.

Боққа айланаркан бибунёд чўллар,
Инсон кенгликларга қўяркан қадам,
Танишдай туюлса нотаниш йўллар,
Нотаниш туюлар таниш йўллар ҳам.

Вояга етаркан ука-сингиллар,
Бегуноҳ севгидан бўларкан мулзам,
Танишдай туюлса нотаниш йўллар,
Нотаниш туюлар таниш йўллар ҳам.

Ҳар ким ўз бахтига боради ёлғиз,
Бировнинг гўрига кирмайди ҳеч ким.
Тилимга чиқмайди, шундан бошқа сўз,
Қамсўқум отадай кузатаман жим:
Омон бўл, шеърим...

* * *

Деразамнинг ортида тун
Қора сочин ёзганда,
Тинч хонада хаёл билан
Қолганимда бир ўзим,

Ҳар бир сўзни қалам чертиб
Муҳр қилиб босганда,
Энг аввало ўз олдимда
Еруғ бўлар деб юзим —
Қоғоз узра аста-аста
Қанотимни кергайман,
Бургут каби юксақларга
Ҳаётимни бергайман.

ДАРЁ

Салобатли дарё оқар,
Чайқалиб бегам,
Менинг яхлит ҳаётимни
Иккига бўлиб.
У қирғоқдан эшитилар
Таниш бир оҳанг,
Аммо унинг мазмунини
Бўлмагай билиб.
Уша оҳанг ором бериб
Қулоқларимга,
Юрагимга қуяр аста
Армон доғини.
Йўллар эса бош уради
Оёқларимга,
Эсга солиб ҳаётимнинг
Яхлит чоғини.

* * *

Ваъда берган бўлса-ю,
Аммо сенга учрашолмаса,
Ўзи учун жанг қилиб;
Ўзи учун курашолмаса...
Кимларгадир бахт бериб,
Ўзи бахтсиз ўтса дунёдан,

Бадном қилма билмасдай,
Далилларни олиб ҳаводан.

ЛЕНИН КЕЛАЕТИР

(1917 йил 3 апрель)

Телеграф келтирди қувончли хабар,
Оғиздан-оғизга ўтди сўнгра у.
Тарқоқ орзуларни қилиб сафарбар,
Ҳар дилда уйғотди янги бир туйғу.
Ленин келаётир,
Ленин келмоқда.

Ишдан озод эди шу кун ишчилар,
Тухум улаштириб юрарди ҳайит:
Доҳийни кўрмоққа йўлга тушдилар,
Вокзалга чорлади ҳаммани умид.
Ленин келаётир,
Ленин келмоқда.

Мария саройи...
Бу ерда Дума
Кутарди Советлар инқирозини.
Хабарни эшитиб деди-ю: «Нима?...»
Сўнгра очиб қолди сергап оғзини:
Ленин келаётир,
Леңин келмоқда.

Князь Львов кафтин кафтига ишқаб.
Деди: «Кимлар борар Совет номидан?
Кутиб олмоқ керак дўстларга ўхшаб,
Заҳар тутсангиз ҳам шароб жомида.
Ленин келаётир,
Ленин келмоқда».

Партиялар жанги ичра адашиб,
Калава учиня йўқотган мазлум —
Юрарди бир-бирин эрк-ла қутлашиб,
Энди ҳамма нарса бўлади маълум —
Ленин келаётир,
Ленин келмоқда.

ҲАМИД ОЛИМЖОНГА

I

Менинг қасосим бор тасодифларда —
Дунёга келмаган дostonлар учун,
Сўнггига етмаган имконлар учун,
Битмас жароҳатдай армонлар учун,
Аро йўлда қолган дармонлар учун
Менинг қасосим бор тасодифларда.

II

Ҳамон Ойгул билан Бахтиёр менга
Ургатар яшашдан недир муддао...
Озодлик келтириб тутқун заминга
Севги жасоратга бағишлар маъно.
Бунёду Паризод қиссасин тунлар
Уқиб ёш жонимга пайванд қилган дам,
Нотинч юрагимда чақнаб учқунлар
Семурғ қанотида учганман мен ҳам.

Аммо қисматингдан зарра беҳабар,
Сенинг руҳинг билан олганман нафас.
Шеърый диёрингни кезиб сарбасар,
Шеърый дунёларга қўйганман ҳавас.
Тасодиф: «Насибанг тугади»,— деди,
Мағлуб бўлмасанг ҳам муҳорибларда.
Ростдан ҳам бу ўлим тасодифмиди?
Менинг қасосим бор тасодифларда.

III

Юксак чўққи каби «Зайнаб ва Омон»,
Шеърият кўкида ўзи бир осмон.
Ҳамон ақлларга қувват ва роҳат
Ҳамда юракларга бериб ҳарорат,
Бир давр уфқини ёритиб мангу
Юксак-юксакларга чорлаб турар у.
Чала қолгани-чун шодлик куйлари,
Уксиб кетгани-чун учқур ўйлари,
Умр йўлин шартта кесгани учун,
Ногоҳ кулфат бўлиб эзгани учун
Менинг қасосим бор тасодифларда.

МАВЗУ ВА ИФОДА

(Бухорого)

Тарихинг варақлаб
Ҳар саҳифада
Битта буюкликни кўриб бегумон,
Пешонамга уриб ҳар дақиқада
Ноилож ҳолимга қиламан армон.

Заволга юз тутган кошоналар ҳам
Ҳамон ақлимизни ўрайди нурга.
Ҳайрон бўлмасликка ожиздир одам,
Не қилай, ҳар гишда дуч келсам сирга.

Ҳар бир шоир каби ўйлайман шу чоқ,
Дилимни қитиқлар ёқимли ҳислар.
Кўзларим кулади қувончдан, бироқ...
Бироқ андишадан этларим музлар,

Менга озор берар битта муаммо,
Бир андиша мени қийнайди ҳар дам,

Мен яна тарихдан топдим бир мавзу,
Буюклик ҳақида бундай мавзу кам.

Мавзу-ку Буюклик тимсоли, аммо...
Унга мос келарми менинг ифодам?..
Сен ҳам ўйладингми шуни, дўстгинам?

МАРҲАБО, ЛАЙЛАК ҚОР!

Согинтириб муштоқ далаларни қор
Қайси фазоларда бедарак юрди.
Қайси ўлкаларга боқди беқарор,
Қайси тоғ бошида силжимай турди.

Қайси шамолларнинг тушиб домига,
Бўрон бўлолмасдан пинҳон чекиб ғам:
Қайси бировларнинг ёғди томига
Ва ёғди кимнингдир ичига шул дам.

Сендан истар эди далалар даво,
Сени кутар эди боғлар саҳардан:
Осмондан бўралаб ёғмасдинг, аммо,
Деҳқон қовоғидан ёғардинг баъзан.

Совуқ назарларга беролмай бардош
Сен осмон-фалакда қочиб юрдингми?
Ва ё тўлғоқларга бердингу бардош,
Бизнинг пахтамизни кутиб турдингми?

Ақли кароматга моҳир кексалар
Нишона изларди хазондан, елдан.
Қарғалар қағиллаб фарёд чексалар,
Не гап ўтмас кўпни кўрган кўнгилдан.

Марҳабо, лайлак қор, йўлинг кенг бўлсин,
Юзи ёруғ бўлсин халқимнинг мудом.

Омборлар пахта-ю, ғаллага тўлсин,
Янги зафарларни қилавер инъом.

ҚОР ЁҒАДИ

Йўл бошида бахтини кутиб
Муштоқ эди қишнинг сўзига:
Табиатнинг шўхлиги тутиб
Қор ташлади ернинг юзига.

Ер чеҳраси ёришди бирдан,
Нурга тўлиб жилмайди кўзлар.
Осмондаги булут меҳридан
Ёғар эди ерга юлдузлар.

Қор ёғади забтига олиб,
Ёғар ҳорғин далага ҳордиқ.
Қийналмайди далалар толиб
Ухлолмаган деҳқондай ортиқ.

Фаровонлик қор бўлиб ёғар,
Ёғар қордай ҳикматли сўзлар.
Қадаҳ келтир менга, эй соғар,
Қадаҳингда бўлсин юлдузлар.

Қор ёғади,
Оқ юлдузларга
Тўлиб кетар дала кўкраги.
Қопланса ҳам олам музларга,
Уриб турар ернинг юраги.

Қор ёғади бўралаб, вазмин,
Қор ёғади, қизийди юзлар.

Баҳор келгач бошлайди базмин
Ниҳол бўлиб яшил юлдузлар.

БАТЮШКОВГА

Иўқ эди мол-мулки,
Мансабсиз эди.
Бор эди қалбида тоза муҳаббат.
Муҳаббати майин,
Ғазабсиз эди,
Ғазабга ўргатди уни шеърят,

Замон доноларга қилмаса карам,
Ким унинг қаҳрига бўлмаган дучор?
Россия шунчалик кенг кўринса ҳам,
Асил фарзандларга бағри эди тор.

Бўлмаса Батюшков юртини ташлаб,
Римга кетармиди хизмат қидириб?
«Эркин фикрлилар» кўнглини хушлаб,
Шеърлар ёзмасмиди халқини кўриб?

Достонлар, қиссалар ёзмоқчи эди,
Хизматдан ортмади ўлчовли кунлар.
Илҳом мустар бўлиб сабрини еди,
Шоирни билмади замона хумпар.

Қадр излади-ю, хўрлик топди у,
Ижод қилмоққа ҳам бўлмади фурсат,
Лекин унинг дардин ким тушунар, ким?
Қаммиди шоирга бундай ҳақорат?

Агар замон бўғиб турмаса уни,
Кунлари ўтсайди қоғоз устида,
Гуркираб кетарди нозик истеъдод,
У телба бўлмасди ижод ишқида.

ТОШКЕНТДА ПУШКИН ҲАЙКАЛИ

Пушкин қизил мәрмәр супада
Қўллари ни орқага қилиб,
Борар шуҳрат истиқболига
Уфқларга ўйчан тикилиб.

Эрта кузнинг чала саргайган
Юзи каби хомуш дарахтлар —
Қайдан олсин таскинни, қайдан,
Қалбни гусса ўртаган вақтлар.

Майса ҳиди, қушлар навоси...
Эслатгандир ёшлик дамларин.
Ё чорбоғнинг майин сабоси
Янгитгандир эски ғамларин.

Шитир-шитир қилса япроқлар,
Келдими, деб тортинчоқ гўзал —
Вужудига кирдими титроқ.
Хаёлидан бўлдими ўсал?

Эзгу ҳислар уясин ковлаб,
Шўхлик қилиб илҳом париси —
Маъниларни азобда тоблаб:
Сенга, деди, сенга бариси.

Шу ҳолатда чиқиб чорбоғдан
Узоқларга назар солди у.
Ўз умрида кўрмаган ёқда
Ҳайкал бўлиб туриб қолди у.

ҚОЧАЕТГАН ДАЛАЛАР

Тошқин дарёлардан, қирлардан ошиб,
Алвон уфқларга бағрини очиб —

Чошиб бораётган ўктам далалар,
Менга баён қилинг, мумкин бўлса гар:
Ранг-баранг чироқлар ихтиёрида,
Баланд иморатлар ўрмонзорида —
Нечун мени ташлаб қочаётирсиз,
Айтинг, қайга бунча шошаётирсиз?
Ақлин танибдики, бунда одамзод
Сиз билан курашда кечирар ҳаёт,
Сиз билан боғлиқ-ку асрий ўйлари,
Сиз билан боғлиқ-ку аза, тўйлари.
Сизни қилмасин деб ғанимлар поймол
Қилич билан қалқонни яратган хаёл.
Тош йўниб, уй қуриб, кўкартириб боғ,
Бўлсин демаган-ку юрагимга доғ...
Бугун барчасини писанд қилмасдан,
Урфу одатларни кўзга илмасдан,
Ранг-баранг чироқлар ихтиёрида,
Баланд иморатлар ўрмонзорида —
Нечун мени ташлаб қочаётирсиз,
Эй далалар, қайга шошаётирсиз?
Биламан, далалар, биламан, шошиб —
Нечун кетмоқдасиз майдондан қочиб.
Боғ, полизни ташлаб қадам-бақадам
Ортга кетмоқдасиз ҳар кун субҳидам.
Ишончингиз улкан, сизларни шаҳар —
Кучли техника-ла қуроллантирар.
Мен ҳам юксалишни кўриб турибман,
Қишлоқлар камолин ўйлаб юрибман,
Аммо табиатдан узолмай кўнгил,
Балконга ўтказиб баҳор чоғи гул —
Таъна қилган каби онага фарзанд,
(Таъна қилмасликка уринмай гарчанд)
Отилиб чиқади қалбдан сўзларим:
Айтингиз, далалар, айтинг, дўстларим,
Ранг-баранг чироқлар ихтиёрида
Баланд иморатлар ўрмонзорида,

Нечун мени ташлаб қочаётирсиз,
Айтинг, қайга бунча шошаётирсиз?!

ХАТОЛАР

Қўй, мени алдама, ширин хаёлим,
Олиб чиқма мени осмон-фалакка.
Ҳали одамларга кўпдир саволим,
Дўстсиз ва душмансиз нетаман якка.

Ерда яшамоқни билмасдан туриб,
Кўкка чиқиб кетсам не кечар ҳолим?
Юлинган ниҳолдай қолмайин қуриб,
Қўй, мени аврама, ширин хаёлим.

Ҳали ёшман. Парвоз вақти келар, деб
Андиша деб ўйлаб ялқовлигини,
Ижоднинг тўкин куз фаслини кутиб,
Ўйламай фурсатнинг камёблигини —

Норин, лағмон еди дунё гами деб,
Китоблар ўқиди чўқилаб, эснаб.
Шундай заҳмат билан ой, йиллар ўтиб,
Ота-онасин бир қўймади эслаб.

Мақтов қанотида фаришта каби
Ер билан осмоннинг оралигида
Олиб учар эди уни ғафлати,
Унут бурч ётарди қалам тиғида.

Шинам шифохона. Кўзини очиб,
Кўрдию мақтовнинг беқарорлигин,
Ғурури уйғонди, ғафлати қочиб,
Ҳис қилди нечоғли гуноҳкорлигин.

Орадан қанча йил ўтиб кетибди,
Дунёга келибди қанча одамлар.

Сенинг парвоз қилиш вақтинг ўтибди,
Ноумид кетибди ғанимат дамлар.

Бошинг ёрилса ҳам
Оёгинг синиб,
Ёшинг улғайганда очилди кўзинг.
Балки энди лойқа хаёлинг тиниб,
Қайтадан порлайди сўнган юлдузинг.

Умр ўлчовлидир,
Умр кўп қисқа,
Шошмасанг битмайди ҳатто бир бино.
Эсингдами, дўстим,
Сен дунё ичра
Яратмоқ истардинг ўзга бир дунё?

Бирор иш дунёда тугал битмаган,
Чала қолган иш ҳам йўқдир дунёда.
Лекин интилишлар зое кетмаган,
Авлодлар ишида топган ифода.
Биз ҳам юпанамиз шу хаёл билан,
Лекин сен тириксан, яшайсан омон.
Ҳали руҳинг тетик,
Умид бор дилда,
Ҳали яратасан янги бир жаҳон.

* * *

Мен қалбимга тасалли излаб
Ғийбатлардан қочарман нари.
Юрагимдан учади юзлаб
Диёнатнинг оқ қаптарлари.

Мен қочарман дарёдай тошиб
Ва денгизда топарман паноҳ.

Уфқлардан дарвоза очиб
Шуъла бўлиб отарман тармоқ.

Тополмасман унда ҳам қарор,
Емғир бўлиб сингарман ерга.
Ерда менинг тақдирим, сен бор,
Бўлай дейман сен билан бирга.

Шарт мингашиб умрим отига,
Ҳайда, дейди тақдирим, ҳайда!
Мен ундан ҳам қочарман, аммо,
Қайга қочай ўзимдан, қайга?!

* * *

Сенга ғойибона саломлар йўллаб
Қоғозга қалбимни бўшатганда гоҳ,
Йиртиқ ёқасини кўз ёш-ла ҳўллаб,
Хира ой нурида келар бир арвоҳ.

Аламли кўзида гулдай илтижо,
Заъфарон юзида меҳру ташналик.
Бўрсиқ лабларида аччиқ истехзо,
Аммо вужудидан ёғар рўшнолик.

У менга сўзламоқ истар эҳтимол,
Эҳтимол у мени гапга солмоқчи.
Аммо маъюс боқиб туради беҳол,
Балки хотирамда шундай қолмоқчи.

Балки қилинмаган ҳаракат учун
Менинг юрағимдан асос истайди.
Балки самарасиз, номсиз ўлган кун
Бу кеча Маъруфдан қасос истайди.

Балки тақдиримни каромат қилиб,
Нотаниш йўллардан сўзлар ҳикоя.

**Балки валломатлик устидан кулиб,
Олий тилакларга қилар киноя.**

**Балки сукутдир у, эҳтимол фарёд,
Балки ўтмишдир у, балки истиқбол.
Нимадир, нимадир, билмайман, ҳайҳот,
Арвоҳ бўлиб менга кўринган савол.**

БЕКОР ЙУЛГА ЧИҚМАЙДИ ОДАМ

«Истиқболим қайда?» деб йўртиб кетиб бо-
рурман,
Сафарим заҳматларин қўшиқ этиб борурман,
Эгатларни оралаб бир кун этиб борурман,
Майли, билмасанг билгин, сен — бардошим,
Истиқбол.

ИСТИҚБОЛ

Гоҳ ошкор куйлаганим,
Гоҳ пинҳон сўйлаганим,
Гоҳо дўппини олиб, бош қашиб ўйлаганим.
Блокни шайдо қилган париваш — инқилобдай,
Сен менинг яғонамсан, қора қошим, истиқбол.

Биров олдимда қулиб, таъна қилар ортимдан,
Биров шод бўлса, биров куйинади дардимдан.
Дилда биргина умид ёлғиз сендай мардимдан,
Карам қилиб бағринга ол, қардошим, истиқбол.

«Истиқболим қайда?» деб йўртиб кетиб борурман,
Сафарим, заҳматларин қўшиқ этиб борурман,
Эгатларни оралаб бир кун этиб борурман,
Майли билмасанг билгин, сен—бардошим, истиқбол.

Сен менинг терлаб-пишиб қилиб турган ишимсан,
Мақтов, мукофотлардан йўқолмаган ҳушимсан.
Кўнглимга далда берган ҳар тонгдаги тушимсан,
Пешонамга битилган Ёрилтошим, истиқбол!

ҲАР КУНИ

Ҳар куни тонг билан чиқаман йўлга,
Бугун бир янгилик юз беради, деб
Умидим ниҳоли кириб ҳосилга,
Умримни шарафга тўлдиради деб.

Дунёда ҳар куни қанча ўзгариш,
Қанча ҳодисалар юз берар, аммо,
Урганиб кетганмиз парво қилмай ҳеч,
Яшаймиз, кундалик ташвишлар аро.

Дунёни ўйлаймиз, баъзан куйиниб,
Рўзгор бахтин дунё тинчига боғлаб.
Гоҳи ишонч билан ғайратга миниб,
Гоҳ қўрқув, таҳлика кўнгилни доғлаб.

Ҳеч ким ҳам емайди ўз жони учун,
Гарчи сабил эмас ҳеч кимнинг жони.
Уйлар бола-чақа, юрти тинчлигин,
Демакки, ўйлайди бутун дунёни.

Мен ҳам шу ўй билан,
Қаламим қўлда,
Ғанимат дамлардан бир иқбол кутиб,
Ҳар куни тонг билан чиқаман йўлга,
Бугун бир янгилик юз беради деб.

ҲАҚИҚАТ

Даврада нодон-ку туролмайди жим,
Рост гапни айтолмас ёлғиз риёкор.
Ўз қаричи билан ўлчайди ҳар ким,
Хуллас, ҳамманинг ўз ҳақиқати бор.

Сен бўлса ҳақиқат йўқ дейсан.
Қўл силтайсан:
Бари бефойда.
Ҳақиқат ягона бўлмоғи мушкул
Қараш ва имконлар хилма-хил жойда.

Сенинг ҳақиқатинг инкор этишда,
Менинг ҳақиқатим бор этишдадир.
Биз қайга борамиз шундай кетишда,
Албатта, йўлимиз бошқа-бошқадир.

Биз турли йўллардан кетсак ҳар томон,
Тўқнаш келмаймиз деб қиласан хато.
Инкор ва таъкидлар куйдирмаса жон,
Такомил бўлмасди, оламда асло.

Оқил халқ яратар ҳақиқатларни,
Юзага чиқарар уни ботирлар.
Қўй, ошнам, бузмагин табиатларни,
Ҳамма ҳам бир яшаб, бир бор ўлади,
Аммо бир хил бўлмас сира тақдирлар.

ОТА НАСИҲАТИ

Биламан бахт нима, бахтсизлик нима,
Яхши ҳам, ёмон ҳам кунлар кўрдим мен.
«Мен ҳам мактаб кўрдим, кўзим бор», дема,
Ҳали ҳеч нарсани кўрганинг йўқ сен.

Уйламай сўзладинг қон жўшган дамда,
Нималар кутмоқда, билиб бўлмайди.
Шундай ҳодисалар борки оламда,
Ҳеч бир қоидага тўғри келмайди.

Ҳеч кимга ишонмай яшамоқ қийин,
Алданиш ундан ҳам аччиқ фожиа.

Тулпоринг қолмасин карвондан кейин,
Кулфат ин қўймасин сира бошингга.

Ҳаёт бозорида шошилич ичра,
Ким хурсанд, кимнингдир синади шахти
Сен шунда ноинсоф бўлмагин сира,
Баъзан кўз чиқарар ўзганинг бахти.

Олдинда сирли бир истиқбол турар,
Сени ҳаёт кутар, аммо ўйлаб боқ.
Виждон сотиб номинг чиққандан кўра,
Номинг чиқмагани яхшироқ...

ИУЛДА

Бекор йўлга чиқмайди одам,
Дайдиб юрмас бекордан-бекор.
Ё бошига тушган бирор ғам,
Ё кўнглида бир қувончи бор.

Мен ҳам йўлда юрибман шошиб,
Кўринсам-да кўнгли хотиржам.
Нотинч-нотинч манзиллар ошиб,
Эл дардига бўлай деб малҳам.

— Кўп номидан сўз айтиб балки
Яширарсан кирдикорингни?
Балки ҳасад ё амал дарди
Олиб қўйган ихтиёрингни?

Кўргандирсан балки баъзилар
Шу йўл билан шуҳрат топганин?
Ундай бўлса қўя қол, жигар,
Сомонхона бўлар чопганинг.

— Узимга не кўрмасам раво,
Элга уни раво кўрмасман.
Уз дардимга топмасдан даво,
Эл дардини ўйлаб юрмасман.

Элнинг ақли мендан кам эмас,
Узи билар нима керагин.
Шу тупроқда оламан нафас
Тинглаб йўлда унинг юрагин.

* * *

Гоҳ атайлаб, гоҳида билмай
Асос бериб ривоятларга,
Ҳаётимни безайман тинмай,
Парво қилмай маломатларга.

Бирор ташвиш сўзлаб эртагин
Пайдо бўлар ногоҳ йўлимда.
Гоҳ тутаман суръат этагин,
Чиқиб кетар гоҳи қўлимдан.

Шошилганда лаббай топилмас,
Сўз топилмас ночор қолганда.
Истиқболга ким сажда қилмас
Хаёлини ўтмиш олганда.

Сен туғилган хонадон каби
Вайрон бўлиб кетган бўлса ҳам,
Тарих бўлиб мангу қолади,
Ўтмишини унутмас одам.

Аммо замон шиддати аро
Тикан бўлиб ботар бир хаёл.
Дардларимга ўзинг бўл даво,
Қанотимга киргин, истиқбол.

Шубҳа мени урмасин йўлдан,
Дармонимни сўриб олмасин,
Эрта бахти кетмасин қўлдан,
Пахтазорда армон қолмасин.

ИРОДА

*Уқитувчим
Марям Убайдуллаевага*

Чинорим бор эди бошимда,
Ниҳолим бор эди қошимда.
Урушда қулади чинорим,
Усганда қуриди ниҳолим.

Чинорга осилган беланчак,
Қачонлар мен кўрган тушмиди?!
Учиб-қўниб ўйнаган гўдак
Болами, билмадим, қушмиди?!

Кузда учиб кетган қалдирғоч,
Баҳор билан келади қайтиб.
Аммо менинг қушларим келмас,
Дарвозадан номимни айтиб.

Уй-рўзғорли одамлар ичра
Рўзғор қурмагандай ёлғизман,
Фарзанд кўрмагандай ёлғизман,
Хотирам бор, ёлғиз хотира.

Ҳурмат қилар каттаю кичик,
Ёру дўстлар этмас интизор.
Қамлигим йўқ яшашдан, лекин
Дилда тоғдай ҳасратларим бор.

Мен уларни бозорга солиб,
Дуч келганга сўзлаб юрмасман,

Кўз ёшимга раҳм қилсин деб
Фуруримни ерга урмасман.

Есирларга тилайман тоқат,
Унутиб қалб нолаларини,
Уқитмоқдан оламан роҳат
Ўзгаларнинг болаларини.

ҚУРИГАН ДАРАХТ

Дарахт кесилганда ўлар одатда,
Армон билан қўяр ерга бошини.
Ниҳоллар илдиз-ла қолар ҳасратда,
Ҳасрат билан қолар ёйиб сочини.

Аммо ҳар кўрганда, қуриган дарахт
Оғир-оғир ўйлар қўзғатар менда.
Гамли оҳангларда топган каби бахт
Мен ҳасрат чекаман бахтиёр кунда.

Баҳорда уйғонар барча тирик жон,
Яшил либос кияр ўзга дарахтлар.
Аммо у уйғонмас энди ҳеч қачон,
Таъсир этмас унга на завқ, на хатар.

Мени қайғу босар ҳар кун ҳовлида
Кесилмай қуриган дарахтни кўриб.
Нега ўлди, дейман боқиб ҳолига,
Нега ўлди дейман, кесилмай туриб?

ДАРАХТ

Дарахт танасига болта тушади,
Учқундай сочилар ҳар ён пайраҳа.
Аччиқ фарёд қилиб бирдан қулади,
Ўзининг ҳолига уриб қаҳқаҳа.

Бирдан ниҳоллари кўтарди фарёд,
Дод солди суяги қотмаган шоҳлар.
Сўнди умид билан барқ урган ҳаёт,
Оҳ уриб юборди олисда тоғлар.

Армон билан боқиб сирли оламга,
Кўнглига не келмас ўйлаб кўрганнинг
Дарахт вафо қилмай эккан одамга,
Қозонин қайнатар болта урганнинг.

АССАЛОМ, КЕЛАЖАК

Бизга элчи қилиб янги йилларни:
Узинг орқасидан келаётирсан.
Ишончга тўлдириб ташна дилларни
Умидлар уфқида кулаётирсан.
Ҳар тонг сени излаб чиқаман йўлга,
Ҳар тонг ҳис қиламан яқинлигингни.
Сени кутаётир бутун бир ўлка,
Ўзи бунёд этиб ёрқинлигингни.
Порлоқ умидларнинг рўёби бўлиб,
Пахтакор ўлкамга тезроқ кела қол.
Биз кутиб олайлик қувончга тўлиб:
«Салом, келажак, деб, салом, истиқбол!»
Сенинг висолингга тезроқ етай деб,
Янги-уйлар қурар бинокор бунда.
Аскар йигит кеча хизматдан қайтиб,
Сени кутган каби кутар ёр бунда.
Мактабга қатнаган ҳар бир йигит, қиз,
Сенга интилади зору интизор.
Баъзан қучоғингда ўзин этиб ҳис,
Сен сабаб тунларни ўтказар бедор.
Сенинг ишқинг билан гўзалдир дунё,
Сенинг ишқинг берар инсонга хаёл.
Хаёлдай гўзалсан, рангин, сермаъно,
Сен комил давронсан, азиз истиқбол.

Дунё карвонсарой,
Аммо бўш турмас,
Келиб-кетаверар, инсон пешма-пеш,
Бекор ташвиш чекмас, бекор югурмас,
Сени ўйламасдан яшай олмас ҳеч.

Ашаддий душмандир урушлар сенга,
Кўплар шундан етмас сенга, истиқбол.
Тинчлик, дўстлик зарур бизга, заминга,
Ўзинг тинчлик бўлиб тезроқ кела қол!

Биз сени кутамиз, қўлда яратиб,
Излаб келарингга қилмаймиз гумон.
Шубҳасиз келасан довруғ таратиб,
Ўртага понадай киролмас ҳижрон.

Порлоқ умидларнинг рўёби бўлиб,
Пахтакор ўлкамга тезроқ кела қол.
Биз кутиб олайлик қувончга тўлиб!
«Салом, келажак, деб, салом, истиқбол!»

ШОИРЛАР

Ўқиб китоблардан ҳаётингизни
Сирли жумбоқларга учрардим гоҳо.
Биров қайирарди қанотингизни,
Ўзининг ҳолига бермасдан баҳо.

Пичинг қилар эди ўйламай биров,
Биров уялмасдан тўқирди ғийбат.
Ундан бошингизга қўнарди қиров,
Кулфатдан бошингиз топарди зийнат.

Ҳорғин юзингизга тикилиб бирпас
Ўйлайман: умрингиз бунча жумбоқли...

Шеър ёзмоқ-ку унча оғир иш эмас,
Аммо оғир экан шоир бўлмоқлик.

Кун сайин интилиб юксак-юксакка,
Олис-олисларга тикилиб мағрур,
Минг йиллар юкини кўтариб якка
Манзиллар ошади Сизнинг тафаккур.

Ўзини енгмаса аввало одам,
Аввало ўзидан чиқмаса ғолиб —
Йиллар бўронидан ўтолмас бардам,
Адам саҳросида кетади қолиб.

Сабоқ беринг менга яна бир нафас,
Алишер, нимадир собит қолмоқлик.
Шеър ёзмоқ-ку унча мушкул иш эмас,
Аммо мушкул экан шоир бўлмоқлик.

Гуллар очилади сўлмоқлик учун,
Яна чиқмоқ учун ботади офтоб.
Отга дам беради чопар ярим тун,
Тонг-ла елмоқ учун йўлларда шитоб.

Сиз қанча элларни саргардон кезиб,
Фурқат домла, айтинг, нима топдингиз?
Оҳуга ачиниб, дилларни эзиб,
Сайёд орқасидан йиғлаб чопдингиз.

Очиқ кўрдингизки, дунё бир қафас,
Мумкин эмас озод нафас олмоқлик.
Шеър ёзмоқ-ку унча ғурбат иш эмас,
Аммо ғурбат экан шоир бўлмоқлик.

Тўсиқларни бузиб замон тўлқини
Қонуний бурчини этади адо.

Кимлардир тўхтатиб қолмоқчи уни,
Тўхтатмоқ бўлгандай тошқинни садо.

Сиз-чи, ўртоқ Ҳамза, Сиз айтинг, нечун
Тошларга бердингиз бошингиз тутиб?
Қўйиб турмадингиз курашни бир кун,
Улим ҳар қадамда турганда кутиб.

Нодонлар шоирга қилмаса гараз
Шунча лозиммиди эрта ўлмоқлик.
Шеър ёзмоқ-ку асли қонли иш эмас,
Аммо қонли экан шоир бўлмоқлик.

Сиз ҳам, Ойбек домла, айтинг-чи, Сиз ҳам,
Нечун бунча чалкаш дунё ишлари?
Нечун адолатга тиш қайрар ҳар дам
Макр, разолатнинг ёвуз кучлари?

Сиз қоғоз устига эгилган маҳал
Қора кечангизга нур сочди қалам.
Ундан қанча қалблар топдию сайқал,
Қанчалар кенгайди бу ёруғ олам.

Сўз билан ўликка бағишлаб нафас,
Касби Адолатнинг ёнин олмоқлик,
Шеър ёзмоқ-ку унча шарафли эмас,
Аммо шараф эрур шоир бўлмоқлик.

ЯНГИ ЙИЛ ТИЛАҚЛАРИ

Рўёбга чиққандир кўп тилақларим,
Оз эмас амалга ошмагани ҳам.
Улкам, сенга очиб кўнгил дафтарим,
Сўз айтиб турибман шаънингга бу дам.

Узинг раҳнамосан ҳар муддаога,
Ҳар орзу ниҳоли ҳосилга кирсин.

Улкам, кам бўлмагин сира дунёда,
Меҳринг юракларда чарақлаб турсин.

* * *

Ҳозир қиш.
Қор ёғар.
Дам олар замин.
Уйғониб кетмасин уйқудан чўчиб.
Қурол, яроғингни шақирлатма кўп,
Эй, урушқоқ ошна, ҳаддингдан ошиб.

Биз янги режалар, янги орзулар,
Янги тилак билан келдик бу йилга.
Шубҳасиз амалга ошади улар,
Ҳозир ер дам олсин, безовта қилма.

* * *

Янги йил давраси
Тўкин дастурхон.
Гулгун чеҳраларда умид ва ишонч.
Пахтакор дўстини қутласа чўпон,
Санъаткор куйида янграйди қувонч.

Эслашар ёмғирсиз ўтганин баҳор,
Ёз иссиқ ва сувнинг танқис бўлганин.
Кузнинг бошиданоқ ёғиб ёмғир, қор,
Аммо режаларнинг тўкис тўлганин.

* * *

Порлар кўзларида ички бир қудрат,
Шижоат сезилар ҳар бир сўзида.
Қайдан келган дейман бунча матонат,
Қанча фазилат жам битта ўзида?!

Кийиниши содда, кўриниши ҳам,
Гавда ҳам паҳлавон келбатли эмас.
Аммо, деҳқон дўстим, сенга мақтов кам,
Агар сен дон бўлсанг, мақтов худди хас.

* * *

Мақтагим келади сени барибир,
Сени қилгим келар оламга дoston.
«Деҳқон — бағри осмон» деганлар ҳақдир.
Сен сабаб кийим соз, тўкин дастурхон.

«Халқнинг турмушини билмоқчи бўлсанг,
Бориб бозорини кез», дерлар азал.
Бозоримиз тўла неъмат турфа ранг,
Арзир сенга қўйсак олтиндан ҳайкал.

* * *

Сен шаҳар ғамини еганинг каби,
Сенинг ғамингни ер шаҳарликлар ҳам:

Чаққон машиналар бунёд этади,
Кийимлар тикади чидамли, кўркам.

Уғил, қизларингиз ўқишар бунда.
Ҳунар ўрганишар миннатдор бўлиб.
Улкамиз шарафи бўлиб якунда
Шогирдлар ҳам ғолиб, устоз ҳам ғолиб.

* * *

Шинам биноларсиз ҳаётми ҳаёт,
Кўркам жиҳозларсиз турмушми турмуш?
Буларсиз қаерда орзува қанот;
Кўнгил тинч бўлмаса унадими иш?

Мен бугун миннатдор бир туйғу билан
Куйлагим келади оҳангга солиб,
Куйлагим келади табриклаб дилдан
Ишчи синфи, сенсан, ҳар ишда ғолиб.

* * *

Дастурхон бошида айрим дўстлар йўқ,
Улар сафардадир — йўлдадир бу дам.
Учувчи дўстларим, янги йил қутлуғ,
Йўлингиз беҳатар бўлсин сизнинг ҳам!

Машинист, шоферлар! Сиз зафар қучиб,
Янги йилни йўлда кутиб олибсиз.
Лаҳзаларни қувиб, манзиллар ошиб,
Йўловчи ҳам ғолиб, сиз ҳам ғолибсиз.

* * *

Кеча гавжум синфлар бўм-бўшдир бугун,
Уқувчилар ҳам йўқ, муаллимлар ҳам.
Арча байрамидир болалар учун,
Устозлар учун ҳам энг азиз байрам.

Устозлар, устозлар! Соғинч-ла эслаб,
Ҳар бир сўзингизни хотиржам дилдан.
Жўшиб юрагимда энг яхши ҳислар,
Сизни табриклайман Янги йил билан.

* * *

Янги йил муборак, азиз дўстларим,
Дарахт бўлсин ниҳол имконларингиз.
Сиздан яширмасин омад кўзларин,
Юракда қолмасин армонларингиз.

Сен ҳам ғолибдирсан мусобақада,
Меҳнаткаш, сарбоним, шарафим, жоним!
Бахт-иқбол тилайман ҳамма соҳада,
Мунис онажоним — Ўзбекистоним.

БАХТЛИ БЎЛМОҚ УЧУН

Бахтли бўлмоқ учун ҳамма имкон бор,
Ёш дўстим, сен учун ҳамма йўл очиқ.
Бой берилган имкон бўлмайди такрор,
Сўнгги пушаймоннинг меваси аччиқ.

Шахтингни қайтарса кимдир атайлаб,
Билиб ё билмасдан панд берса биров,
Маъюс бўлиб қолсанг шаънинг авайлаб,
Қўрқоқ деб ўйлайди нодонлар дарров.

Сен шундай нодонга дуч келсанг агар,
Ҳаммани нодон деб қилма хулоса.
Бахтли бўлмоқ учун ҳамма имкон бор,
Оқиллар кўплиги учун дунёда.

ЧИРОҚ

РИВОЯТ

Маҳкам Маҳмудовга

Бир чўпон яшаркан тоғ орасида,
Ўзи кўкартирган боғ орасида,
Гоҳ сурув ортидан тинмай чопаркан,
Гоҳ қизиқ нарсалар ўйлаб топаркан.
Чақмоқ қилиб қалби иштиробларин,
Жиловлаб хаёлнинг шўх гирдобларин.
Олиб табиатдан андозасини,
Чиқариб изланиш хулосасини,
Қилмоқ учун тунни кунга иттифоқ
Қуёш нусха қилиб ясабди чироқ.

Кенгайгандай бўлиб бу ишдан дунё,
Ақлига одамлар ўқир тасанно.
Бири «тавба» дермиш ёқасин ушлаб.
Бири бош чайқармиш лабини тишлаб.
Ҳар бир хонадондан олиб битта от
Бермоқчи бўлишди унга мукофот.
Бири «олтин, кумуш берайлик», дебди,
Бири «Улкан қаср қурайлик», дебди.
«Йўқ,—дебди бошқаси,— қайси замонда
Қўйдан бошқа нарса ёққан чўпонга!»
Шу тахлит саналгач ноёб нарсалар,
Ҳеч нарса тенг келмас ўйлаб кўрсалар.
Маслаҳат бир жойга келмай қолибди,
Кўнгли одамларнинг тўлмайд қолибди.
Шунда бири дебди қилми қирқ ёриб:
«Ўзидан сўрайлик уйига бориб...»

...Уларнинг гапини эшитган замон,
Ҳайрон бўлган каби кулибди чўпон.
Тиниқ ақл билан ўлчовсиз ҳиммат
Ато қилган экан унга табиат.
Тўлдирмай элининг уйини нурга,
Олиб кетадими ўлса қабрга?

Аммо одамларда фикр ўзгача,
Хаёлдан туғилган зикр ўзгача.
Ерда тузоқ бор деб чўчиган қушдай,
Улар кўнгли турар жойига тушмай.
Хурсанд қилгилари келаверибди.
Хурсанд бўлгилари келаверибди.

Уни мақтаб-мақтаб ўлдирибдилар,
Сўнгра тоғдан мрамор келтирибдилар...

Йўниб, меҳр билан беришиб сайқал,
Боғда қўйибдилар чўпонга ҳайкал.
Сўнгра кўнгиллари тушиб жойига,
Гуллар экибдилар унинг пойига...

ВАТАН

(Парча)

Ўтмишни ўргансанг келажак порлоқ.

Фафур Фулом

I

Хусраву Дорони олиб қаламга,
Алишер кўрсатди бутун оламга.
Аmmo Искандар-чи, не қилди тортиқ,
Хусраву Дородан нимаси ортиқ?
Сувдай оқиб ўтди қанча замонлар,
Кексариб ҳам кетди гўдак армонлар.
Майда гапдан қоп-қоп, мақсаддан йироқ,
Майда одамлар ҳам яшайди, бироқ.
Ҳаёт катта китоб, ўқимоқ учун
Ҳеч кимга кифоя қилмайди бир кун.
Шу сабаб қилгунча ундан хулоса,
Эҳтимол лозимдир сабр, муроса.
Мидия тангаси чиқса Тошкентдан,
Юнон хати чиқса агар Бешкентдан.
Самарқанддан чиқса Эрон қиличи,
Бухородан чиқса араб идиши...
Бу — юрт бедарвоза бўлгани эмас,
Ё халқнинг иқболи кулгани эмас.
Мен тарих варақлаб, топгунча жавоб,
Неча бор бошимдан айланди офтоб.

II

Табарий домладан Мирхондга қадар,
Қанча китобларга қилмадим сафар.
Қаландар сиёқли бир мажор олим,
Тарихида битди бурунги ҳолим.
Клавиҳо эса хотираларин —
Холис ёзган фикри бокираларин,
Кўрган-билганларин қалбимга қўйди.
Темурни олдимга келтириб қўйди.
Аждодлар номию, миллатин фақат,
Меросим, демоқни қилсайдим одат.
О, агар шугина қилса кифоя,
Шу билан топсайди орзум ниҳоя,
Шундай ғариб битса умрим муҳлати,
Қимга қолар эди улар шуҳрати?
Улар санъатини эгалларди ким?
Нима англатарди биргина отим?
Мен тарих варақлаб топгунча жавоб,
Неча бор бошимдан айланди офтоб.

* * *

Гоҳ Наршахий билан, Бартольд билан гоҳ,
Гоҳи Яздий билан сўзлашдим узоқ.
Мен тарих илмида мақтанмоқ учун,
Бекор гап, қофия тизмайман бу кун.
Ҳаммада кўз, қулоқ бир хйл бўлса ҳам.
Бор гапни айтишда холислари кам.
Мен оқил харидор қилгандай харид,
Тарих денгизидан тердим марварид.
Порлоқ истиқболинг кўраман равшан
Утмишингга боқиб, о, азиз Ватан.

III

Сўниб бораётган ўтмиш бошида,
Йиғлаб турганларнинг аччиқ ёшида,
Ҳайрон аросатда тургандай киши,
Турар истиқболнинг мубҳам ташвиши.
Ота-онасидан ажралиб нолон —
Етим қолганларнинг ошлари ёвгон.
Ким боса оларди ота ўрнини?
Ким боса оларди она ўрнини?
Айрилиқ заҳмати шундай мушкул иш,
Ота-она эди уларга ўтмиш.
Порлоқ истиқболнинг кўраман равшан,
Ўтмишингга боқиб, о, азиз Ватан.

IV

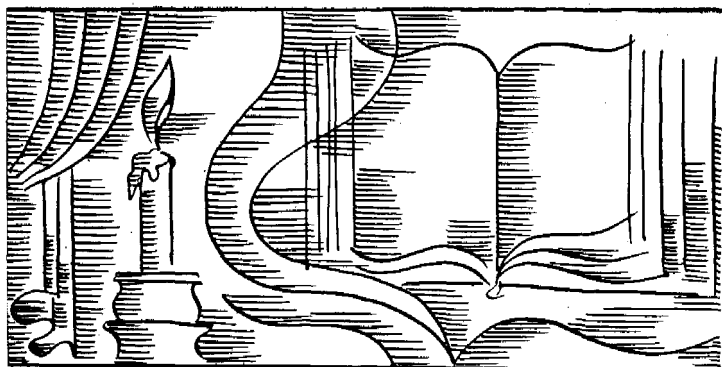
Европа, Осиё, Жануб ва Шимол
Бугун бир-бирига ўхшар бемалол.
Исёнкор Ғарб руҳи, Шарқнинг ҳолати
Шеърда ҳам кўрсатди ўз нафосатин.
Шаҳарлар, қишлоқлар ўзгармоқдадир,
Чўл, дарё ва тоғлар ўзгармоқдадир,
Радиолар сўзлар тиним билмасдан,
Газеталар ёзар қанда қилмасдан.
Театр, кинода қанча гап-сўзлар,
Фақат сукут сақлар кўкда юлдузлар,
Ҳаёт ўзгармоқда, ўзгармоқда онг,
Бугун бошқачадир кечагидан тонг.
Бугун бошқачадир ҳаёт тарзимиз,
Аммо бу қисматдан йўқдир арзимиз.
Ўзгариб кетса ҳам, иқболнинг равшан,
Чунки сен мангусан, о, азиз Ватан.

V

Битта сен эмассан ўзгариб кетган,
Битта сен эмассан бундай йўл тутган,
Шундай жонланиш бор ҳар бир бинода,
Шундай жонланиш бор бутун дунёда,
Аммо манзилларда йўқ эмас говлар,
Қурол ўқталмасдан туrolмас ёвлар,
Дунё-ку ёшариб, ўзгариб толмас,
Чунки қаршиликсиз юксалиш бўлмас.
Келиб кета берар қишу баҳор, ёз.
Ҳар фасл кийдилар ўзгача либос.
Ўзгариб-ўзгариб яшайсан ҳар чоқ
Мангу ўзинг бўлиб қоласан, бироқ,
Парвозинг сингари иқболинг баланд,
Эй, сен парвозларда чиниққан Ватан.

БОЛАЛИК ХОТИРАЛАРИ

**Бир пайт орзу ортидан қувиб
Кетган эдим бу ердан олис.
Энди ушбу далаларда мен
Соғинчимни кўраман ёлғиз.**

СОҒИНЧ

Айланолмай нимадир сўзга,
Эшитилар мазмундор саси!
Эгатлардан уфурар юзга
Иссиқ-иссиқ соғинч нафаси.

Томоғимга тиқилар недир,
Кўзларимда айланади ёш.
Шохи билан оҳиста елпир,
Кўчаларда толлар эгиб бош.

Хиёбонлар соғинч уфурар,
Ариқларда жилдирар соғинч.
Юрагимда соғинч ўкирар,
Мезон бўлиб ҳилпирар соғинч.

Бир пайт орзу ортидан қувиб,
Кетган эдим бу ердан олис.
Энди ушбу далаларда мен
Соғинчимни кўраман ёлғиз.

ИЎЛЛАР

Иўллар мени чақирарди безовта қилиб,
Иўллар мени тушларимда олиб кетарди.
Иўллар мени чалғитарди нораства билиб,
Қайга борсам ҳамроҳ бўлиб таъқиб этарди.

Гоҳи тикон кирса яланг оёқларимга,
Тикони йўқ сўқмоқларни излардим бекор.
Энди фикран қайтиб ўша сўқмоқларимга,
Сигир ҳайдаб ўтганимни кўраман такрор.

Бўйим ўсиб шу сўқмоқдан мактабга бордим,
Унда сўзни ҳарфга бўлиб ўргандим қайта.
Даштдай зеҳним шу булоқдан тинмай суғордим,
Қадри арзон ўша бахтли кунларим қайда?!

Шу сўқмоқдан чиқиб кетдим ҳаёт йўлига,
Чорлайверди сеҳр тўла нотаниш йўллар.
Шу йўлларда югурдим бахт истиқболига,
Бахтни олиб қочаверди янги манзиллар.

Хаёлимдай узоқ йўллар очди кўзимни,
Пайдо бўлди ўкинч каби аччиқ ваҳима,
Поёни йўқ чўлда кўриб ёлғиз ўзимни,
Ўйлаб қолдим: нима қилдим, мақсадим нима?

Доромидим? Широқ мени йўлдан урдими,
Қўшниларим эркини кўп кўрдимми, нечун?
Дарёмидим? Рақибларим тўғон қурдимми,
Сўнг нур берган қудратимга бўлмоққа мафтун?

Бахт туйғуси берган эди қалбимга гурур,
Мен бахт излаб келиб қолдим бу манзилларга.
Аммо бахтни қилган эдим қандай тасаввур,
Бахт нимадир? Дуч келар у қайси йўлларда?

Аниқ мақсад этагини тутмай югурдим,
Гоҳо айри кетдим ҳамроҳ йўловчилардан.
Чигал қисмат аро тўғри йўлга ҳам кирдим,
Дилда ажиб хотиралар қолди улардан.

Атрофимда очилмоқда алвон лолалар,
Кўк осмондан тўкилмоқда сирли бир оҳанг,
Осонгина улангандай узуқ толалар,
Тагин рангсиз уфқларга ёйилмоқда ранг.

ЧИНОРЛАР

Кўз тегмасин деган каби
Тақиб яшил туморлар,
Пайшанбанинг ўртасида
Турар мағрур чинорлар.

Кетар бўлсам, отам янглиғ —
Йўл бошида кузатиб,
Тўлиб-тошиб шивирлайди
Шохларини узатиб.

Олисларда умид бўлиб
Кирар доим тушимга.
Доим уни нишон қилиб
Мен қатнайман ишимга.

Менинг тутқин хаёлларим
Кенгликларга талпинса,
Ё қаноат гўшасида
Талпинишдан сал тинса.

Шу чинорлар эсга солар
Матонатли элимни.
Шу чинорлар эсга солар
Эсдан чиқмас тилимни.

Аммо мақсад чинор эмас,
Мақсад асли бу ёқда:
Чинорларни чинор қилиб
Тутиб турган тупроқда.

ОЙ ТУТИЛГАН КЕЧА

Ҳаммаёқда тақир-туқир,
Ҳаммаёқда ҳаяжон.
Босиб келар бир фалокат,
Ташвиш чекар тирик жон.

«Одам зоти айниб кетди,
Ботиб кетди гуноҳга...
Тавба...» дейди бувим тинмай,
Ёлворади оллоҳга.

Ойни аждар ютаётир,
Бўлмоқда замон охир.
Бу кулфатга чидаш қийин,
Бу фалокат кўп оғир.

«Паноҳингда асрагин», деб,
Холам нола чексалар,
Баланд-баланд хониш қилиб
Дуо ўқир кексалар.

Ким челак, ким мис тоғора
Ва чўп олиб қўлига,
Тақир-туқир ваҳм солар
Аждаҳонинг дилига.

Мен ҳам эски тоғорани
Даранглатиб урардим.
Аждар ойнинг бир четини
Ютганини кўрардим.

Қора кучлар юрагига
Шундай солиб таҳлика,
Ойни омон сақлаб қолдик
Одамларнинг бахтига.

Йиллар ўтди. Ой тутилса
Садо чиқмас ҳеч ердан.
Ҳеч ким энди ташвиш чекмас,
Хабардор ҳамма сирдан.

Уйлатади кулги қўзғаб
Эсга тушса у дамлар.
Эҳ, нақадар содда эди,
Якдил эди одамлар.

ЕШЛИКДАГИ БИР ЕЛҒОН

(Ҳазил)

Эсдан чиқмас ҳеч қачон
Утган дамлар бегумон.

Бувимлар бир ёз куни:
«Бозорга елгин,— деди,—
Бу товуқни сотгину
Нос олиб келгин»,— деди.

Аввал ҳам онда-сонда
Узум сотиб келардим.
Нос олиб, йўлда баъзан
Жиндай отиб келардим.

Оёқлари боғланган
Товуққа назар солиб,
Майли, деб йўлга тушдим,
Қўлтиққа қисиб олиб.

Етиб келдим бир зумда,
Бўлмоқда катта бозор.
Бозор ўнгидан келиб,
Дарров чиқди харидор.

Бувим айтган баҳога
Оғринмай олди бир қиз.
Қимматроқ айтмабман деб,
Бир лаҳза чекдим афсус.

Сўнг бувимга нос олиб,
Жилмайиб туриб қолдим.
Қизил тухум ушлаган
Жўрамни кўриб қолдим.

Саломлашдик шод бўлиб,
Сўзлашдик турдик бир зум.
У деди: «Сен ҳам олгин,
Уриштирамиз тухум».

Тишига уриб-уриб
Жўрам тухум танлади,
Биринчи бор мен ютдим,
У қўзини намлади.

Мен унга қарз бердим пул,
Тагин тухум олди у.
Шу тахлит қиморимиз
Ривожланиб қолди-ку.

Бозор куни. Болалар
Бир чеккада тўп эди.
Тухум уриштиргувчи
Ишқибозлар кўп эди.

Уйин қизиб, сеҳрлаб —
Олди мени ром этиб.
Қун ўтганин сезмабман
Гоҳ ютқазиб, гоҳ ютиб.

Кеч кирди. Энди уйга
Борай қайси юз билан.
Товуқнинг пули қани?
Айтай қайси сўз билан.

Сигир, бузоқ далада
Маърашиб қолганмикан?
Ёки бувим мункиллаб,
Етаклаб келганмикан?

Бувим сигир соққанда
Ким ушлади бузоқни?
Ўт ҳам қолган юлинмай,
Ерман роса таёқни.

Таёқ есам-ку майли,
Товуқ, пул йўқ, қайтаман?
Қимор ўйнаганимни
Қайси юз-ла айтаман.

Дўппимда тўртта синиқ
Тухум ётар. Мен-чи, лол...
Майли, дедим жўрамга,
Буни ҳам сен ола қол.

Бурнимни артиб аста,
Вайрон бўлган дил билан,
Ҳовлига кириб келдим
Нос ва қуруқ қўл билан.

«Қайда юрибсан, дайди,
Эсингдами мол —
ҳоллар?»

Бошимга дўлдай ёғди,
Дашном бўлиб саволлар.

Бориб-келса юз марта —
Бўлар эди бозорга.
Сенга ўйин бўлса бас,
Қолган ҳаммаси гўрга.

Еганинг ҳазм бўлгур,
Бунча қилмасанг диққат?
Нос ҳам олмагандирсан?..
Нос олгандим, ҳайрият.

Сен ўйин билан бўлиб,
Товуқ қочиб кетгандир.
Кел, ўтир, шўрвадан ич.
Қорнинг очиб кетгандир.

Бувимнинг ўзи айтди,
Товуқ қочиб кетган деб,
Мен «ҳа» дедим зўр-базўр,
«Ҳа», дедим бошим эгиб.

Оёқлари ечилиб
Товуқ гар қочган бўлса,
Носни қайдан олдинг?— деб
Мени тергаш ўрнига,

Раҳми келиб бувимнинг
Бошимни силаб кетди.
«Товуқ йўқолса гўрга»,
Гапга-гап улаб кетди.

Дўппи тор келган маҳал,
Хижолат бўлган маҳал,
Елғон гапирдим баъзан,
Гапларим ёвғон эди.

Яхши эмас бу, аммо,
Ноилож ёлгон эди...

Ҳаёт каттакон бозор,
Эҳтиёт бўл, укажон.
Қўлда боринг ютқазиб,
Бўлма мендай пушаймон.

СИНГИЛЖОН

Сендай маъсума йўқ, оқила ҳам йўқ,
Сен Ҳусн, Фаросат, Чидам тимсоли.
Сенга ишонаман, сендан кўнглим тўқ,
Сенсан аёл зотин сўнги камоли.

Босқинчи туйғулар асир этмасин,
Чорасиз қайғулар бўлмасин меҳмон.
Бахт қуши адашиб ўтиб кетмасин,
Сенинг бошгинангга кўнсин, сингилжон.

ТАБИАТ ВА ИНСОН

Дарёдаги тўлқинлар каби
Бўртиб, чўкиб ўтди фасллар.
Инсон ўсиб, қила бошлади —
Табиатга жиддий ҳазиллар.

Кашфиётлар бошланиб кетди,
Шошиб қолди қодир Табиат.
Шунда ҳам у яхшилик кутди,
Хизмат қилди сассиз, беминнат.

Хизмат қилар қанча замонлар,
Хизмат қилар бўйин товламай.
Аммо ётар ўтли армонлар —
Юрагида, қўйинг, ковламай.

Қанча қушлар, қанча балиқлар,
Қанча дарахт, ҳайвонлар зоти —
Наҳот унинг ёдидан чиқар,
Қолган бўлса биргина оти.

Ўтиб борар фурсат карвони,
У мутлақо тўхташни билмас.
Эй сен, буюк Ақл қурбони,
Энди ўйлаб кўрмасанг бўлмас.

Табиатнинг йўриғи бўлак,
Ўз кунини кўрар инсонсиз.
Аммо инсон бўлади ҳалок,
Табиатни этаркан жонсиз.

ҚИШЛОҒИМ

Этаги пахтазор, орти баланд тоғ
Ёнидан Зарафшон оқар эркалаб.
Миёнкал қўйнида оддий бир қишлоқ
Қуёш уйғотади ҳар кун эрталаб.

Боғ, дала, қирларга гул-лола сочиб
Баҳор одатига қилганда амал,
Шу ерни кўргандим кўзимни очиб,
Шу ер олам эди менга мукамал.

Шунда хаёлимга келмаган сира
Кўк осмон тубининг бунча кенглиги.
Катта қишлоғимнинг жаҳон олдида
Олма бетидаги холга тенглиги.

Денгиз бўйидаман,
Қалбимда ҳижрон,
Аммо бир гап келди кўнглимга бехос:

Бирдан қишлоғимни қўйиб ёнма-ён,
Қардошлар юртига айладим қиёс.

Қуёши ҳам ўша, ойи ҳам ўхшаш,
Тонглари ҳам ўша, гули ҳам ўхшаш,
Дарёси ҳам ўша, сойи ҳам ўхшаш,
Тупроғи ҳам ўша, йўли ҳам ўхшаш.

Ҳаммаси-ҳаммаси қалбимга яқин,
Ҳаммаси-ҳаммаси ўз ерим, бироқ...
Нимангдир ҳеч ерга ўхшамас тагин,
Сени соғинаман, қадрдон қишлоқ.

ОТАМГА

Етимдай жовдирар тунда юлдузлар,
Тинимсиз чайқалар мовий денгизлар.
Тоғлар оёғимга тўнкадай ботар,
Тонглар суйиб олма—умидлар отар.
Ёдимга тушади ўсган боғларим,
Тонгда шудринг кечиб юрган чоғларим,
Шу ўйчан, шу маъсум далалар ҳақи,
Ўша беғам ўтган паллалар ҳақи,
Гоҳи хат ёзишга тегмаса қўлим,
Гоҳи сиз томонга тушмаса йўлим,
«Боламнинг аҳволи нима кечди» деб,
Отажон, ўрганманг тунлари гам еб.
Ўз бахтин излаган одамларга хос,
Қўнглимда тахланиб ётибди ихлос.
Шайдо юрагимни мен қуёш қилиб,
Ўлкам осмонига қўёлсам илиб,
Унинг ёғдусидан баҳра олса эл,
Мени атасалар «фарзанди қобил»,
Бахтиёр бўлса ҳам ўшанда тарзим,
Барибир елкамда қоларди қарзим.

...Турмуш юкин олиб бобом кўлидан,
Юрмоқчи бўлдингиз иқбол йўлидан
Уша юкни сиздан олгандан буён,
Тинмай бормоқдаман истиқбол томон.

АГАР СЕН БЎЛМАСАНГ

Уйимга тўпланиб дўсту қардошим,
Шодликдан осмонга етганда бошим...
Ё бошимга тушса бирор мусибат,
Ёки биров айтса отамга раҳмат.
Йўлда учрашганда таниш аёллар,
Уртага тушганда мунис хаёллар
Деса:— Омон бўлгин. Тақдир. Начора,
Камолинг кўрмади онанг бечора.
Етти қат оламни кезиб чиқсанг ҳам,
Топилмас онангдай муштипар одам...
Сени кўргим келади.

Тугиб юрагимга турфа режалар
Ёр билан боғ кезсам ойдин кечалар,
Сирли куйлаб оқса жилғалар пастда,
Бахтимга юлдузлар боқса ҳавасда.
Еллар силаб ўтса гуллар юзини,
Англамоқ истайман улар сўзини.
«Боламнинг бўйини кўрай, деб, бир дам»,
Эҳтимол гул бўлиб чиққансан ердан.
Агар сен бўлмасанг, эй мушфиқ онам,
Насиб бўлмас эди менга бу олам.
Сени кўргим келади.

КЕЧҚУРУН ҚИШЛОҚ ЙУЛИДА...

Тўнғич қўрқувларим ёдимга тушар,
Жимгина куламан бугун очилиб,
Юпқа тун пардаси қаршимда учар,
Тепамда юлдузлар ётар сочилиб.

Парда ортидаги хонадонларда
Парпираб туради ўйчан чироқлар.
Бирин-кетин сукут бағрига кириб,
Аста эриб борар йироқ-йироқлар.

Отам ҳозир қўйга кунжара бериб,
Ҳовлида оҳиста ўйлаб тургандир.
Балки мени кеча тушида кўриб,
Укамларга бир-бир айтиб юргандир.

Эҳтимол ётгандир шифтга термилиб,
«Нимага хат келмай қолди, деб, ундан»,
Эҳтимол амаким олдида кулиб,
Сўзлаб ўтиргандир хайрли кундан.

Балки олис эллар урфи, одати,
Уруш ва тинчликдан чиққан бўлса гап,
Кўнглини ёзишнинг келиб навбати,
Дўстлар даврасида ўтирар сўзлаб.

Мен эса шуларни қилиб тасаввур,
Соғинч билан тез-тез ташлайман қадам.
Бир йил кўрганим йўқ қишлоқни, ахир,
Ораси поездда бир кун бўлса ҳам.

Бемехр, экан деб ўйламанг, йўллар,
Қадрдон далалар, таъна қилмангиз.
Утиб кетганда ҳам ҳисобсиз йиллар,
Энди келмайди деб хуноб бўлмангиз.

Пойтахт ўйламасин севмас экан деб,
Шаҳарлик дўстларим қилмасин гумон,
Шеърма-шеър бораман қалбимни очиб
Сенга — Ўзбекистон — яшнаган макон.

ТАРВУЗ

Бозорлар тўла тарвуз,
Дўконлар тўла тарвуз...
Тарвуз кўрсам эсимга
Бобом тушади ҳануз.

Кўзин юмиб ётарди,
Ётар эди дард чекиб.
Хаёллари чопарди
Қаноти ерга тегиб.

Бир кун тонг отар пайти
Секингина қимирлаб,
Ўғилларин чорлади
Гоҳ бўғиқ, гоҳ пичирлаб.

Ўғиллар жангга кетиб,
Қайтиб келмаган эди.
Уларнинг бор-йўқлигин
Бобом билмаган эди.

— Эргашжон, Орифжон!— деб
Чақирди такрор-такрор.
— Одам юбордим,— дерди
Юпатиб бувим ночор.—

Қириб келар эшикдан,
«Отажон», деб бирма-бир.
Отажони, қийналманг,
Бағрингиз тўла ҳозир.

Аmmo бобом: Эргашжон,
Орифжон!— деб пичирлар.
Ташқарида шамолдан
Қайрағочлар гичирлар.

— Орифжон, келдингми? — деб
Бобом аста очди кўз.—
Тарвузга кўнглим кетди,
Тоғиб кел бир карж тарвуз.

Бувим йиғлаб юборди,
«Тузалади энди», деб.
Тузалиб кетар эди
Беролсак тарвуз тоғиб.

Уруш битганми, йўқми
Билмайман қишми ё куз.
Бобом силаб ёстиқни
Ётарди очмасдан кўз.

Тарвуз кўрсам, эсимга
Бобом тушади ҳануз.

ДУСТИМ МУХТОРГА

I

Бировдан панд есам, дакки эшитсам,
Ёки ҳиммат кўрсам бировдан холис —
Сен пайдо бўласан кўнглимда шу дам,
Ёнимда бордайсан, бўлсанг ҳам олис.

Баъзан шундай сени кўргим келади,
Гаплашгим келади кулиб, кулдириб,
Аммо хизмат бурчи тутиб қолади,
Муштоқ юрагимга соғинч тўлдириб.

Хаёлан болалик чоғимга қайтиб,
Ёнингга чопаман субҳи саҳарда,
Зумрад хола боғи гулини айтиб,
Тур деб уйғотардим ҳар кун баҳорда.

Хўрозлар қичқириб, итлар вовиллаб
Қишлоқ ортда қолар.
Биз шудринг кечиб
Чопамиз. Қосадай ул атргуллар
Омон турганми, деб энтикиб, чўчиб.

Нега Зумрад хола боғи, дедилар,
Таваронга¹ яқин ўша чорвоқни?
Сени эслаганда шу эсга келар,
Кўргим келар ўша эгасиз боғни.

II

Сени Мухтор Новвой дейдилар бугун,
Туну кун уйингдан аримас одам.
Кимдир нон ёптирар ўғил тўйи-чун,
Ким келар бошига аза тушса ҳам.

Нон бўлиб ҳар уйга кириб боради
Сенинг мурувватинг, меҳринг, меҳнатинг.
Сенда ҳар ким дилкаш дўстин кўради,
Дўстим, нондай ўлсин шону шуҳратинг.

Уйингни сўровди бир киши келиб,
Ерда қолдирмасдан унинг сўзини —
Турар жойинг айтдим деҳқонча қилиб,
Шундай таърифладим сўнгра ўзингни:

«Бўйи ўхшаб кетар Чарли Чаплинга,
Чаплинга ўхшайди мўйловчаси ҳам.
Беғубор болалик завқи бор унда,
Бекорчи ташвишлар изтироби кам».

¹ Қишлоқ номи.

Бировдан панд есам, даkki эшитсам,
Ёки ҳиммат кўрсам бировдан холис —
Сен пайдо бўласан кўнглимда шу дам,
Ёнимда бордайсан,
Бўлсанг ҳам олис!

ЯХШИЛИК ҚИЛГАНДА

Ёшликда бор эди икки каптарим,
Янгроқ орзуларим, кўнгил дафтарим.

Бири оппоқ эди, бири кўк эди,
Улар билан ҳар дам кўнглим тўқ эди.

Кўк каптарим тухум босарди инда,
Оқ каптарим парвоз этарди шунда.

Бирдан пайдо бўлди қайдандир калхат,
Каптарга ташланди гўёки даҳшат.

Толдан камон ясаб олиб юрардим,
Уқлаб камонимни, қўйиб юбордим.

Оқ патлар сочилиб кетди ҳавога,
Қайга, қайга борай энди давога?!

Бошидан арисин дегандим хатар,
Ёнимга йиқилди ўқимдан каптар.

Унда бола эдим, улғайди ёшим,
Аммо ҳамон қотар девона бошим —

Дўст дўстга яхшилик қилганда зинҳор
Каптар қисматига қилмасин дучор.

ҚИСМАТ

(«Калила ва Димна»ни ўқиб)

I

Елкасида қоп тўла юк,
Армон тўла юраги.
Дил ёрарга бир дўсти йўқ,
Суянмоққа тираги.

Қопни қандай тўлдирсам деб
Уйлар эди туну кун.
Унда кучли йигит эди,
Кучига бўлди мафтун.

Йиқилганни тегиб ўтди,
Кесак отди турганга.
Бузғунчига мадад берди,
Ҳасад қилди қурганга.

Нафси тинмай: «Уйла, деди,
Уйла ёлғиз ўзингни».
Ақл бўлса: «Ҳали вақт бор,
Очгин, деди, кўзингни».

Бора-бора қоли тўлди,
Кучи кетди белидан.
Шунча яшаб битта раҳмат
Эшитмабди элидан.

Оғир-оғир нафас олар,
Азоб чекар виждони.
Кўтармоққа дармони йўқ,
Ташламоққа имкони.

На бахт берар йиққан моли,
На бағишлар куч, гурур.
Елкасида гуноҳ юки,
Гуноҳ юки кўп офир.

II

Кўрдим яна бир одамни,
Юк кўтариб борарди.
Кўриб қолса муҳтожларни
Дарров ёрдам берарди.

Қопи тўлар борган сари,
Юки ошар дам сайин.
Чарчоқ билмай қадам ташлар,
Кулиб қўяр гоҳ майин.

Пушаймонга қул бўлмас ҳеч,
Қалби тўлмас армонга.
Эзгү ишлар юк бўлмайди,
Қанот бўлар инсонга.

ТУТ

Иўлдош Сулаймонга

Қатор каллак тутлар паришон турар,
Гўзал манзаранинг ҳуснини бузиб.
Саратон атрофда айланиб юрар
Дарахтлар соясин қисқартиб, чўзиб.

Тутларда қайтадан уйғонар куртак,
Куртакдан ўсади нозик шохчалар.
Кузгача нарт билан қопланар каллак,
Ҳуснга тўлади яна боғчалар.

Нартларин пишитар куз шамоллари,
Қиш-чи, омонатга олар япроғин.
Баҳор қайтаради қишнинг қарзини,
Япроққа тўлдириб унинг қучоғин.

Аммо қирқилади яна шохлари,
Яна аросатда қолар сўппайиб.
Қуртхонага кетар япроқ боғлари,
Қуртлар пилла ўрар ундан дўппайиб.

Сарбонин йўқотган мунгли карвондай
Қайтадан ошлайди ҳаётини у.
Бахт йўлида доим куйган инсондай,
Тут ҳам кўкармоққа интилар мангу.

* * *

Мовий кўкни оқ чизиқ тортиб,
Икки бўлиб ўтди самолёт.
Бола боқди бурнини артиб,
Ҳайратини қилмай эҳтиёт.

Билмадим у нелар ўйлади,
Не тугилди мурғак дилида,
Узи билмай қўшиқ куйлади,
Чўп—самолёт учди кўлида.

Аммо боқса ортига шу дам
Кўринмади олпоқ чизиқлар.
Унга бирдан дуч келди алам,
Алам билан юборди йиғлаб.

Ниҳол орзу шунда шафқатсиз
Имкон билан тўқнашди илк бор,
О, жигарим сўнмаса шу ҳис,
Ориятинг кўп чекар озор,

Сўниб кетса, чекмайсан алам,
Кун кўрасан ҳамма қатори.
Оддий бўлар орзуларинг ҳам,
Курашларнинг тутмас хумори.

Кучли бўлса ориятинг гар,
Топмасанг ҳам излаб фароғат —
Қолар сендан ёрқин сўқмоқлар,
Юртга етар сендан шароғат.

САМАРҚАНД

Салобатинг, камолингга изламай қиёс,
Рим, Қоҳира тақдирдан сўзласам бир оз;
Гомер билан Геродот ҳам қилмай эътироз —
Шаҳрим, сени буюклик-ла қўйиб ёнма-ён
Бири тарих, яна бири ёзарди дoston.

Аммо улар қилиб кетди қилар ишини,
Сен-чи, ҳамон лол этасан кўрган кишини,
Сўзлагандай ҳар ким чала қолган тушини,
Сайёҳ айтиб тугатолмас, бегона гарчанд,
О, мен қандай тамом қилай мадҳинг, Самарқанд!?

Завол олиб келган чоғи сенга Искандар,
Камолингни кўриб шошиб қолди шу қадар,
Ўз халқини ранжитмоқдан қўрқмаса агар,
«Ўз ўғирдим ҳаммасидан, бориб айт шамол,
Шу ер менинг Ватаним», деб айтарди дарҳол.

Аммо бошқа бир йўл билан айтиб сирини,
Шу диёрга пайванд қилди ўз тақдирини,
Бу лаънатдан поклаш учун она-Ерини,
Мардлар қилич яланғочлаб кирди майдонга,
Ўлди, аммо доғ туширмай ўлди виждонга.

Кечир шаҳрим, босиб ўтган йўлинг кўп узоқ,
Ҳар бир кунинг китоблардан маълумдир, бироқ.
Уни қайта такрорлашга ҳожат йўқ бу чоқ,
Аммо янги кашфиётдай кўтариб баланд,
Фуруримни айтмоқчиман сенда, Самарқанд.

Чигирткадай ёпирилди Шарқдан гур этиб,
Ўтди қанча водийларни чўлдай қуришиб.
Қанча бўғди икки қитъа ёқасин тутиб,
Танти тақдир эркалаган мўғул зотлилар,
Чингиз отли, Боту отли, учқур отлилар.

Зулмат ичра шуъла сочиб ўтар қаҳрамон,
Курашларда устоз бўлар шафқатсиз замон,
Тарих уни олиб кетар мангулик томон,
Шу тахлит бахт қуши қўниб азиз бошинга,
Қанча-қанча мард ўғлонлар келган қошинга.

Ҳеч бир дардга бўлган эмас манманлик даво,
Боязиднинг бошига ҳам шу бўлди бало,
Сўнг Европа қудратинга бўлиб маҳлиё
Кўрқув ичра назар солди сенга, Самарқанд,
Боязиднинг кулфатидаш шод эди гарчанд.

Шайтон йўлдан урди сўнгра ҳакамларингни,
Эслайсанми қондай қизил шабнамларингни?
Ёзиб адо қилолмасман аламларингни,
Аммо шунча кучли эди ишонч, бардошинг,
Қуёшингни ютолмади аччиқ кўз ёшинг.

Гоҳи юксак-юксакларга айладинг парвоз,
Гоҳ узилди авж пардада янграб турган соз,
Гоҳи ёниб кетган каби беназир қоғоз —
Ениб кетдинг, кулларингни учирди шамол,
Тағин пайдо бўлдинг, чунки халқинг безавол.

Етти тепа елкасига Римдай ўрнашиб,
Сафар қилдинг, жабборим, деб Кунга эргашиб,
Ахсикату Хоразмдай шонга буркашиб,
Али Тегину Жалолиддин полвонлар ўтди,
Қошғарийдай, Берунийдай ўғлонлар ўтди.

Бир қўлингда қилич билан бугдой бошоғи,
Бир қўлингда Қуёш қўнган юртинг байроғи,
Хотирангда боболарнинг ўлмас сабоғи,
Балки шундай бўлгандирсан, шаҳрим, бурунда,
Аммо бугун сен шундайсан тасаввуримда.

Чўпон ота тепаликдан ташлайди назар:
«Нима бўлди? Кечагидан ўзгадир шаҳар?
Кўксаройда бир гап борми? Нотинч шу қадар?»
Қўнғироғин жаранглатиб ўтаркан карвон
Сарбон айтар: «Қурбон бўлмиш аллома султон!..

Кечир шаҳрим, босиб ўтган йўлинг кўп узоқ,
Ҳар бир кунинг китоблардан маълумдир, бироқ,
Уни қайта такрорлашга ҳожат йўқ бу чоқ,
Аммо янги кашфиётдай кўтариб баланд
Аламимни айтмоқчиман сенда, Самарқанд.

Утмиш билан истиқболинг туташган ерда.
Мен кўрганман саховату макрни бирга.
Бугун бағринг тўлганда ҳам иқболу нурга,
Уша макр асорати жилмаяр келиб,
Йиллар оша хотирамни безовта қилиб.

Нону қатиқ бўлиб бирга йўллар юрмадинг,
Наҳот совға ортидаги тўрни кўрмадинг?
Шубҳа қилдинг, аммо нечун отни бурмадинг?
Қанча тилсим ва қудратга бўлсангу эга
Ишлатмасанг нега керак шунча тажриба?

Мумкин бўлса ҳаётингдан юлиб ташламоқ,
Тарихингда турмас эди шунча қора доғ.
Шартта юлиб ташлар эдим ўйлаб-нетмай, оҳ!
Гарчи кўркам дамларингни адо этган у,
Аммо қалбга томир каби сингиб кетган у.

Сизга эмас, аجدодларим, бу таъна зинҳор:
Ҳамон юрар аламзада руҳингиз бедор,
Бўлмасин деб яна шундай хатолар такрор,
Сўнмасин деб уйингизда порлаган чироқ,
Авлодларга ибрат бўлсин дейман шу сабоқ.

Кечир, шаҳрим, босиб ўтган йўлинг кўп узоқ,
Ҳар бир кунинг китоблардан маълумдир, бироқ,
Уни қайта такрорлашга ҳожат йўқ бу чоқ,
Аммо янги кашфиётдай кўтариб баланд,
Армонимни айтмоқчиман сенда, Самарқанд.

Гоҳ юмшоқ, гоҳ аччиқ кулиб Афанди кезар,
Мугомбирлар, нодонларни содда Кал эзар,
Алла тинглаб ҳар бешикда Алпомиш ўсар..
Помирдан то Оролгача пахта экиб эл
Меҳнат билан ўзини ҳам қилади қойил.

Чу, тулпорим, ҳамма ўйнаб-кулмоқда бугун,
Кўҳак ёқда Навруз тўйи ўлмоқда бугун,
Тўрт тарафдан чавандозлар келмоқда бугун..
Эй, шамоллар, ёпишмангиз тулпор ёлига,
Қадим Турон бормоқда ўз истиқболига.

ДЕНГИЗ БИЛАН УЧРАШУВ

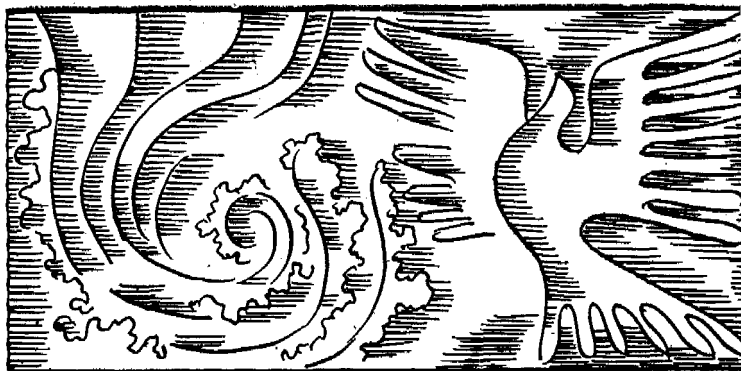
Салом, денгиз!

Салом, ғалаён!

Муштоқ эдим сени кўрмоққа.

Рўпарамда бўлдинг намоён,

«Салом!» дея сапчиб қирғоққа.

• • •

Салом, денгиз!
Салом, галаён!
Муштоқ эдим сени кўрмоққа.
Рўпарамда бўлдинг намоён,
«Салом!» дея салчиб қирғоққа.

Ғазабингни тутмайсан пинҳон,
Яширмайсан қувончингни ҳам.
Феъл-атворинг сирли бир жаҳон,
Табиатинг сирли бир олам.

Шовқин солиб ҳайқир кучлироқ,
Тўлқинларинг ётсин тоғларга.
Қим бағрига ташласа қармоқ,
Тўлдирмасин бағринг доғларга.

Менга ёқмас бўғиқ туйғулар,
Янграйверсин долғанг, эй денгиз,
Омон бўлсин шифобахш сувлар,
Куним чўлга қолмасин ёлғиз.

Баланд тоғлар атрофинг ўраб
Соқчи бўлиб турар бошингда.
Соқчиларинг кетмасин нураб,
Адо бўлма денгиз ёшингда.

* * *

Мен ҳар кеча хаёлда
Оёғингга бош уриб,
Қаровсиз меҳрим гулин
Сугориб кўз ёш билан,
Тонг олдида чиройинг
Баҳосини ошириб,
Марҳаматинг кутардим
Беҳуда бардош билан.

Сен ҳам ўйлаб тонггача
Тўлғонарсан эҳтимол,
Кўзинг илинса бир дам
Тушларингда кўрарсан...
Ҳеч нарсадан хабарсиз
Ташвиш тортмай бемалол,
Гулшанларда сайр этиб,
Қўшиқ айтиб юарсан.

Элчиларим шеърларим,
Менинг чаққон дўстларим,
Қанча тадорик кўриб,
Чиққан эди сафарга.
Ҳамон қайтиб келмади,
Йўлда ҳамон кўзларим,
Хабар бергин қўлингга
Ўлган бўлса агарда...

ДЕНГИЗ БИЛАН СУҲБАТ

Қора денгиз, майли қутур,
Е майлига сокин тур,
Хаёлимни бўлма фақат,
Хаёлимга қанот бер.
Майда гапдан тўйиб кетдим,
Пичирлама қирғоққа.
Шубҳа дарди юрагимнинг
Қирғоғига урмоқда.

Қора денгиз, қалбим каби
Нотинч денгиз, қулоқ сол.
Сен орзулар заволини
Тушунарсан эҳтимол.
Қанча орзу, армонларни
Тўлқинларинг ютгандир.
Қанча жонни ночорликдан
Балки халос этгандир.

Кўз ёшидан келгандирсан
Балки ўзинг дунёга.
Балки шундан сувинг шўру
Ҳаяжонинг зиёда.

Шовқинингда не маъно бор,
Сукутингда қандай сир?
Қулоқ солгин гапга, ахир,
Уйноқламай, шошмай тур.
Тонгда желиб сувга айтар
Қўрқинчли туш кўрганлар.
Туш айтмоққа келмагандир
Қирғоғингда юрганлар.
Туйғуларим тўлқинингдай
Босиб келар басма-бас,
Тутқич бермай ҳайқирмоқда
Қалбимда бир янги сас.

Гўё зулмат соқчисидан
Дакки еган сингари,
Чиқиб келар қуёш сувдан
Қип-қизариб юзлари.
Жимир-жимир тўлқинлар ҳам
Қизардию бир зумда,
Ажиб ҳайрат, қувонч, кўрқув,..
Сезиб қолдим ўзимда.

Ҳар бир сирли аломатни
Яхшиликка бургайман,
Бу қип-қизил қон рангида
Истиқболни кўргаёман.
Тўлқинлардан тўлғанади
Юрак ҳовучлаб замин,
Чунки сенда туғилмоқда,
Туғилмоқда янги кун.

Янги кунни қутлаб учар
Чағалоқлар бошингда,
Тўлқинларга далда бериб
Маъруф турар қошингда.
Агар қисмат истиғноси
Қўп кўринса кўзингда,
Денгиз, мени тўфон чоғи
Ҳамроҳ деб бил ўзингда.

ЁМҒИРЛИ КҮНЛАР

Неча кунки ҳаво очилмас,
Неча кунки очилмас кўнглим;
Табиат ҳеч илтифот қилмас,
Кайфиятим билмайди кўним.

Гоҳ майдалаб ёғади ёмғир,
Гоҳ мўралаб бекинар қуёш,

Китоб ўқиб, қиламан сабр,
Гоҳ унга ҳам қолмайди бардош.

Булут босган тоғларни кўриб,
Исён қилар эринчоқ ҳислар.
Қўл-оёғим кишансиз туриб,
Тутқун ҳоли бошимга тушар.

Сарвиқомат дарахтлар кулиб,
Яшнаб турар, ювиб сочини.
Тўймас эдим аввал тикилиб,
Келтиради энди гашимни.

Деразадан қарайман дилгир,
Шовуллайди денгиз, чорлайди.
Аммо ҳамон ёғади ёмғир,
Юраккинам унсиз зорлайди.

ТОНГДА

Салом, денгиз!
Нега жимсан?
Хаёл суриб қолдингми?
Тунинг жуда зулмат экан,
Қоронғида толдингми?

Ё субҳидам таровати
Этди ўзига шайдо?
Ё беқарор хаёлингда
Бир шумлик бўлди пайдо?
Ё субҳидам бошинг силаб
Айтмоқдами тарона?
Сукут сақлаб туришинг ҳам
Денгиз, бунча мардона...

АРМОН

Тун буйи ҳаловат билмади денгиз,
Укириб,

талпинди деразам томон.

Зулмат қучоғида тўлганди ёлғиз,
Мен-чи, бўлолмадим дардига дармон.

ҚИРҒОҚ ВА ДЕНГИЗ

Йўлида тургандай макр девори,
Бузиб ташламоққа қилгандай қарор,
Кетма-кет зарб билан урар тўлқинлар,
Қирғоқ зарбаларни қайтарар такрор,

Нечун денгиз билан олишар қирғоқ,
Нечун қирғоқ билан олишар денгиз?
Иккиси бирликда қилади гуноҳ,
Сабр ва жабрда иккиси тенгсиз.

ДЕНГИЗ ҚУТИРГАНДА

Эй, кимга дағдаға қиласан, бўтам,
Қимга тиш қайрайсан ўзингдан-ўзинг?!
Боши берк кўчадан чиқмоқ истайсан,
Боши берк кўчадан чиқмайди сўзинг.

У қанча жарангдор, қанча заминдор,
Қанча оҳангларга сероб бўлмасин:
Деворлар ичида чўри каби хор,
Чўри эрур қанча ойдаи тўлмасин.

Юзин булут тўсган қуёш каби у,
Гўзал чеҳрасини кўролмас инсон,
Булутли кун эса келтирар уйқу,
Уйғонмоқ истайди мудраган жаҳон.

Сен эса дағдаға қиласан кимга,
Деворлар сўзингга тушунмас, ахир.

* * *

Тунда юлдузларга афсона бўлиб,
Кундузи ўзимга бегона бўлиб,
Кўйингда кезарман, сен-чи, беҳабар,
Кетсам ҳам билмайсан девона бўлиб.

Қалава учини йўқотдим сенсиз,
Иссиқ ёз кунда совқотдим сенсиз,
Сен-чи, бахтиёрсан, орзуларинг мўл,
Орзу дарахтига тош отдим сенсиз.

Чорлайман ҳар лаҳза номингни айтиб,
Сени сўроқлайди ўйларим дайдиб.
Қора тун денгизи ютар барини,
Бирорта сўроғим келмайди қайтиб.

Бахтимга ишонч бор дунёда ёлғиз,
Ишонч ҳам мен каби пиёда, ёлғиз.
Сен отлиқсан, бахтинг барқарор бўлгур,
Ҳеч кимса бўлмасин афтода ёлғиз.

* * *

Шамол йўлга кузатиб қўйди,
Ўйин қилди роса ёнимда.
Нима учун бунчалар куйди,
Бўрон борми менинг жонимда?

Юрдим қанча манзиллар ошиб,
Хаёлларим йўлда қолдилар.
Қайтиб келсам, булутлар шошиб
Ёмғир билан кутиб олдилар.

Алдамоққа бола яхши,
Бола эмас у ахир.
Ростгўйдик-ку инсон нақши,
Инсон нақши беқадр.

Иккиланмай, шубҳа қилмай,
Ҳаёт қурсин десангиз;
Қалбида бор гавҳарини
Баҳам кўрсин десангиз;

Алдаб-алдаб ўргатмангиз
Уни ёлғон сўзлашга,
Сизга бошқа ваъда бериб,
Бошқа йўлни кўзлашга.

Қатта одам гаши келиб
Унутмоқчи бўлса гар.
Дастак қилиб илиб олар
Ёлғон гапни болалар.

Сиз кетасиз бир кун унга
Мерос қилиб дунёни.
Сиз қолдирган ёлғон ичра
Излаб қолар зиёни.

Бир кун йўлда қоқилганда
Изтироби ортмасми?
Сиз туфайли бир умрга
Улар азоб тортмасми?!

БИР БЕФАҲМГА

Хўрликларни совға каби
Қабул қилиб туну кун,

Наҳот сира ўйламасанг;
Бу «совғалар» не учун?

Раҳмат ёгса, қувонч ёгса
Ўзгаларнинг бошига,
Мунча бошинг нишон бўлар
Маломатлар тошига?

Ўзгаларнинг юзи ёруғ,
Қўли баланд бир умр,
Нега сенинг тилинг қисик,
Бошинг эгик, беғурур.

Юк кўтарган ютиб чиқар,
Бир кун келар деб омад..
Наҳот умринг сўнгигача
Қилсанг хўрликка тоқат.

Ёки барча жабру ситам
Бир сен учун чиққанми?
Ёки онанг бу дунёга
Таҳқир учун туққанми?

ДУНЕ ЭКАН...

Дарё каби тўлғоқ билан оққан йўлларда,
Қанча суздим қайиқ қилиб тилакларимни,
Аммо баъзан тушиб қолиб ўлик кўлларга,
Чиқолмасдан толиқтирдим билакларимни.

Мени хасдай ўйнатмоқчи бўлса тўлқинлар,
Гоҳи хастдай ётиб олдим атай бепарво.
Шунда қуртдай жилпанглашиб совуқ ёлқинлар,
Совуқликни жўшқинлик деб қилдилар даъво.

Гоҳи суздим янги-янги тўлқинлар сари,
Ҳеч бир маъно изламадим қилган ишимдан,
Ҳамма нарса гўзал эди хаёл сингари,
Аммо қилдай наф йўқ эди филдай кучимдан.

Шунда бирдан бошим узра меҳрини сочиб,
Чаққон тил ва сеҳр билан лол қилиб элни,
Ҳаммага деб бир ўзига катта йўл очиб,
Муқом қилса танимабман Мефистофелни.

Гоҳ кулардим қотиб-қотиб гўдакдай маъсум,
Гоҳи ҳайрон бўлар эдим ёқамни ушлаб.
Бирдан менинг ҳаётимда ўзгарди мавсум,
Кетиб қолди ажабланиш ҳисларим ташлаб.

Кўримсизлик гўзалликка қўшилиб кетди,
Аралашиб кетди гўё ер билан осмон.
Дунёдаги ҳамма қизиқ нарсалар йитди,
Ҳеч қолмади юрагимда Ишонч ва Гумон.

Қўлим ишга бормай қолди бу ҳол дастидан,
Руҳ барглари хазон бўлмай тўкилди бир-бир,
Чиқолмасдан босиб қолган бу тош остидан,
Қанча ётдим, энди айтиб берсанг-чи, Сабр?

На зерикиш, на бир лаззат, на таскин топмай,
Чорасизлик қабрида мен қанча мудрадим,
Қарахт бўлган ҳиссиётим юзини очмай,
Қарахт ётган дамларимни қанча судрадим?

Нега ташлаб юбормадим ғурбат тошини,
Наҳот шу ҳам андишага киради, наҳот?
Андиша деб атасалар ғурур тожини,
Нега унга чорасизлик бўлар мукофот?!

Дунё экан, мен ўзимни ўнгладим яна,
Тўнқарилган тошбақадай эмасман ожиз.

Яна гумон ва ишончим кўксимда мана,
Энди кетмас улар мени қолдириб ёлғиз

Салом, дунё!

Салом сенга, нурли истиқбол!

Салом сенга, тилагимдай вафодор йўлим,

Салом сенга, зикна куним, сен ҳам омон бўл,

Салом сенга, юзи ёруғ, баҳодир элим!

ШЕРВАЧЧА

(Лавҳа)

Тун. Женева кўли бўйидаги уйнинг иккинчи қаватида чироқ кўринади. Байрон палағда кайфият билан ўз-ўзича сўзлар, Эҳтиёткор эса иягини кафтига тираб, ачинганнамо унга қараб ўтирибди. Англиядан дам олишга келган Савдогар дераза олдида турган шоирни кўриб ичкари киради.

Шу суҳбатда, мен ҳам бор эдим, тўғрироғи, Байрон ҳақидаги турли асарлар, Байроннинг шеър ва достонларини ўқиб, ўша суҳбатларда иштирок этгандай эдим.

БАЙРОН:

Мен илгари шеър ёзардим ғам чекканимдан,

Энди қалам тебратаман зерикканимдан.

Бургут каби руҳим баланд этмаса парвоз,

Юрагимдан тарқалади синиқ бир овоз,

Гарольднинг-ку овозига ўхшамайди у,

Корсар¹га ҳам бегонадир бу тахлит туйғу.

Е Манфред², ёки Ҳобил³ зардаси сўниб,

^{1, 2, 3} Байрон достонларининг бош қаҳрамонлари.

Юрагимнинг бир бурчида инграйди тўниб.
Ераб, менга нима бўлди, қани журъатим,
Ёки руҳим йўқотдим мувозанатим?!
Ёт элларда дарбадарлик насибам бўлди,
Наҳот бевақт иродамининг дарахти сўлди.

ЭҲТИЁТҚОР:

Сен лорд эдинг, палатада бор эди ўрнинг,
Шунинг учун кўтарилиб кетдим бурянг?
Ёки тўрт-беш қофияни тиздингу шошиб,
Назарингда кетди бирдан маргабанг ошиб?
Уйладингки, сендан ўзга шоир йўқ гўё,
Сен борлигинг учунгина мавжуддир дунё

БАЙРОН:

Бундай разил ғамхўрликни қаердан олдинг,
Ўзинг кимсан? Қайдан менга дуч келиб қолдинг?
Ёки бирор асаримда ожиз термилиб,
Раҳм-шавқат сўрадимми нодонлик қилиб?
Ғуруримга хиёнатни кўрмасман раво,
Сен дардингга ўзгалардан излагин даво.
Вольтер фикри қамраб бутун еру самони,
Бир ўзига душман қилган бўлса дунёни,
Зулми учун душман бўлиб еру самога,
Мен бир ўзим қарши чиқдим бутун дунёга...

САВДОГАР:

Уҳ-хў, қара, билмабмиз Мусо экан бу,
Балки ғамлар саҳросидан олиб чиқар у,
Балки бизни қилмоқ учун гуноҳдан фориг,
Ўзинг дерсан кўкдан келган Исойи солиҳ.
Қани, қани, давом эттир, қўшингингни айт,
Битта нодон тингламоққа тайёр турган пайт.

Гап сотишга турган бўлсанг топмай харидор,
Сафсатагни эшитгайман бермасдан озор,
Мерос бўлиб қолганди-ку қўрғон ва олтин
Аммо битта саволим бор, жавоб бер олдин:
Чучварадан мақсад — фақат гўшт емоқ эмас,
Шеър ёзмоқда сенга пулми, шуҳратми ҳавас?

БАЙРОН:

Сиз пул билан ҳисоблайсиз ҳамма нарсани,
Каллангизда пулдан бошқа нима бор, қани?
Сиз пул билан ақллари кишанлаб олиб,
Не-не гўзал юракларни занжирга солиб,
Хўрланганлар тақдирига қилиб киноя,
Яратгансиз ўзингизга пулдан ҳимоя.
Пул олдида нима сизга номус ва гурур,
Пулсиз эрк ҳам, адолат ҳам бермайди сурур
Менинг пулим бозорларда изламас фойда,
Менинг қўлим ишга тушмас макр бор жойда,
Менинг пулим курашларда кўрсатар кучин,
Мен уларни сарф қиламан эркинлик учун.

САВДОГАР:

Мана сизга, ўзин санаб ягона оқил,
Валломатлик либосини кийган ноқобил,
Доим шундай, ким билмаса чўнтак нафини,
Сояси йўқ ҳаёл билан оқлар гапини.
Озодликни еб бўлмаса, кийиб бўлмаса,
Нима фойда хазинага қўйиб бўлмаса...

БАЙРОН:

Мазлум элнинг орзусидир менинг хазинам.

САВДОГАР:

Бой экансан. Халқ орзуси тугамас ҳеч ҳам.
Аммо ундан нима фойда? Сени барибир —
Халқ ўзидай жафокаш деб ўйламас, ахир.

БАЙРОН:

«Нима фойда, нима фойда?» — дейсиз бстиним,
Аммо ўйлаб кўрдингизми сиз ким, шоир ким?
Ҳисоб, фойда қонингизга сут билан кирган,
Шоирга-чи, бундай туйғу туюлар жирканч.
Майли мени севмаса ҳам бирорта киши,
Майли лордлар лорд демаса, ишчилар ишчи.
Аммо ожиз, ғарибларнинг ҳаммасини мен
Фойда кутмай қўллашимга бўлгайсиз амин.
Қасби фитна, бўҳтон бўлган иблислар фақат
Қасос тўла юрагимдан тополмас шавқат.
Улар менинг ҳаётимга заҳар солдилар,
Улар менинг ватанимни тортиб олдилар.

САВДОГАР:

Англадимки, юрагингда таҳ-батаҳ армон,
Агар сенга рухсат берса, кечирса замон —
Қушдай учиб борай дейсан Албион сари,
Рост, нега ҳам юрмоқ керак дайдиб сарсари.
Ялин, ёлвор, жамиятдан сўрагин шавқат,
Саховатли қирол балки қилар мурувват.

БАЙРОН:

Тасодифан узилмаса ҳаётим агар,
Албионга қилажакман бир куни сафар.
Журнал очиб, жаҳондаги гаплардан элни —
Огоҳ этмоқ учун маҳкам боғларман белни.

Ватан меҳри олисларга бериб ҳарорат,
Менга ёрқин уфқларни қилар башорат.
Ўтмишимда бўлмагани бирор рўшно кун,
Зора дилгир истиқболдан бўлолсам мамнун.
Ўйлайману бирдан қалбим орқамга тортиб,
Ўмидсизлик водийсида ҳасратим ортиб,
Суянолмай на ўтмишга, на истиқболга,
Кўзим толиб тикиламан бесамар йўлга,
О, Ньюстед аббатлиги, сенинг бегумон,
Юракдаги хотирангни асрайман ҳамон.
Ҳамон сенга талпинаман тушимда ёлғиз,
Елғиз сенсан — ўтмишимдан нур сочган юлдуз.
Ортга қайт, деб этагимдан тортар хотира,
Ортга қайт, деб чақиради битта бокира.
Олис ватан соҳиллари кел, дейди гарчанд,
Аммо ҳеч ким борганимга бўлмайди хурсанд.

МЕН:

Дўстим, сени таъқиб қилган бўлса золимлар,
«Шервачча» деб таърифлаган қанча олимлар.
Сенда нафрат, севги, гурур сиғмай юракка,
Жамият-ла курашгансан яккама-якка.
Сенга лордлар, министрлар қилмаган карам,
Аммо карам қилолмаган хизматчилар ҳам.
На юпанч, на таянч топмай қолганда ожиз,
Кўзларингга кўрингандир Наполеон юлдуз?
Зулмат ичра юлдуз каби порловди, аммо,
У сен кутган бахт юлдузи эмасди асло.

БАЙРОН:

Ўз фикри, ўз эътиқоди бўлмаган одам
Ўзгаларнинг гапларини такрорлар ҳар дам.
Сен китоблар ёзганича юритиб фикр,
Ҳаммасини ҳақиқат деб қиласан зикр.

Тўғри, яхши китоблар бор, уларга ишон,
Шуни билки, китобларнинг кўплари ёлғон,
Корсикалик баҳодирни дунё бахтига
Эрк маъбуди ўтқазганди олтин тахтига,
У хўрланган адолатнинг қиличи бўлиб
Ва Қоммуна ёвларидан мағрур ўч олиб,
Аламзада юракларга бергандай таскин,
Чиққан эди ёвузликнинг келтириб рашкин,
Франция, сенда ахир, ўлай деган рух,
Мазлум дунё бахти учун тирилганда-ку.
Париж томон талпинарди ҳамма юраклар,
Афсус, афсус, доғда қолди олий тилаклар.
Мен илгари шеър ёзардим ҳам чекканимдан,
Энди қалам тебратаман зерикканимдан.

ТОҒЛАР ВА ДЕНГИЗЛАР

Денгиз қанча чуқур бўлса, Тоғлар шунча юксакдир.

Мен Урта Осиёнинг тоғларини севаман:
Илон каби буралиб ўрмаловчи йўлларин,
Совуқ хўмрайиб турган даҳшатли жарликларин,
Абадият сингари айнимас музликларин,
Халқ руҳидай беназир пасту баланди билан
Мен тоғларни севаман.

Олтой, Ҳимолай каби тоғлар силсиласида
Кўкрак кериб турибди кенжа паҳлавон Помир.
Унинг алп қоматига мафтун, маҳлиё бўлиб
Чимён, Қурама, Оқтоғ боқар олисдан мағрур,
Фикримни олиб қочар турли-туман хаёллар,
Турли-туман саволлар айлантирар бошимни:
Бу тоғлар тўнкарилган денгизлар эмасмикан,
Қоялар эмасмикан ўркач-ўркач тўлқинлар?
Мен тоғларни севаман.

Тақдирлар тўмчисидан иборат денгиз аро
Яшаш учун курашнинг тўлқинлари ҳайқирад.
Ҳокими мутлоқ каби бу мулки борлиқ узра
Ўз тожига маҳлиё қуёш айланиб юрар.
Чўққилардан пастроқда ўтлаб юрган сурувдай
Тоғдан ошолмай тўзир тўда-тўда булутлар,
Илинжу ташвишлардан юксак умидим каби
Беғубор юксакликда камол топгай туйгулар.
Мен тоғларни севаман.

Менинг деҳқон авлодим бахтига интиқ бўлиб,
Чигит қилиб тупроққа экади орзуларин,
Манглай теру кучини пахтазорга оқизар,
Оқизар қуёш билан қалбининг ҳароратин,
Тола-тола меҳрини чаноқлардан тўпларкан,
Елкасидан тушгандай бўлар залворли бир тоғ.
Бу тоғ, «оқ олтин» тоғи — Ўзбекистон тоғидир,
Бу сенинг келбатингдир, эй менинг деҳқон халқим.
Мен тоғларни севаман.

Пушкин шўх денгизларнинг қудратини севарди,
Шоирона қочади гоҳи денгизлар томон.

«Шовқин сол!» деб ҳайқириб, қўлга олиб
қалпогин,

Асов денгизга боқиб тош соҳилда турарди.
Аmmo Терекни қисган шиддаткор қояларни
Алам билан куйлади чиқиб Кавказ тоғига,
Унинг жўшқин руҳига денгиз оҳангдош эди,
Ҳаракатсиз, шовқинсиз совуқ тошлардан кўра!
Мен тоғларни севаман.

Байрон, Бальзак сингари денгизларнинг тўлқини
Тожу тахтлар кемасин чайқатаркан ҳар томон..
Данте, Гёте даҳосин шиддатли уммонлари
Инсон ақлини тортар ўз қаърига беомон.

Мен ҳам юрагимдаги тўлқин ичра фарқ бўлиб,
Бир умидбахш соҳилни излайман хаёлимда.
Қулай бандаргоҳ бўлиб кўринар таниш тоғлар,

Кўнглим тинчиб оҳиста лангар ташлайман унга.
Мен тоғларни севаман.

Форобий чўққисида ростлайман нафасимни,
Беруний чўққисида булутларни қувгайман.
Алишер чўққисида илҳомимга эш бўлиб,
Улугбек чўққисида қанотимни ёзгайман.
Сўнг юксак-юксаклардан назар ташлаб оламга,
Туман янглиғ фаромуш маҳдудликни ҳайдарман,
Ҳамма тоғу денгизлар муносиб деб меҳримга,
Шодон тараннум этиб қалб аро маҳбубликни —
Мен тоғларни севаман.

Оқ чорлоқлар чарх урар денгизлар саҳросида,
Қояларда бургутлар қураар ўзига ошён.
Унда наҳанг, дельфинлар қандай сезса ўзини,
Бунда шеру оҳулар яшар шундай бахтиёр.
Аччиқ-аччиқ кўз ёшнинг бўлса денгизлар рамзи,
Бу тоғлар, табиатнинг ҳайкалидир армонга,
Бу тоғлар разилларнинг узун қўллари эмас,
Бу тоғлар даҳоларнинг маъниларга бой қалби.
Мен тоғларни севаман.

Минг бир касалга даво ҳавосини ким севмас,
Ким севмас гоҳ шафқатсиз, гоҳ саҳий табиатни?
Тонгги сабодай дилбар булоқларин ким севмас.
Ким севмас табиатнинг ёввойи мўъжизасин?
Аммо мени ошиқу шайдо қилган бу эмас,
Бу эмас кўнглим олиб, хаёлимни банд қилган.
Бир кун уйғониш учун, бир кун уйғониш учун
Бу тоғларнинг бағрида ухлар баҳодир вулқон.
Мен тоғларни севаман.

ТАРЖИМАЛАРДАН НАМУНАЛАР

Ливия чўлининг тизма тоғидан
Харсанг тош келтир, деб у қилди фармон.
Шундай ҳайкал ясаб,
қолдиргин мангу
Келажак асрлар ақлини ҳайрон.

Шандор Петефи
(Венгер шоири)

ТЕЛБА

... Нега ёпишасиз?
Қочинг кўзимдан!
Вақтим зиқ! Мен буюк ишни битирай:
Нурда ярқировчи қамчиним билан
Гуноҳқор дунёнинг додини берай.
Сиз нола чекасиз қаҳқаҳлайман мен:
Сиз ҳам кулгансиз-ку, мен йиғлаганда,
Ҳа-ҳа-ҳа!

Дунё экан, гоҳи фарёд чекамиз,
Токи ўлим бизга қилгунча ҳамла,
Мен ҳам бир кун кетдим фоний дунёдан:
Шароб бергандилар, битирдим ичиб.
Қотилларим нима қилдилар сўнгра
Ёвуз қилмишларин яширмақ учун?
Фарёд кўтардилар жасадим узра.
Шунда ирғиб туриб бурунларидан
Тишлаб олгим келди, аммо турмадим,
Бурунлари турсин, бадбўй жасадим

Бўғиб ўлдирди нафасларини.
Ҳа-ҳа-ҳа!

Мени қайга элтиб кўмдилар денг-а?
Африка чўлига! Бахтим бор экан!
Қайдандир меҳрибон сиртлон келди-ю,
Кавлаб, очиб олди мени қабрдан.

Кўнгли очиқликда ягона эди,
Мен-чи, аҳмоқ қилдим шундай зотни ҳам:
У менинг сонимни емоқчи эди,
Зардоб юрагимни чиқариб бердим,
Еди-ю, шу еган заҳоти ўлди!
Ҳа-ҳа-ҳа!

Нима бўпти! Тушар ҳар инсонпарвар
Бир кун шу аҳволга! Нимадир инсон?
Гўё кoinнотда

Ўсувчи гулнинг
Ер юзига отган илдизи эмиш,
Афсуски, бу хато! Инсон — ўсимлик,
Лекин илдизлари дўзахда унинг,
Менга ўргатганди бу ҳақиқатни /
Бир буюк беақл донишманд, чунки

Ўзи оч-ялангоч оламдан ўтди,
Аммо ўлдирмади талаб ҳеч кимни?
Ҳа-ҳа-ҳа!

Нега мен куламан телба сингари?
Аччиқ йиғлаш керак кулиш ўрнига,
Аза очиб жирканч Ер куррасига
Худо ҳам булутлар кўзи-ла йиғлар,
Ҳасрат чекиб Ерни яратганига,
Осмон кўз ёшидан бизга нима наф,
Тупроқни ивитар осмондан тушиб,

Одамзод балчиққа ботиб юрсин деб.
Осмон кўз ёшидан қолади нима?
Лой, балчиқдан бўлак қолмас ҳеч нарса...
Ҳа-ҳа-ҳа!

Эй осмон, юравер истаганингча,
Қуёш — медалигни кўксингга тақиб,
Ураниб булутлар увадасига —
Хизматин ўтаган жангчи сингари.
Хизматдан бўшаркан кексайган жангчи
Ярқирар устида эски-тускилар,
Жароҳат — хизмат-чун медальдир унга...
Ҳа-ҳа-ҳа!

Агарда бедана «питбилдиқ» деса,
Нимани англаши керак одамлар?
О, буми?
Аёлдан қочинг дегани!
Эркакни маҳлиё этмасми аёл,
Дарёни тортгандай бағрига денгиз.
Қандай мақсаддами? Ютмоқ учун-да.
Аёл — ваҳший жонзод! Гўзал ва хавфли,
Диловару лекин хатарли маҳлуқ.
Олтин қадаҳдаги ўткир оғусан,
Мана сен нимасан, севги — муҳаббат!
Муҳаббатнинг шабнам каби қатраси
Заҳарга айланган океандан ҳам —
Минг марта даҳшатли, минг марта мудҳиш.
Улим уругини экмоқчи бўлиб
Бўрон шудгор қилган денгиз юзини
Айтинг, қани айтинг, кўрган бўлсангиз!
Айтинг, кўрганмисиз, шундай бўронни?
Айтинг, кўрганмисиз шундай гирдобни?
Кўрган бўлсангиз гар гирдоб ва қуюн —
Яшин қамчи тутган қўшчига ўхшар.
Пишган мева тушар дарахтдан ахир,

Сен-чи, Ер курраси, пишиб кетдинг-ку
Нега тушмаяпсан? Майли кутаман,
Майли мен кутаман эртага қадар.
Бўлмаса агарда эрта қиёмат,
Қавлаб бораман-да ер марказига.
Жойлайки шундай заряд,
Қўяйки шундай порох,
Учиб кетсин осмонга!
Ҳа-ҳа-ҳа!

Леся Украинка
(Украин шоири)

СФИНКС

Қадимги замонда жануб томонда
Боши, охири йўқ саҳрода ночор —
Бир қул яшар эди аччиқ армонда,
Қисмати аямай қилган эди хор.
Бирдан туғилди-ю, кўнглида орзу,
Бирдан назарида ёришди дунё.
Фиръавн ҳукмидан зўрроқ бир туйғу
Ва ақл қудратин айлади ато.
Ливия чўлининг тизма тоғидан
Харсанг тош келтир, деб қилди у фармон,
Шундан ҳайкал ясаб, қолдиргин мангу
Келажак асрлар ақлини ҳайрон.
Қул йўна бошлади харсанг тошларни,
Ҳар бир қатрасига жон нисор этиб.
Ижод ускунаси учқун сочарди,
Кўримсиз тошларга гўзаллик битиб.
Ниҳоят қақраган саҳрода бир кун
Мўъжиза сингари битди кашфиёт.
Иссиқдан тинкаси қуриган шернинг
Ястанган гавдаси эди бу, ҳайҳот.
Арслон гавдасида инсоннинг боши
Тоғ назар-ла турар олдинга қараб.
Истеҳзоли кулги ўйнар лабида
Гўё сирли жумбоқ, сирли бир шараф.
Даҳшатлироқ эди чўл иссиғидан
Одам бошли шернинг кулиб туриши.

Худо деб атади уни одамлар,
Ва сиғинмоқ бўлди ҳамманинг иши.
Ибодатхоналар қуришди унга,
Қурбонлик қилишди нажот, бахт сўраб.
Унинг кароматли иши ҳақида
Ривоят тўқишди гулларга ўраб
Мадҳ этиб куйлади уни шоирлар
Ундан олиб гўзал илҳом нуруни.
Олимлар ёзишди сонсиз китоблар
Очмоқ учун унинг мангу сирини.
Бахт рамзи тахминин суриб илгари:
Қуёш, ҳақиқат, деб атадилар гоҳ.
Аммо ҳаммасидан Сфинкс сўзи
Сирлидир ҳайкалнинг ўзи сингари.

ОЗОДЛИҚ ТОНГИ

Туннинг жабру зулмидан қонга ботган субҳидам.
Шунча интизор бўлиб шу тонгни кутганмидик?!
Ихлос қўйиб, ардоқлаб дилда уни дамба-дам,
Биз ўзга бахт ғамида оғулар ютган эдик.

Улик осмон саҳроси, юлдузлар мозорида,
Сокин, қора тўлқинлар чайқалади сарсари.
Унда алданиб қолган умидларнинг зорида
Турар ўтин йўқотган ночор қалб қайиқлари.

Қутлуғ сафарга томон дўстлар йўл олган замон,
Қанча кўз далда бериб чорлаганди бегумон.
Қанча қўл ёлворса ҳам этакларидан ушлаб,
Тонг ишқи, кураш бурчи олға кетганди бошлаб.
Субҳидам маъбудаси дилдаги армон эди,
Чарчоқ ҳалал беролмас, умидлар чаққон эди.

Тонг оламни ёритди, зулмат йўқолди, дерлар,
Нимаки орзу бўлса, бари ушалди, дерлар.
Дерлар: энди севгида бизга ҳижрон бегона,
Қайғу, ҳасрат чекмоқ ҳам эмиш гўё афсона.

Аммо юрак жўш урар, ҳали орзулар қат-қат,
Ҳали армонлар кўпу давоси йўқдир фақат.
Малҳам шамоли эсиб, бир лаҳзада йўқолди,
Уни кўчада турган чироқ ҳам сезмай қолди.
Тубанлик қоп-қоронғи, мисоли тунги денгиз,
Юрак билан ақлнинг озодлик йўли олис.
Мақсаддан қайтманг, дўстлар!
Зулмат мангу эмасдир.

Евг. Евтушенко
(Рус совет шоири)

НОЗИМ ЮРАГИ

Тайлоқ насиҳатлар, йўл-йўриқлар ва
Беҳаё сиқувдан ҳорганда руҳим,
Малла Нозим келар доим эсимга,
Сал димоғда дерди:

«Салом, қардошим!

Нега торинг сустроқ?

Парво қилма кўп.

Поэма битдими?

Кетдик, отамиз.

Пул йўқми?

Тоғамиз,

чекма изтироб.

Қиз йўқми?

Уни ҳам тоғамиз».

Узини нимадир кемирар эди,
Қўриниб турарди ажинлар аро.
«Ҳаммаси яхши-ю,

юрак санчийди,

Не қипти?

Тирикмиз — оғримоқ раво».

Кимгадир шеърят
ниқоб бўлса гар,
Ким учундир дўкон,

бойлик манбаи.

Унинг учун эса

ниқоб эмас, дард,

Шундан оғрир эди Нозим юраги,
Ғамхўр шифокори

ишонмаса ҳам,

Менга тайинлади

оҳиста бир кун:

«Зинҳор оғиз очманг

қалтис мавзудан,

Нозимнинг юраги оғриб қолмасин...»

Эҳ, содда шифокор...

Беморингиз ўлди,

Фойда беролмади

чорангиз ахир.

Мўъжиза юз бериб

тирик қолган қалби

Улимдан кейин ҳам

оғримоқдадир.

У оғрир мендаги аччиқ аламлар,

Рус ва турк қавмида келганлар учун.

У оғрир тутқунда

озод юрганлар,

Озодликда

тутқун бўлганлар учун.

Қамоқ назокати таълимин кўрган,

Улгандан кейин ҳам

бўйсунмай, ҳатто,

У оғрир токи биз

қўрқоқлар экан,

У оғрир токи биз юрсак бепарво.

У оғрир бировга

«Салом қардош!» деб,

Изҳор этолмасак меҳру тилакни,

Бизники оғрисин ҳаммаси учун,

Ором олсин десак

Нозим юраги.

Андрей Дементьев

(Рус совет шоири)

РОССИЯ ҚАЙИНЛАРИ

Табассумга ўхшар қайинлар тунда,
Русь боқади шундай табассум этиб.
Ўзининг кулфату хатолари ва
Чақмоқдай газабу ғуссасин ютиб.

Қайинлар гўёки аччиқ хотира —
Ҳамон юракларда оғриқ излари.
Қайинлар ўхшайди рус аёлига —
Аскар бўлганларга уруш кезлари.

Очиқ юз, улуғвор ҳам қатъиятли,
Тақдирин Россияга пайванд этиб,
Ҳар бир йўл четида туришар эди
Аскар йигитларни жангга кузатиб.

Поезд орқасидан чопаркан тинмай
Қорга бота-бота кўксигача то.
Югурса-да на қиш, на-да ёз демай,
Сира бўлмас эди йўллари адо.

Партизанга паноҳ бўлган қучоғи,
Уйларни суяган елкаси билан.
Йўлда, қисқагина дам олиш чоғи
Жангчиларга роҳат — ҳарорат берган.

Қайинлар! Сиз вясол ҳам аччиқ ҳижрон,
Ҳасратда кўрганман ўт узра сизни.
Севаман қудратли елкангиз ҳар он,
Вазмину соддадил атворингизни.

Қайинлар, ёнма-ён нур ила соя,
Барини кўрдингиз бирга биз билан.
Кучу қудратингиз билмас ниҳоя,
Чунки куч оласиз рус заминдан.

Ибройим Юсупов
(Қорақалпоқ шоири)

АЖИНИЕЗ МОНОЛОГИ

Бир кичкина эл шоири бўлсам-да,
Мен улуғ ишларнинг фарқин билганман.
Тиканакли тор сўқмоқдан борсам-да,
Қанча катта йўллар юриб кўрганман.
Кўрганман кенг гузар йўллар бўйида
Қанча эл, суҳбатлар қурганман дилдан.
Ҳурмат кўриб мен уларнинг тўйида,
Айтишга тушганман чечанлар билан.
Халқнинг халққа берган кўнгил хонаси
Дўстлик гулларига тўладир унда.
«Бу дунёнинг кўрки — инсон боласи»,
Деган сўз маъносин билганман шунда.

Дунё аввал бир шум паризод бўлиб,
Севги оҳусини тинмай қувлатди.
Сўнгра умид кўшким кул офат қилиб,
Чексиз ғам-қайғунинг селига отди.
Суздим жон талашиб сел қучоғида,
Сел эмас, умидлар уммони эди.
Замоним инсоннинг алам доғида
Гулдай пайҳон бўлган замони эди.
Илму маърифатдан ҳақиқат кўзлаб,
Мен шунда Гумбази Даввор кўрганман,
Аҳли донишлардан таълимот излаб
Талай улуғ мажлисларга кирганман.
Лекин ҳеч бир мажлис, ҳеч донишманднинг

Замон тадбирига ақли етмади.
Кўжжа етиб нолишлари одамнинг,
Юлдузлар зорланиб ойдан четлади.

Дунё дастлаб менга кўп ваъда этган
Араби от миниб даврон сурмоқни,
Сўнгра умид гулим ўриб бир четдан
Ўрнига ўкинчлар тиконин экди.
Эл тўлқиндай кўчиб ватан устидан
Шунқор қуш ўралди оёғбоғига.
Булбул қўрқиб пилта милтиқ сасидан,
Зоғ қўнди кўнглимнинг Бўзатов¹ига
Оҳ, қирқ ўрим сочлар,
қўш-қўш буримлар,
Бўйнимга ўралса берардим жонни.
Аттанг, толма бўйин, оқбилак қўллар
Шу соч билан ортга бураб бойланди.
Наргиз киприк, хумор кўзнинг қораси
Қиз кўксин ёш билан ювганин кўрдим.
«Бу дунёнинг кўрки — инсон боласи»,
Шундайин хору зор бўлганин кўрдим.

Айт-чи, дунё, менда нима қасдинг бор?
Жафони қаерда бошлаган эдинг?
Феълингни Навоий, Маҳтумқулилар
Айтганда ҳеч қулоқ осмаган эдим.
Менга ватан бердинг айри тушсин деб,
Жонон бердинг ҳижрон жафоси билан.
Замон бердинг қайғу сувин ичсин деб,
Бермадинг ҳеч завқу сафоси билан.
Менга забон бердинг элдан зиёда,
Қақнус каби гоҳ тирилиб, ўлсин деб.
Соз бердинг-да келтирмадинг гўёга,

¹ Бўзатов — Ажиниёзнинг ватани, Орол денгизи бўйида.

Кўкрак бердинг зардоб тўлиб юрсин деб.
Инсон қайғу-ғамин, дунё, агарда
Исинмоққа шунча яхши деб билсанг,
Бир дамгина келиб мен турган ерга,
Шу ўтга ёндашиб, исиниб кўр, сен.
Майли менга ортган тухмат юкингни,
На чора, кўнглимда олиб ўтарман.
Бироқ бевафолик, номардлигингни
Мен ҳам авлодларга айтиб кетарман
Мен сўнарман, сўнмас умид қуёши,
Бир кун даврон келар инсониятга.
«Бу дунёнинг кўрки — одам боласи»,
Деб дардли Зийвар¹ни олишар ёдга.

¹ Зийвар — Ажиниёзнинг таҳаллуси.

МЎНДАРИЖА

Паризодим	3
УРУШ ДАВРИ ХОТИРАЛАРИ	
«Мен сизни севардим...»	6
*Қизил вагонлар	7
Уруш қонуни	8
Жангчи васияти	9
*Ғалаба байрами	9
*Ўз азасига етиб келган жангчи	10
Армиядаги юртдошларимга	12
*Тунги қиққириқ	13
Умр	15
Тоғлар	15
*Хаёлларим	16
Илҳомим	17
Тонготар	18
Қўшиқ айтгим келар	18
Каптар	19
Бедана	19
Инсон	20
*Тошкентга	24
Раҳмат, одамлар	25
Қалб ва рубоб	25
Яна йўллар	26
Нега яшайман	27
Оддий жумбоқ	27
Мақсадим	28
Эй сайёҳ булутлар	29
Шу ҳам қиш бўлдими	30
Дарёни излар шамол	31
*Йўқолган обида	32
*Ҳаёт қизиқ	33
Муқанна	34
*Энди ёш эмасман	35
Куз боши	35
Фарғона	37
*«Чала ярим сарғайган...»	38
Ҳазил	38
*Кексалик	39
*Уйларим	39
«Келиб-келиб ҳасратимни...»	40
*«Нега хаёлимга ҳеч...»	40
Марҳумлар шахрининг аҳолисига	41

Қатралар	44
«Мен йўлингга...»	45
«Қани менинг...»	45
«Тушларимда сузаман...»	46
«Уртанур ёлғизлигидан...»	46
«Қувиб зулматни...»	47
«На бўлди сенга...»	48
«Ноз этарсан...»	49
«Нетай сен эл аро...»	49
Мувашшах	50
Навойй ғазалига мухаммас	50
Сен бўлмасанг ёнимда	52
«Қайдадир маъсума гул...»	53
Сени ўйлайман	54
«Агар ишончимга...»	54
«Сени кўрган эдим...»	55
«Шунча йиллар...»	56
«Тор хонадан боқардим...»	57
«Йўл ахтариб...»	57
«Мен ортингдан...»	58
«Сени йўлдан урди...»	58
Шомда чиққан ойлар ботмасин	59
Боғлар сенсиз ҳувиллаб қолди	60
«Юрагимни аёвсиз тилган...»	60
«Мен бахтимни...»	61
*«Қарғиш»	62
«Кўй, мени йўлимдан...»	62
*Дорилфунуним	63
«Афсус...»	64
«Йўлга боқдим...»	65
«Уйви соғиндингми...»	65
Кун санайман	66
Юлдуз	66
«Чўлда юрган...»	67
«Йиллар ҳаммамизни»	67
«Сен осмон сингарин...»	69
Илтижо	69
*Шамол	70
*Сени кўргим келса	71
*«Хайр...»	72
*Сен йўлга чиқасан	72
*Сени учратдимۇ	73

* «Ғажрибасиз ёш бола...»	73
Ҳаётимнинг мазмуни	74

ИШОНЧ ВА ХАТОЛАР

*Ишонч	77
Сўзсиз кўшиқ	78
*«Туш кўриб...»	78
«Гоҳ бир...»	79
Не жин урди	80
«Ҳаёт менга...»	80
Сен мард бўлсанг	81
«Оламга жар солиб...»	81
Туш	82
Йўлтўсар ва ғийбатчиларга...	83
«Сен шунчаки...»	85
«Сотганим йўқ виждонимни	85
«Шаҳар қураёт экан...»	86
«Деразамнинг ортида...»	86
Дарё	87
«Ваъда берган...»	87
Ленин келаётир	88
Ҳамид Олимжонга	89
Мавзу ва ифода	90
Марҳабо лайлак қор	91
Қор ёгади	92
Батюшковга	93
Тошкентда Пушкин ҳайкали	94
*Қочаётган далалар	94
*Хатолар	96
«Мен қалбимга...»	97
«Сенга ғойибона...»	98

БЕКОР ЙУЛГА ЧИҚМАЙДИ ОДАМ

Истиқбол	101
*Ҳар куни	102
Ҳақиқат	102
Ота насиҳати	103
Йўлда	104
«Гоҳ атайлаб»	105
Ирода	106
Қуриган дарахт	107
Дарахт	107

*Ассалом, келажак	108
Шоирлар	109
*Янги йил тилаклари	111
*Бахтли бўлмоқ учун	115
Чироқ	115
Ватан	117

БОЛАЛИК ХОТИРАЛАРИ

Соғинч	122
Йўллар	123
Чинорлар	124
Ой тутилган кеча	125
Ёшликдаги бир ёлгон	126
Сингилжон	130
Табиат ва инсон	130
Қишлоғим	131
Отамга	132
Агар сен бўлмасанг	133
Кечқурун қишлоқ йўлида	133
*Тарвуз	135
*Дўстим Мухторга	136
Яхшилик қилганда	138
Қисмат	139
Тут	140
*«Мовий кўкни...»	141
Самарқанд	142

ДЕНГИЗ БИЛАН УЧРАШУВ

«Салом, денгиз!..»	147
Денгиз билан суҳбат	149
Емғирли кунлар	150
Тонгда	151
Армон	152
Қирғоқ ва денгиз	152
Денгиз қутурганда	152
«Тунда юлдузларга...»	153
«Шамол йўлга...»	153
«Алдамоққа бола яхши...»	154
Бир бефаҳмга	154
Дунё экан	155
Шервачча	157
Тоғлар ва денгизлар	162

